

T.C

Yeditepe Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı

**TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNE DAMGASINI VURAN BİR EĞİTİM
LİDERİ “HASAN-ÂLİ YÜCEL”**

Hazırlayan

Türkan Filiz ŞENTÜRK

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul - 2015

T.C

Yeditepe Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı

**TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNE DAMGASINI VURAN BİR EĞİTİM
LİDERİ “HASAN-ÂLİ YÜCEL”**

Hazırlayan

Türkan Filiz ŞENTÜRK

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman

Doç. Dr. Engin KARADAĞ

İstanbul - 2015

T.C.
YEDİTEPE UNIVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türk Milli Eğitimine Damgasını Vuran Bir Eğitim Lideri "Hasan-Âli Yücel"

Türkan Filiz ŞENTÜRK

ONAY:

Danışman : Doç. Dr. Engin KARADAĞ

Üye: Prof. Dr. Suat ANAR

Üye: Prof. Dr. Adil ÇAĞLAR

Onay Tarihi: 09/ 07 / 2015

ÖNSÖZ

“Bir Afrika deyişinde de vurgulandığı gibi en temel amaç “varlığını sürdürmek” tir. Bunu sağlamannın en geçerli yolu da davranışlarımızı “dünden” daha iyi bir duruma getirmektir (Sönmez, 2010, s. 3)”. Buna kültürlenme yoluyla yani eğitim ile ulaşabiliriz. Kültürlenme, kişinin doğumundan ölümüne değin kendi toplumunun kültür içeriğini öğrenmesi, toplumca istenen, beklenen insan olma sürecidir (Sönmez, 2010, s.7)”. “Eğitim süreci sonucunda davranışlarda değişme meydana gelir. Nispeten kalıcı izli olan davranış değişiklikleri öğrenme olarak tanımlanır. Öğretme ise öğrenmeyi kılavuzlama, sağlama faaliyetidir (Sönmez, 2010, s. 20)”.

“Eğitim, özellikle iyi yurttaş yetiştirmeyi, yurttaşlara toplumsal ve ekonomik hayatta gerekli temel bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlar. Bireyin kendi potansiyelini ve yaratıcı gücünü keşfetmesine yardımcı olarak; insani gelişimini sağlar, içinde yaşadığı topluma ve dünyaya duyarlılığını ve uyumunu arttırır. Özellikle orta ve yükseköğretimde, öğrencilere belirli bilgi, beceri ve yetenekleri kazandırmak, öğrendiklerini uygulayabilmeyi ve yeni bilgi ve teknolojileri etkin olarak kullanmayı öğretmek hedeflenir (Gül, 2011, s. 283)”.

Bu hedef doğrultusunda; Cumhuriyet kurulduktan sonra, Tevhidi Tedrisat Kanunu ile tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanarak, öğretimde birlik sağlanmıştı. Bu koşullarda Milli Eğitim Bakanı o zamanki adıyla Maarif Vekili olan Hasan-Âli Yücel, hem öğrencilerin varlığını hem de eğitimin temel görevi olan devletin varlığını sürdürebilmek için Atatürk ilkeleri doğrultusunda, pozitif bilimi kılavuz seçen bir eğitim programı hazırlanmasını sağlamıştı. Bu program diğer Milli Eğitim Bakanlarına da rehber olmuştur.

Konu olarak Hasan-Âli Yücel’i ele alan bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmış literatür tarama tekniği kullanılarak hazırlanmıştır. Nitel araştırma modellerinden biyografi modeli kronolojik olarak işlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri kaynakları, konu hakkında yayımlanan yüksek lisans tezleri, kitaplar ve internettir.

Yapılan araştırmada bugüne kadar Hasan-Âli Yücel'in genellikle köy enstitüleri ile bağdaştırılarak incelendiği, bir eğitim lideri olarak yaptığı diğer çalışmalarının çoğunlukla göz ardı edildiği görölmektedir. Ayrıca ölkemize hizmet verenlerin ve özellikle eğitim liderliğini gerçekleştirenlerin de biyografileri yok denecek kadar az sayıda bulunmaktadır. Araştırmacıların çalışmalarında bu konulara da önem vermesinin doğru olacağı düşünölmektedir.

Cumhuriyetin kuruluşuna tanıklık etmenin yanı sıra bizzat harcını taşıyarak ayakta kalmasına önyak olan, özellikle eğitim alanında onlarca eser veren, çalışmaları ve davranışlarıyla örnek bir eğitim lideri olan Hasan-Âli Yücel'i tez konusu olarak seçmemi öneren ve tez danışmanlığımı kabul etme inceliğini göstererek, tüm bilimselliği ve titizliğiyle çalışmama ışık tutan değerli hocam Doç. Dr. Engin Karadağ'a öncelikle çok teşekkür ederim. Ayrıca; önüme yeni ufukların açılmasını sağlayarak yaşamıma anlam katan, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı'nın tüm saygıdeğer öğretim üyelerine, öğrenci bürosunda görevli arkadaşlara, her zaman olduğu gibi alışmamım başından buyana da en büyük desteği veren sevgili eşim Ahmet şentürk'e, kızlarım Zeynep Mannix şentürk ve Ezgi şentürk'e, damadım Ezra Mannix'e, kardeşin Deniz'e ve desteğini esirgemeyen tüm sevdiklerime gönölden teşekkür ederim.

Türkan Filiz şENTÖRK
İstanbul, 2015

ÖZET

Eğitim Lideri Hasan-Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde; I. Neşriyat ve I. Coğrafya Kongreleri ile I. ve II. Milli Eğitim Şuraları gerçekleştirildi. Tercüme ve ansiklopedi büroları açılarak Ülkenin, konularla ilgili ve bilgili aydınları bir araya gelip, özgür bir ortamda düşünüp, tartışarak, eğitim ve kültür sorunlarına çözümler aradılar. Amaç, Türkiye'yi çağdaş medeniyet seviyesinde bir ülke haline getirebilecek eğitim sistemini oluşturmaktı. Kitap seferberliği ile işe başlandı. Ardından, ilk kez bir Milli Eğitim Planı yapıldı. Yapılan plan hızla uygulamaya sokularak, Köy Enstitüleri kuruldu. 1942-43 yılında okul sayısı 113 iken 1949'da 275'e, kurs sayısı da 42'den 470'e ulaştı. Böylece tüm yurt okul haline dönüştürüldü. Dünya edebiyatı klasiklerinin çevirisine başlandı ve 1946 yılı sonuna değin 496 eser Türkçe'ye çevrildi. Devlet dili Türkçeleştirildi. Sanata ve kültüre önem verilerek, Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi açıldı. Musiki Muallim Mektebi kuruldu. Devlet Konservatuarının kuruluş yasası çıkarıldı. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü kuruldu. Edebiyat-ı Cedide Müzesi açıldı. Üniversiteler Kanunu çıkarıldı. Ankara Üniversitesi kuruldu. UNESCO'nun kuruluşuna imza atıldı. Çeşitli dergiler yayımlandı.

Hümanizm, özgürlük ve milliyetçilik kavramları benimsenerek yapılan tüm bu atılımlar, sadece yedi yıl ve yedi aylık bir süreye sığdırıldı.

Anahtar kelimeler: Hasan Âli-Yücel, Eğitim Lideri, Milli Eğitim Bakanı, Türk Milli Eğitimi

ABSTRACT

During Hasan-Âli Yücel's tenure as Minister of Education, the landmark first Neşriyat (publishing) Congress, the first and second National Education High Council and the first Geography Congress took place. By opening offices to translate into Turkish vast numbers of classic works and write the country's first encyclopedias, Yücel sought solutions to educational and cultural problems together with the educated elite of the country. Their purpose was to create an education system to modernize and civilize Turkey. A book campaign started to encourage literacy. Following this, a National Education Plan was made. In 1942-43, the number of schools was 113, growing to 275 by 1949. The number of specialized training courses grew from 42 to 470. By the end of 1946, 496 literature classics had been translated. The official state language became Turkish as well. Emphasis was placed on art and culture: the First State Painting and Sculpture Exhibition was opened; the College of Music Teachers was also established. Legislation providing for the State Conservatory's establishment was also passed, and the General Directorate of Antiquities and Museums was founded under Yücel's watch. Furthermore, the Cedide Literature Museum opened and the Universities Law was legislated, leading to the foundation of Ankara University. Finally, UNESCO's foundation was signed and several magazines were put in circulation.

These remarkable breakthroughs, which adopted the concepts of humanism, freedom and nationalism, were squeezed into a period of just seven years and seven months.

Key Words: Hasan Âli-Yücel, Minister of Education, Turkish National Education

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Alt Amaçları.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sınırlılıklar.....	4

BÖLÜM II

2. HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN EĞİTİM YÖNETİCİLİĞİNE HAZIRLANIŞI

2.1. Ailesi ve Çocukluğu.....	5
2.2. Okul Yılları.....	6
2.3. Eğitim Yöneticiliğine ve Deneticiliğine Başlama Yılları	9

BÖLÜM III

3. HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN EĞİTİM VE EĞİTİM YÖNETİMİ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALARI

3.1. Hasan-Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanı Sıfatıyla Yaptığı Çalışmalar	14
3.2. Hasan-Âli Yücel'in Bakanlık Sonrası Çalışmaları ve Yapılan Eleştirilere Karşı Savunması.....	31

BÖLÜM IV

4. HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN ESERLERİ

4.1 Eserleri.....	40
4.1.1. Araştırma İnceleme Türündeki Eserleri.....	40
4.1.2. Şiirleri.....	46
4.1.3. Deneme ve Makaleleri.....	47

4.1.4. Çevirileri.....	52
4.1.5. Ders Kitapları.....	52

BÖLÜM V

5. HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN EĞİTİM VE EĞİTİM YÖNETİMİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

5.1. Eğitim-Öğretim Konusundaki Görüş ve Önerileri	55
5.2. Din Bilgisi Konusundaki Görüş ve Önerileri	66
5.3. Öğretmen Konusundaki Görüş ve Önerileri	68
5.4. Öğrenci Konusundaki Görüş ve Önerileri	69

BÖLÜM VIII

6. SONUÇ ve ÖNERİLER	70
6.1. Sonuç.....	70
6.2. Öneriler.....	73
KAYNAKÇA.....	74

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
Ank.	: Ankara
bs.	: Baskı, basım
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren, çevirmen
Derl.	: Derleyen
Dr.	: Doktor
Edt.	: Editör
Hzl.	: Hazırlayan, hazırlayanlar
İst.	: İstanbul
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTKB	: Türk Tarih Kurumu Basımevi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
Yay.	: Yayın, Yayınları, Yayın evi
YKKED	: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği
Yazl.	: Yazarlar
Yay.Hzl.	: Yayına Hazırlayan

Bölüm I

GİRİŞ

“Devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri, sahip oldukları insani güçlerinin niteliklerine bağlı olduğu gerçeğinin görülmesinden sonra, eğitim toplumsal yaşamda önemli bir kurum olarak yer aldı. Ne var ki dünyanın hemen hemen tüm devletlerinde çok uzun yıllar eğitim işi bir devlet sorumluluğu olarak görülmedi; bütünüyle aileye, yakın çevreye ve toplumdaki dinsel kurumların sorumluluğuna bırakıldı. Devletlerin yurttaşlarının eğitim sorunlarını kendi sorumluluk alanları içine almasından sonradır ki insanoğlu uygarlık basamaklarında hızlı bir yükselişe geçerek günümüzdeki bilim ve teknoloji toplumuna ulaştı (Başar, 2011, s. 266)”.

“Türkler tüm tarihleri süresince eğitimi önemsemiş olmakla birlikte tüm yurttaşların eğitim sürecinden geçirilmelerini sağlayacak olan kamusal eğitim düşüncesi Tanzimat dönemiyle başlamıştır. Aslında tüm dünyada kamusal eğitim anlayışının temelleri 1789 yılında gerçekleşen büyük “Fransız Devrimi” ne dayanmaktadır. Osmanlı Devletinde askeri alan (Acemi oğlanlar Mektebi, Yeniçeri Ocağı) ve saray hizmetlerinin dışında (Mekteb-i Enderun) devlet, sivil eğitim alanında çok uzun yıllar herhangi bir sorumluluk üstlenmemiştir. Sivil eğitim genelde de dini eğitim olarak tümüyle vakıflara bırakılmıştır (Başar, 2011, s. 267)”.

“Cumhuriyetin ilanı sonrasında eğitim alanındaki ilk devrim hamlesi 3 Mart 1924’de Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarılarak gerçekleştirilmiş, medreselerin bağlı olduğu Şeriye ve Evkaf Bakanlığı kaldırılarak eğitim kurumlarının tümü Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Mektep-medrese ikiliği ortadan kaldırılarak eğitim laik ve karma hale

getirilmiştir. 1924 Anayasası ise eğitimi tüm Türk vatandaşları için zorunlu kılmış ve eğitimin her derecede ücretsiz olması ilkesini kabul etmiştir (Gül, 2011, s. 286)”.

Bu çalışmanın çıkış noktası da, eğitimin bir ülke için en önemli unsurlarından biri olduğu düşüncesiyle, eğitim yönetimi konusunda, bir eğitim lideri olan Hasan-Âli Yücel’in Cumhuriyet döneminde getirdiği yeniliklerin neler olduğu, bunlar için hangi çalışmaların, hangi koşullarda, hangi düşüncelerle, nasıl gerçekleştirildiği ve sonuçlarının neler olduğunu ortaya koymaktır.

Ayrıca; Yüce Önder Atatürk’ün çizmiş olduğu eğitim stratejilerini benimseyen ve Atatürk’ü bizzat Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi sıfatıyla yakından tanıyan Hasan-Âli Yücel’in, eğitim yönetimi konusunda savunduğu ilkeleri ve önerilerinin içerikleri hakkında bilgi sahibi olmak ve Yücel’in yaşamını, yaptığı tüm çalışmalarını bir mercek altına alarak inceleme isteği de çıkış noktası olarak tanımlanabilir.

Bu çalışma hazırlanırken Hasan-Âli Yücel’in kendi eserlerinden, O’nun hakkında yazılan kitaplardan, konu hakkında yayınlanmış yüksek lisans tezlerinden ve internette yer alan sitelerden yararlanılmıştır. Özellikle Mustafa Çıkar’ın “Hasan-Âli Yücel Ve Türk Kültür Reformu” isimli kitabı ile T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nün Hasan-Âli Yücel’in ölümünün 50. Yıl anısına yayımlanan “Hasan-Âli Yücel” isimli kitap çalışmamızın ana kaynağı olarak gösterilebilir.

Hasan-Âli, 1933 yılında, Âli’nin Türkçe karşılığı olan Yücel soyadını alır. Soy ismi ile ismi aynı anlamı taşıdığından kendi yazdığı kitaplarda ve neredeyse onun hakkında yazılan tüm kitaplarda çift isminin arasına çizgi işareti konmuştur. Bu çalışmada da ismi kendi kullandığı şekilde yazılmıştır. Hatta soy ismini alana kadarki dönemleri ele alındığında, Yücel’in kullanılmamasına özen gösterilmiştir.

Araştırmamızın ana konusu bir eğitim lideri olan Hasan-Âli Yücel’in eğitim ve yönetimi konusundaki düşünceleri, Türk Milli Eğitimi için yaptığı çalışmalar, getirdiği yenilikler, savunduğu ilkeler, önerileri ve eserleridir. Çalışmamız, Hasan-Âli Yücel’in

ailesi ve çocukluğunun anlatıldığı bölümle başlamaktadır. Ayrıntılarla anlatılan bu bölümde Yücel'in nasıl bir ortamda, nelerden etkilenerek geliştiği, hangi olayların hayatında daha önemli yer tuttuğu, annesinin, babasının, etrafındaki diğer kişilerin kendisine karşı davranışları irdelenmektedir. Hasan-Âli'nin gittiği okullar sırasıyla verilirken, o dönemdeki düşüncelerine, başarılarına, çalışmalarına ve yaptıklarına da yer verilmektedir. Eğitim hayatından sonra meslek yaşamı ele alınan Hasan-Âli Yücel'in çalıştığı okullar, görev yaptığı branşlar ele alınmakta ve müfettiş olarak görevlendirilen Yücel'in yaptığı çalışmalar, görevlendirildiği yerler ayrı ayrı anlatılmaktadır. Milli Eğitim Bakanı olana kadar geçen dönemde gelişen olayları adım adım inceleyen çalışma, Yücel'in Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemi ve sonrasında yaptıklarını da içermektedir. Ayrıca, Yücel'in eserlerinin yer aldığı bölümde, eserlerin kısa birer özeti verilmiştir. Çalışma; Yücel'in eğitim-öğretim, Din bilgisi eğitimi, öğretmen ve öğrenci konularındaki görüşlerini içerir bölümle sona ermektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Hasan-Âli Yücel'in eğitim lideri sıfatını elde etme yolları, eğitim, kültür, sanat ve eğitim yönetimi konularındaki düşünceleri, Milli Eğitim Bakanı olarak Türk Milli Eğitimine getirdiği yenilikler, yapılan çalışmaların etkileri, Eğitim ve Yönetimi konusunda savunduğu fikirleri ve ilkelerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Alt Amaçları

1. Hasan-Âli Yücel'i eğitim liderliğine hazırlayan unsurlar nelerdi?
2. Hasan-Âli Yücel eğitim liderliği yolunda ilerlerken hangi eğitimleri almıştır?
3. Eğitim lideri Hasan-Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanı sıfatıyla yaptığı çalışmalar nelerdir?
4. Eğitim lideri Hasan-Âli Yücel Bakanlığı döneminde hangi yeniliklere imza atmıştır?
5. Eğitim lideri Hasan-Âli Yücel'in Eğitim ve Yönetimi konusundaki görüşleri nelerdir?

6. Eğitim lideri Hasan-Âli Yücel'in Eğitim ve Yönetimi konusunda savunduğu ilkeler nelerdir?

7. Eğitim lideri Hasan-Âli Yücel'in eğitim ve yönetimi konusundaki önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Atatürk öldükten sonra Bakan olan fakat onun öğretileri doğrultusunda görev yapan, Cumhuriyet dönemi eğitim tarihine "Milli Eğitim Bakanı" sıfatıyla damgasını vurmuş bir eğitim lideri olan Hasan-Âli Yücel'in; liderlik vasıfları, eğitime verdiği önem, bakanlığı zamanında yapılan eğitim çalışmaları, getirilen yenilikler, eğitim yönetimi konusundaki fikirleri, önerileri, ilkelerinin neler olduğunun ortaya konması ve gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemlidir. Araştırmacıların konu ile ilgili yeni çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma Hasan-Âli Yücel'in kendi eserleri ve hakkında yazılmış olan eserlerden araştırmacının ulaşabildikleri ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN EĞİTİM YÖNETİCİLİĞİNE HAZIRLANIŞI

2.1. Ailesi ve Çocukluğu

Hasan-Âli, 17 Aralık 1897'de İstanbul'da doğdu. Babası Posta Telgraf Müfettişi Ali Rıza Bey, annesi Neyire Hanımdır. Soyu, baba tarafından dedeleri Giresun-Görece'nin Daylı Köyü'nün tanınmış ailelerinden olan İmamzade ailesinden Ömer Efendi'ye değin uzanmaktadır. Hasan-Âli Yücel'in büyük dedesi Ömer Efendi, Daylı Medresesinde hocalık yapar. Onun oğlu Hasan Ali Efendi (1824-1895) sıbyan mektebinde okur ve özel hocalardan ders alarak Arapça, Farsça, Fransızca ve İtalyanca öğrenir. Meslek hayatına Kastamonu'da başlayan Hasan Ali Efendi, çeşitli memuriyetlerde bulunduktan sonra 1888 yılında Posta Telgraf Nazırı (Ulaştırma Bakanı) olarak Posta ve Telgraf Nezaretine atanır ve ölümüne değin bu idarenin gelişmesi için çaba gösterir. Onun oğulları (Udi ve Tanburi) İzzet Bey ve Ali Rıza Bey usta iki müzisyendir (Çıkar, 1998). Anne tarafından Hasan-Ali Yücel'in soyu Kaptan İsmail Tosun Ağa (1802-?)'ya kadar gider. Neyire Hanımın büyük dedesi olan İsmail Tosun Ağa III. Selim zamanında yaşamış ve 1855'de Kırım savaşı sırasında Sivastopol'un kuşatılmasına katılmıştır. Neyire Hanım'ın aslen Tekirdağ'a bağlı Dedecik köyünden olan dedesi Testereci Mehmet Efendi emir ve hafızdır. Oğlu Ali Bey daha 14 yaşındayken Bahriye Mektebine yazılmak için gizlice evden kaçarak İstanbul'a gelir. İyi bir talebe olan Ali Bey mektepten Mülazım çıkar. Bahriye Nazırı Rauf Paşa'ya yaver olur. Resim yapma, çizme ve hat sanatı alanlarındaki üstün yeteneği dolayısıyla Şehzade Abdülmecit Efendi'nin hüsnühat hocalığına atanır. Ali Suavi Olayı sırasında Saray'da Hünkâr yaveri olarak Sultan II. Abdülhamid'in hizmetindedir. Padişaha takdim edilmek üzere altın yıldızla yaptığı bir harita sebebiyle Kolağası olmadan sağ Kolağası olur ve bir yıl İngiltere'de staj görür. Yarbay Ali Bey, Sultan II. Abdülhamid tarafından özel olarak Japonya'ya gönderilir. Sefere çıkmadan önce Ertuğrul gemisinin son derece kaygı verici bir durumda olduğu belirtilir. Nitekim 16 Eylül 1890 günü; Japonya'dan dönüş yolunda firkateyn şiddetli bir fırtınaya yakalanır ve kayalara çarparak parçalanır.

Ali Bey ve altı yüze yakın denizci ölür* (Çıkar, 1998), Hasan-Âli anneannesi Ayşe Hanım'ın ve dayısı Rauf'un da içinde bulunduğu oldukça geniş bir aile ortamında tek çocuk olarak büyür. Bir aşçı, iki yamak, bir hizmetçi ve bir evlatlık aile ile birlikte büyük bir konakta yaşar. Annesi ile ilişkileri çok iyi olmasına karşın, babası otoriter bir kişidir. Ödün vermez bir dindar olan Ali Rıza Bey, dürüst ve çalışkan bir insandır. Mevlevi Dervişi de olan Ali Rıza Bey, dergâhlarda neyzenlik yapmış, dini ve din dışı eserler bestelemiştir (Çıkar, 1998).

Hasan-Âli, çocukluğunun ilk yıllarında, ailesiyle Merkez Efendi Mahallesi'ndeki Yenikapı Mevlevihane'si ziyaretlerine katılır. Birçok kaynak Mevlevihane ziyaretleri Hasan-Âli'nin müzik yeteneğinin ortaya çıkmasını sağladığını belirtir. Müzik Üstadı olarak tanınan Mehmet Celalettin Dede Efendi'nin yönettiği müzik mektebinde eğitim görür (1901), (Çıkar, 1998).

2.2. Okul Yılları

Hasan-Âli'yi daha dört yaşındayken 1901 yılında Laleli' deki Yolgeçen Mektebi'ne kayıt ettirirler. Yazı yazmayı çok seven Hasan-Âli, yazmayı kendi kendine öğrenir. Edindiği bilgileri etrafındakilere anlatmaktan büyük haz alır, özellikle evdeki hizmetçilere ve evlatlıklara öğrendiği her şeyi öğretir (Yücel, 1998a).

Hasan-Âli beş altı yaşlarında iken aile Gümüşsuyu'nda yaptırdığı yeni köşke taşınır. Bu taşınma onun için kentin dayanılmaz tek düze yaşamından kurtulmak demektir. Ali Rıza Bey, yeni evin yerini seçerken buranın, Mehmet Celalettin Dede Efendi'ye çok yakın bir yer olmasını göz önünde bulundurmıştır. Celalettin Efendi Hasan-Ali'yi sık sık yanına çağırıp ona yazı yazdırır, okutur, hikâye söyler ve tekrar yaptırır.

---

*Ertuğrul Fırkateyni Sultan Aziz döneminde yaptırılmış olup, 19 Ekim 1863 tarihinde Padişah huzurunda denize indirilmiştir.

Türk musikisini iyi bilen Celalettin Efendi, Hasan-Ali'nin kişiliğinin özellikle bu yönde biçimlenmesinde etkili olmuştur. Mehmet Celalettin Dede Efendi'nin yanı sıra aile dostları olan, Prof. Şerafettin Yaltkaya'da Hasan-Ali'nin düşünce yapısının oluşumuyla, ruhsal gelişimini etkilemiştir (Çıkar, 1998).

Hasan-Âli'nin Gümüşsuyu'nda kurduğu bir diğer dostluk ilişkisi de Bulgaristan göçmeni bir aile ile. Ona Bulgaristan'ı anlatan ve ailenin reisi olan Mustafa Dayı ile arasında kısa zamanda içten bir arkadaşlık başlar. Hasan-Âli, Mustafa Dayı'nın kendisine, bütün ömrünce ne tarih hocalarından, ne de tarih kitaplarından öğrenemediği bir hakikati söktürdüğünü; Muhacereti önlemek adına yapılan gayretlerin, halkımız için daima neticesiz olduğunu (Yücel, 1998a) vurgular ve “ Ecdat yurdu Rumeli'nin başına gelenler yazılıydı, onun en hazin faslı muhacirlik olurdu” ifadesi ile de düşüncesini pekiştirir (Yücel, 1998a, s. 74). Yazlık köşke taşındıktan sonra babası Ali Rıza Bey O'nu Topkapı'da bulunan Taş Mektebe yazdırır.

Hasan-Âli, 1906 yılında, dokuz yaşında Mekteb-i Osmanî'ye gönderilir. Burada ilk kez gördüğü, yazı tahtası, haritalar ve sıralar Yücel'in ilgisini çeker. Sınıf ortamıyla tanışan Hasan-Âli, ayrı ayrı hocalardan ders almaya başlar. Mekteb-i Osmanî'nin son sınıfında iken Meşrutiyet ilan edilir (1908). Sokaklarda hürriyet şiirleri, marşları ve şarkıları duyulmaya başlar. Meşrutiyetten etkilenen Hasan-Âli'de hürriyet şiirlerini, marşlarını ve şarkılarını ezberleyip, zevkle söylediğini eserlerinde belirtmektedir. Mekteb-i Osmanî'yi 1911 yılında çok iyi bir derece ile bitirir. Okuma tutkusu oldukça ilerler; Beyazıt kitapçılarından aldığı kitapları aralıksız okumaktadır (Taşkesen, 2006).

Mekteb-i Osmanî'den sonra, kendi isteğiyle Vefa İdadisi'ne gider. Burada daha öğrenciyken "İntikam Olsun" başlıklı ilk yazısını yazar. Göçmenlerin sorunlarını ele alan bu yazı ile Mektepli dergisinin açtığı yarışmaya katılır ve yazısı 17 Ekim 1913'te bu dergide yayınlanır. Ana konu olarak Mustafa Dayı'nın anlattıklarıyla, 1912 Balkan Savaşı'nın onda yarattığı etkilerin işlendiği bu yazıda, toplumsal sorunlar duygusal ve milliyetçi bir anlayışla ortaya konmuştur. Hasan-Âli, ilk gençliğinde içine işlemiş olan en acı ve derin etkili olayın; Balkan bozgunu ile Rumeli'nin elimizden gidişi olduğunu, bu olayın Türklerin Avrupa'dan kovulmaları anlamını taşıdığını, kendisinin o zamanlar

13-14 yaşlarında olduğunu ve İstanbul'a akın eden perişan muhacirleri gördüğünü hatta Vefa İdadisi binasında açılan hastanede yaralılara baktığını belirterek, bozgun felaketinin ne olduğunu yüreği yana yana yakından hissedip anladığını (Çıkar, 1998a) açıklar. Hasan-Âli satırlarında ayrıca, konu ile ilgili olarak o günün gazetelerini, dergilerdeki makaleleri, kurtuluş konulu kitapları alıp, bunları sabahlara kadar okuduğunu da belirtmektedir. Hatta bu kitaplar arasında yer alan Japonya'nın kalkınmasına dair küçük bir kitaptan çok etkilendiğini, öğretim seferberliği ve bunun önemi hakkında ilk inancının bu kitap sayesinde olduğunu vurgular (Çıkar, 1998).

Vefa İdadisi son sınıf öğrencisi iken Birinci Dünya Savaşı nedeniyle 11 Nisan 1915 tarihinde yedek subay olarak askere alınır. 18 Ağustos 1916 tarihinde asteğmenliğe yükselen Hasan-Âli, 25 Aralık 1916'dan sonra da teğmen olarak toplam üç buçuk yıl askerlik yapar. Hasan-Âli, 02 Aralık 1918 tarihinde ordudan terhis edilir (Çıkar, 1998).

Terhis olan Hasan-Âli, öğrenimini Darülfünun'da tamamlar. O yıllarda liselerin son sınıfında okurken askere alınan gençlere böyle bir imkân tanınmıştır. 1918 yılında Hukuk Fakültesi'ne kayıt yaptırır ancak, dersteki yöntemi yüzünden tartıştığı hocası Prof. Celalettin Arîf Bey'e kızgınlığı nedeniyle, hukuk öğrenimini yarıda bırakır. Bu tartışmanın nedeni Hasan-Âli'nin dersin kitabını tekrar tekrar okumasına rağmen, dersin içeriğini anlamamış olmasıdır. Hocasından konuyu açıklamasını rica eder. Bunun üzerine hocası ders kitabındaki metinleri tekrarlar. Anlamadığını yeniden itiraf etmek zorunda kalınca, buna sinirlenen hocasının, bu kadar anlayızsızlıkla hukuk talebeliği olmayacağını belirtmesi, Hasan Âli'nin onuruna dokunur ve hocasına; kitabı akşam bir-iki defa okuyup anlamadığını, hocasının söyleminde çok haklı olduğunu ancak, anlayızsız birinin hukuk talebesi olmayacağı gibi anlatmasını bilmeyen birinin de hukuk müderrisi olmayacağını belirtir. Bu olaydan sonra fakültenin müdürü Hasan-Âli'ye tasdiknamesini alarak, başka bir fakülteye gitmesini, yoksa hocası tarafından yapılan şikâyet üzerine kovulacağını bildirir (Çıkar, 1998). Aynı yıllarda, Türk Sesi gazetesinin kurucuları arasında da yer alan Hasan-Âli, öğrenciliğinin yanı sıra İfnam gazetesinde de çalışmaktadır (Taşkesen, 2006).

Hukuk öğrenimini yarıda bırakan Hasan-Âli, 1919 yılında Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe bölümüne kaydını yaptırır. Hukuk eğitiminden kendine yapılan haksızlığa karşı takındığı tavrı nedeniyle belki de istemeyerek vazgeçen Hasan-Âli, bu okula başlayarak, öğretmenlik mesleğine de ilk adımını atar. “Bu dönemde, Yahya Kemal, A.Hamdi Tanpınar gibi şairlerle İktisat Kütüphanesi'ne gidip gelmeye başlar. Kurtuluş Savaşı'nın zor günleri yaşanmaktadır. Ayrıca; İnönü Savaşlarına ilişkin haberler ortalıkta dolaşmaya başlar. Hasan-Âli, gazetesinde bu savaflara ilişkin haberler verir. Hocaları arasında özellikle, Kurtuluş Savaşı sırasında Akşam Gazetesindeki yazılarıyla Kemalist hareketi destekleyen Necmettin Sâdık (Sadak)' a büyük hayranlık ve saygı duyar. Necmettin Sâdık, dış görünüşü, davranışları, öğretme kabiliyeti, zekâsı ve bilgisiyle, kendisini talebelerine sevdirmiştir. Hasan-Âli'yi günlük gazetelerde yazı yazmaya özendiren ve Akşam gazetesinde sürekli olarak “Pazartesi Konuşmaları” adı altında politika, eğitim, edebiyat ve felsefe üzerine görüşlerini içeren köşe yazılarını yayımlamaya teşvik eden de Necmettin Sâdık olmuştur (Çıkar, 1998, s. 43)”. Hasan-Âli, 1921 yılında “Ruh ve Beden” üzerine yaptığı 30 sayfalık bir çalışma ile Edebiyat Fakültesindeki öğrenimini de üstün bir başarı ile bitirir (Taşkesen, 2006).

2.3. Eğitim Yöneticiliğine ve Deneticiliğine Başlama Yılları

Hasan-Âli, 1919 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe bölümünden, 30 Haziran 1921 tarihinde mezun olur. Bazı hocalarının desteğiyle 08 Kasım 1921 tarihinde mezun olduğu Edebiyat Fakültesi'nde öğrenci disiplinini sağlamak amacıyla oluşturulmuş inzibat memurluğuna atanır ve 25 Ağustos 1922 tarihinde Refika Hanım'la evlenir. Hasan-Âli'nin ilk öğretmenliği İzmir Erkek Öğretmen Okulu'nda başlar. İzmir'e 19 Aralık 1922 tarihinde Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni olarak atanır. İzmir, düşman işgalinin izleriyle doludur. Eşi de İzmir'e gelir. Hasan-Âli, burada bir grup meslektaşıyla Muallimler Birliği ve Türk Ocağını kurar (Çıkar, 1998).

Mustafa Kemal ile ilk kez İzmir'de karşılaşan (2 Şubat 1923) Hasan-Âli, halka açık bir toplantıda söz alarak Mustafa Kemal'e, mekteplerin yanında medreselerin devam edip

etmeyeceğini sorar. Mustafa Kemal, kendisine, ilke olarak "eğitim birliği" ve "karma uygulama"dan söz ederek cevap verir. İzmir'deki öğretmenliği uzun sürmez, işini bırakarak hamile eşiyle beraber İstanbul'a döner (Taşkesen, 2006).

İstanbul'da sırasıyla; Kuleli Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği, İstanbul Erkek Lisesi'nde felsefe ve edebiyat öğretmenliği, Galatasaray Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği ile Malumat-ı Vataniye öğretmenliği yapar. Niyazi Berkes, lise yıllarında öğretmeni olan Yücel'in onuncu sınıfta edebiyat, on birinci sınıfta felsefe derslerine girdiğini, en ilginç yanının çok düzgün, etkili ve güzel Türkçe ile ders vermesi olduğunu ifade eder. Berkes ayrıca; güzel Türkçe konuşan kişinin az olduğunun zamanla farkına vardığını belirterek, Yücel'in belki dilinin güzelliğinin etkisiyle kendilerine derin bir felsefi bilgisi değil, geniş bir felsefe ilgisi verdiğini ve beğendiği diğer yanının ise temiz, düzgün, güzel giyimli ve görünüşlü olduğunu, felsefeciyim diye, salkım saçak dolaşan biri olmadığını ifade eder (Akt.Kocabaş, 2011).

Hasan-Âli'nin 1926 yılında ikiz çocukları Can ve Canan dünyaya gelirler. 1927 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Milli Eğitim müfettişliğine atanır ve 1930 yılında Fransa'da öğrenci müfettişi olarak denetim görevinde bulunur. Denetim görevinde bulunduğu süre içerisinde, öğretim kurumlarını inceler ve Fransız kültürü üzerine araştırmalar yapar. Hasan-Âli, 11 Kasım 1930 tarihinden 3 Mart 1931 tarihine kadar Milli Eğitim Müdürlüğü müfettişi olarak Mustafa Kemal'le yurt gezisine katılır (Taşkesen, 2006).

Mustafa Kemal, İzmir'deki toplantıda sorduğu soruyla dikkatini çeken Hasan-Âli'yi hemen tanır ve ona bu ilk karşılaşmalarını hatırladığını belirtir. Kayseri'ye vardktan sonra Mustafa Kemal önce, derse katılıp dinlemek üzere kentin lisesine götürülür. Hep birlikte, felsefe dersi yapılmakta olan bir sınıfa girerler. Mustafa Kemal, yazarı Hasan-Âli olan ders kitabını inceler ve öğretmenin anlattığı dersi dikkatle izler. Ne var ki, derste geçen Arapça terimler pek hoşuna gitmez ve yolculuğun ikinci durağı olan Sivas'ta bir akşam yemeğinde Mustafa Kemal bu meseleye değinir. Hasan-Âli'ye kitapta anlaşılması, hatta söylenmesi güç terimler gördüğünü, bunların Türkçelerini

bulmayı düşünüp, düşünmediğini sorar. Hasan-Âli de düşündüğünü, hatta ufak tecrübelerde yaptığını fakat bu gibi değişmelerin fertler tarafından yapılmasını mahzurlu gördüğünü, herkes kendine göre bir ıslahat bulup kullanırsa, ifadede beraberliğin olmayacağını ve kimsenin kimseyi anlamayacağını savunarak, bunun için bir heyetin veya cemiyetin kurulması ve ilim ıslahlarının burada tespit olunmasının daha doğru olacağını belirtir. Mustafa Kemal'in yönelttiği sorular Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin henüz kurulmadığı bu sıralarda böyle bir derneğin henüz planlanmamış olduğunu da göstermektedir. Böylece Hasan-Âli, ileri sürdüğü görüşüyle bunun temel taşı koymuş olur (Çıkar, 1998).

Atatürk'ün yurt gezisinin ikinci durağı olan Sivas'ta hükümet konağında verilen akşam yemeğinde ekonomik konularda; daha çok liberalizm üzerine konuşmalar, tartışmalar olur. Ayrıca o günlerde Serbest Fırka yeni kapatılmıştır. Başar'ın anlattığına göre, Serbest Fırka'nın kapatılmasının ardından, geniş ölçüde bir yurt gezisine çıkan Atatürk, çevresine sorular sorduktan sonra karşı sıralarda oturan Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi Hasan-Âli Beye dönerek, felsefe okuduğunu ve sıfırın ne olduğunu bileceğini, kendilerine sıfırı tarif etmelerini ister. Yücel ilk önce felsefi olarak açıklamaya çalışsa da, Atatürk'ün anti tezlerine yanıt bulmakta zorlanır ve kendisinin, daima Atatürk'ün arkasında ve solunda yer aldığını bu nedenle sıfırın Atatürk'ün yanında yer alan kendisi olduğunu belirtir. Bu cevap, Hasan-Âli'nin zekâsını ispat eder ve bu sınav, onun siyasi hayatta başarılarının başlangıcını oluşturur (Akt. Sönmez, 2000).

“1930'lu yıllarda yoğun bir şekilde sanat, edebiyat, felsefe ve ilim üzerine yazılar yazan Hasan-Âli, değişik alanlarda yaratılan eserlerinde halkçı ve milliyetçi akımlardan etkilendiği gözlenmektedir. Milliyet fikrini “...bir insan kütesinin kendini bilip, kendinde bilinecek ve tanınacak bir taraf olması, bir kelime ile şahsiyeti bulması...” olarak betimler ve şöyle devam eder: “İnsaniyete kadar genişleyecek bir halkanın iç kısmı mutlaka kendi milletinin varlığına temas etmelidir. Benliğinden habersiz bir insanın ne kendine, ne etrafına yayılacak bir şuuru olamayacağı gibi kendi milletini ihatalı bir suretle kavramasını boş yere beklememelidir. Milli vasfı önce kazanmamış hiçbir şey, hiçbir kimse, Milletler arası bir kıymete yükselemez ve yükselememiştir” (Çıkar, 1998, s. 63)”.

“Yücel yazılarında; Konuşma dili ve yazma dilindeki ikiliğin kaldırılması gerektiğine, Büyük eserlerin çevirilerine gereksinim olduğuna, köy eğitmeni projesine değinerek, bunun asla normal ilk tahsil ile karıştırılmamasına, her ikisinin de ayrı ayrı teşkilatlandırılması, geliştirilmesi ve ilerletilmesi gerektiğine, öğrencilerin fikri yetiştirilmeleri açısından, klasik kültürün önemine, devletin sanatçılara önem verdiğine, fakat henüz bir teşkilat kurulmadığına dikkat çeker. Yine bu dönemde kaleme aldığı bir yazısında, adeta Neşriyat Kongresinin programını sunmaktadır (Çıkar, 1998, s. 67)”.

Hasan-Âli, 26 Eylül 1932 tarihinde gerçekleşen Birinci Türk Dil Kurultayı'nın ilk toplantısına katılır ve burada Kökenbilim (Etimoloji) bölümü başkanlığına seçilir. Aynı yıl, Goethe üzerine Türk dilinde yapılan çalışmasıyla Goethe madalyasıyla ödüllendirilir (Taşkesen, 2006).

Yine 1932 yılında “Hasan-Âli, Ankara'da bulunan Gazi Eğitim Enstitüsüne müdür olarak atanır. Gazi Eğitim Enstitüsü, batıdaki benzerleri örnek alınarak kurulmuş, öğretim kadrosu Avrupa'da, Amerika'da okumuş kişilerden oluşturulmuştur. Burada İsmail Hakkı Tonguç'ta ders vermektedir (Çıkar, 1998, s. 64)”. “Yücel'in Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne atanmasıyla, öğrencilerin bakımındaki düzelme ve iyileşme yanında, öğrencilerin yönetici ve öğretmenlerle ilişkileri yeniden kurulur. Enstitüde kültürel, sanatsal etkinlikler canlanır, çevre gezileri başlar. Gezilere öğrenci ve öğretmenlerle birlikte Müdür Yücel'de katılmaktadır. Hafta sonlarında Enstitünün güzel salonunda (şimdi Mimar Kemalettin Salonu) müdürün öncülüğünde Enstitü yaşamının değerlendirilmesi, özeleştiriler yapılmaya başlanır. Yemekhanede yeniden karma düzene geçilir. Yemekler çeşitlenip, iyileşir. Tiyatro etkinlikleri kent aydınlarının ve halkının her hafta beklediği düzeye ulaşır. Yücel'in altı aylık görev süresinde başlattığı bu atılımlar ve demokratik eğitim iklimi kendisinden sonra müdürlüğü üstlenen Halit Ziya Kalkancı, İsmail Hakkı Tonguç tarafından da sürdürülmüştür (Altunya, 2011, s. 92)”.

“1933 yılının sonunda Hasan-Âli, Maarif Vekâleti Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne atanır. Liselerde reform yapmayı planlar. 1938'e değin üzerinde çalıştığı, geniş kapsamlı

incelemelerini içeren “Türkiye’de Orta Öğretim” isimli eseri de bunun bir göstergesidir (Çıkar, 1998, s. 65)”.

“Yücel, 1 Mart 1935 tarihinde İzmir Milletvekili olarak TBMM’ye girer. 1936 yılında, Gülümser isimli üçüncü çocuğu da doğar. 28 Aralık 1938 tarihinde, Milli Eğitim Bakanlığı (O günkü ismiyle Maarif Vekilliği) görevine getirilir.

“Yücel’in düşün dünyasında 2. Meşrutiyet, Tevfik Fikret ve Mustafa Kemal ağırlıklı olarak yer alır. Felsefe eğitimi almış olması, sanatçı duyu ve sezgileri, analitik bir düşünce yapısı ve kendisi ile barışık bir insan olması, onun başarılarında çok önemli bir rol oynamıştır (Kocabaş, 2011, s. V.)”.

BÖLÜM III

3. HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN EĞİTİM VE EĞİTİM YÖNETİMİ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALARI

3.1. Hasan-Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanı Sıfatıyla Yaptığı Çalışmalar

“Büyük önder Atatürk Sakarya Harbi'nin yaşanmakta olduğu ve düşman askerlerinin Eskişehir'e kadar dayandığı günlerde 16-21 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da Maarif Kongresini toplamış ve kendisi de bizzat cepheden gelerek açılışını yapmıştı. “Ulu Önderimiz açılış konuşmasında; “milli bir terbiye programı”, “eğitim örgütünün verimli kılınması”, “öğretim ve eğitim yöntemlerinin ulusu kalkındırmak için yetersiz kaldığı”, “programların ve kitapların hurafelerden, yabancı fikirlerden, dış etkenlerden arındırılıp ulusal karakterimiz ve içeriklere kavuşturulması”, “eski yöntemlerin tamamen bırakılarak yeni bir sanat ve marifet yolu çizilmesi”, “millet yetiştirmenin kutsal bir görev olduğu” gibi hususlarda verdiği direktiflerle yeni kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyetinin eğitim stratejilerini göstermişti (Erdoğan, 2010, s. 16-17)”.

Atatürk'ün gösterdiği bu stratejiler doğrultusunda; Yücel'in bakanlık dönemindeki ilk icraatlarından birisi I. Neşriyat kongresinin düzenlenmesidir. Bu kongrede ele alınan konular O'nun daha sonra yapacağı çalışmaların bir programı niteliğinde olmuştur. Ancak, programda belirlenen konular aslında Hasan-Âli Yücel'in bakan olmadan önce yazdığı “Kitap ve Devlet” makalesinde ele alınan konular olduğu görülmektedir. Bu da eğitim lideri Hasan Ali Yücel'in bakan olmadan önce yapılması gerekenler üzerinde kafa yordüğünü, bakanlığa hazırlıksız olarak oturmadığını göstermektedir (Taşkesen, 2006).

“1938 sonbaharının Türkiye'ye getirdiği yıkımın ayırımında olan gerçek yurtseverleri, Atatürk devrimlerinin kaldığı yerden sürdürülmesi için acıyı, çalışmaya dönüştürme çabasına giriştiler. Onlardan biri yeni Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'dir. 1936'da dinleyenlerine “Komşular!” diye seslenen eğitmenin sesi hala kulaklarındaydı. Halkı kucaklayan, üretici, yaratıcı duruma getiren bir eğitim karizması... Toplumun yaratıcılığını devindirici bir ekip politikası, işleri özveriyle omuzlayacak, Kurtuluş

Savaşını coşkuyla yürütecek bir kadro... Yarım yamalak bir Tanzimat aydınlığıyla yeni bir toplum yaratılamazdı. Toplayacağı Neşriyat Kongresiyle matbaayı, bulunuşundan üç yüz yıl sonra alan toplumda bütün düşünürlerin, eğitimcilerin, yazarların katılımıyla, canlı bir yayın yaşamı yaratmayı planlamak... Eğitim Kurultayı, raftaki uzman raporlarını, o güne değin yapılan çalışmaları irdeleyerek, tüm halkımızı, köylerimizi kalkındırmada bize göre çözüm yolunu, bilimsel görüşlerle plana bağladı. Kuva-i Milliye gibi Kuva-i Eğitim uygulamasıyla topraklarımız vatanlaşacak, insanımız kulluktan kurtulup, bilinçli yurttaşlar durumuna gelecektir (Başaran, 2011, s. 44)”.

“1 ve 2 Mayıs 1939 tarihlerinde On Yıllık Neşriyat Sergisi ve Birinci Türk Neşriyat Kongresini açar. Kongre Ülkenin yazarları, yayıncıları, eğitimcileri, araştırmacıları, sanatkârları, milletvekilleri, hekimleri ve bakanlık görevlilerinden oluşur. Kongre Encümenlere ayrılarak (Çıkar, 1998) ;

Resmi ve özel yayın kuruluşlarını sermaye ve güçlerini azami verim temin etmek üzere oluşturarak, iş birliği etmeleri yollarının araştırılması ve bu esasa göre umumi bir neşriyat programı hazırlanması.

Dilimize tercüme ettirilecek eserlerin, klasikler dâhil olarak, en lüzumlularının senelere ayrılmış bir planda tespit edilmesi ve bunların neşri için ilgililer arasında iş bölümü yapılması.

Orta öğretim çağındaki gençlik için yazdırılması veya tercümesi gerekli eserlerin, tespiti ile bunların neşri için bir program hazırlanması.

Bir çocuk edebiyatı kütüphanesini kısa zamanda oluşturmak için gerekenlerin yapılması.

Halk için yapılması yararlı olan neşriyat için yıllara ayrılmış bir program oluşturulması.

Yazma ve basma eski kitaplarımızdan, yeniden basılması gerekenlerin tespiti.

Ansiklopedi ve sözlüklerin oluşturulması için yapılması gerekli hazırlıkların tamamlanması.

Memlekette telif ve tercüme teşvik edecek ödüllerin oluşturulması ve bunların hangi esaslar dâhilinde verileceğinin tespiti.

Hususi neşriyata devletçe yapılan yardımın daha verimli ve esaslı bir yola konulması.

Okumayı teşvik etmek ve neşriyatı tanıtmak için yapılabilecek propaganda.

Neşriyatın satış ve dağıtım işlerini tanzim için alınması faydalı olacak tedbirler.

Matbaalarımızda işin verimini arttıracak ve kalitesini yükseltecek tedbirler.

Edebi mülkiyet hakkına dair olan mevzuatımızın günlük ihtiyaçlarına göre tadili lazım gelen cihetlerinin tespiti.

Kongreye iştirak edeceklerin kongrenin açılmasından en çok on gün önceye kadar bu mevzularla alakadar olmak üzere yapacakları yazılı teklifler, konularında çalışılmıştır. Tüm bu kararlar uygulamaya konularak, Okur-yazar oranlarında artış sağlanmıştır”.

“I. Neşriyat Kongresinin ardından; 17 Temmuz 1939’da ülke çapında bilim adamlarının, eğitimcilerin, yazar ve sanatçıların Türk eğitim sisteminin ilkelerini ortak bir çalışmayla belirlemek üzere bir araya geldiği Birinci Maarif Şurası toplanır. Yücel açılış konuşmasında, eğitim sisteminde en önemli meselenin görevlilerle birimler arasında uyumlu çalışma olduğunu ifade eder (Çıkar, 1998, s. 74)”.

Ayrıca; Yücel, Memleketimizde okuma yazma öğrenmemiş tek vatandaşın bırakılmaması için alınması gereken acil tedbirlerin olduğunu, köy öğretmenini köyde doğmuş, büyümüş, köy hayat şartlarını yakından yaşamış gençler arasından seçerek, köy hayat şartlarının canlı olarak yaşadığı öğretmen okullarında yetiştirmeyi prensip olarak ele aldıklarını belirtir. Köy Enstitüleri ilkesinin taklit olmadığını, tamamıyla bize ait, benzersiz, pratik bir Türkçe buluş olduğunu vurgular. Bu ilkeyi ulusal bir kalkınmanın temel ilkesi olarak adlandırır (Akt. Kocabaş, 2011). Yücel’in de bakanlık yaptığı dönemde vurgulamış olduğu uyumlu çalışma ilkesine uymuş bir eğitim lideri olduğu görülmektedir. Ekibini kurarak birlikte azimle çalışılmıştır.

Günümüzde de periyodik olarak düzenlenen ve eğitim konusunda önemli kararların alındığı “Eğitim Şurâları’nın ilkinde, İlköğretim, orta öğretim, yükseköğretim ve meslek öğretiminde yeni düzenlemeleri içeren taslak, danışma kurulunun tartışmasına sunulur. Programın en önemli meselelerinden biri, kırsal kesimde halk eğitimidir. Şura sekiz komisyona ayrılmıştır (Çıkar, 1998, s. 74-75).

Plan Komisyonu

İlköğretim Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu

Orta Öğretim Komisyonları: Talimatnameler Komisyonu / Müfredat Programları Komisyonu

Teknik Öğretim Komisyonları: Ticaret Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu/ Erkek Sanat ve Yapı Usta Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu / Kız Enstitüleri Erkek Terzilik ve Akşam Kız Sanat Okulları Talimatname ve Müfredat Programları Komisyonu

Yüksek Öğretim Komisyonları: Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, Siyasal Bilgiler Okulu, Yüksek Öğretmen Okulu ve Gazi Terbiye Enstitüsü Esas ve Talebe Kabul Talimatnameleri Komisyonu / Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesiyle İstanbul Üniversitesi Fakülteleri, Gazi Terbiye Enstitüsü Şubeleri Tedrisat ve İmtihan Talimatnameleri Komisyonu

Neşriyat Komisyonu

Beden Terbiyesi ve Spor Komisyonu

Dilekler Komisyonu

“Yücel’in Şûra’da; Türk eğitim sisteminin çeşitli sorunlarını o alanların yetkili uzmanlarına incelettirerek kararların alınmasını sağlaması ve bunların da önemli bir bölümünü uygulamaya koyması, Bakan olarak bilimsel yöneticilik anlayışının ve eğitim yönetiminde ortak aklın etkilice kullanıldığının en önemli göstergelerinden biridir (Başar, 2011, s. 277)”.

29 Temmuz 1939’a kadar süren Birinci Maarif Şûrasında şu kararlar alınmıştır (Çıkar, 1998):

İlköğretim Komisyonunda ve Şûra Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sonunda Milli Eğitim müdür ve memurları ve İlköğretim müfettişleri yönetmelikleri ile ilköğretim programı incelenerek kabul edilmiştir. Söz konusu yönetmelikler güncellenerek, konu ile ilgili birkaç yönetmelik halinde günümüzde de yürürlüktedir. Bir öğretmen tarafından yönetilen üç sınıflı köy okullarının beş yıla çıkarılması benimsenmiş ve ilköğretimin gelir kaynakları belirlenmiştir. Tek öğretmenli ve üç sınıflı köy okullarının beş yıla çıkarılması 1939/ 1940 yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Bu sistem 4+4+4 kuralıyla güncellenerek, tıpkı şehirlerde olduğu gibi köylerde de yürürlüktedir. 400 nüfustan az köylerde eğitim görevlendirilmesi, öğretmenlerin ilk üç yılın programını uygulaması ve eğitimli köylerin bulunduğu bölgenin merkezinde, bu

köylerin öğrencilerinin ilkokulun son iki yılını okuyabilmeleri için, bir okul kurulması Şûra'da alınan önemli kararlardandır.

Ortaöğretim Komisyonlarında; Ortaokul, lise ve ilk öğretmen okulları sınav yönetmelikleri, disiplin yönetmelikleri ile öğretim programları incelenerek kabul edilmiştir. Yine bu yönetmelikler güncellenmiş olarak yürürlüktedir. Bu okullardan bütün derslerin öğleden önceye alınması ve öğleden sonraki zamanın, ortaokullarda isteğe bağlı, liselerde zorunlu olarak öğretmen yönetiminde serbest ve ortak faaliyetlere ayrılması konusunda Şûrada yapılan öneriler ve alınan kararlar Bakanlıkça uygulamaya konulmuştur. Şûra çalışmalarında sınıf mevcutlarının tespiti ve liseye alınacak öğrenci sayısının beş yıllık plana bağlanması öngörülmüştür.

Şûrada ortaöğretimde kurumların il ve çevre ihtiyaçlarına göre açılması önerilmiş ve bu konuda bir plan hazırlanmıştır. Planlama fikrinin ağırlık taşıdığı bu ilk Şûrada üç dört yıl içinde yardımcı öğretmenliğin tasfiye edilmesi ve öğretmen ihtiyacının planlı bir şekilde giderilmesi için çözüm yolları da önerilmiştir. Planlama daima önemli bir kavram olarak kabul görecektir.

Yüksek Öğretim Komisyonlarında; İstanbul Üniversitesi ve bağlı fakülteleri ile Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine ait eğitim, öğretim, sınavlar, öğrenci işleri ve doktora çalışmaları yönetmelikleri; Gazi Eğitim Enstitüsü Sınav ve Kayıt Kabul Yönetmeliği; Yüksek Öğretmen Okulu ve Siyasal Bilgiler Okulu yönetmelikleri incelenerek uygun görülmüştür. Söz konusu yönetmeliklerde güncelleşmiş olarak yürürlüktedir.

Şûra Genel Kurulu'nda, Üniversitede yabancı dil sorunu bütün boyutları ile tartışılmış, bu kurumlara devam eden gençlerin Batı dillerinden hiç olmazsa birini, o dilde bir metni okuyacak ve inceleme yapacak kadar bilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Günümüzde ise bazı bölümler tamamen yabancı dilde eğitime devam etmektedir.

Şûra, yükseköğretim kurumlarının başlıca hedefinin memlekete yararlı ihtisas elemanları yetiştirmek olduğunu; öğrencilerde gözlem ve muhakemeye dayanan bir çalışma ve araştırma alışkanlığı geliştiren bir eğitim sisteminin uygulanmasını ve yükseköğretimde ana dilin arılığı gereğini kabul etmiştir.

Şûrada yapılan konuşmalarda yükseköğretimde öğrenci kontenjanlarının ülke ihtiyaçlarına göre ayarlanması ve ticaret lisesi mezunlarının olgunluk sınavını vermeden üniversiteye alınmaması belirlenmiştir. Ancak günümüzde meslek lisesi çıkışlılara, aynı bölümde devam etme şartı ile sınavsız geçiş hakkı tanınmaktadır.

Yayın İşleri ile ilgili komisyonda; basma yazı ve resimleri derleme işleri kanun tasarısı ve yönetmelik; okul kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığınca bastırılması hakkında kanun tasarısı ve yönetmelik; özel kişi ve kurumlarca yayımlanan mecmualar için Bakanlıkça yapılacak yardımlar hakkında yönetmelik; Okul Mecmuaları Yönetmeliği; Türk Resim ve Heykel Sergisi Yönetmeliği incelenerek uygun görülmüştür.

Okul ders kitapları konusunda yapılan görüşmeler sonunda tek tip kitap (Devlet Kitabı) sistemine gidilmesi teklif ve kabul edilmiştir. Günümüzde ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerince hazırlanıp bastırılarak, ilk, orta ve lise öğrencilerine ücretsiz verilmektedir.

Teknik Öğretim konusunda Şûrada erkek teknik, kız teknik ve ticaret öğretim kurumlarının eğitim program ve yönetmelikleri incelenerek kabul edilmiştir. Bu yönetmelikler de ihtiyaca göre güncellenip, sayısı artarak günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Bakanlıkça mesleki öğretimin geliştirilmesi için bir plan hazırlanmıştır. Şûrada incelenen ve benimsenen bu planda çeşitli meslek kurumlarının nelerden ibaret olduğu ve bunların nerelerde açılması gerektiği belirtilmiştir.

Şûra'da mesleki ve teknik öğretimde, her iki yüz ilkokul mezunu olan yerde mesleğe yönelik değişik programlar uygulayan meslek kurs veya okullarının açılması, orta ticaret okullarıyla liselerin bir plan çerçevesinde çoğaltılması da kabul edilmiştir

“Böylece ülkenin aydınları, eğitim sistemini birlikte inceleyip yeni bir düzen getirmişlerdir. Yücel, eğitim sisteminde birlik sağlanması idealine uygun olarak ülke çapında tüm öğretmenleri, öğrencileri ve velileri harekete geçirir ve geniş bir veli ve öğrenci kitlesiyle, radyo aracılığıyla bağlantı kurar. Çocuk ve spor bayramlarında, yerli malı-tutum haftalarında yaptığı halka sesleniş konuşmalarında, öğretim ve eğitim sorunları konusunda toplumda bir bilinçlenme oluşturmaya ve genel kültür düzeyinin yükseltilmesine çalışır (Çıkar, 1998, s. 78)”. Bakanlıkta öğretmenler arasında kurulmak istenen diyalogun sesi olması amacıyla da 1939 yılının Şubat ayında “İlk Öğretim” ve “Tebliğler” dergileri yayımlanır (Çıkar, 1998).

“Yücel 31 Ekim 1939'da, bu reformların sonucu sayılabilecek olan Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ni açar. Her yıl bir defa düzenlenen “Devlet Sergi Sistemi”

Ankara’da kurulur ve bir ay sürer. Sergiye yağlıboya, fresk, suluboya, pastel, karakalem, gravür tekniği ile yapılmış eserler, mermer, tunç ve emsali sert maddelerden yapılmış heykeller, kabartmalar ve madalyalar kabul olunur. Yalnız Türk sanatçıların ödüllendirildiği bu sergiye tüm yabancı uluslardan sanatçılar da katılabilir (Çıkar,1998, s. 79)”.

“Sergiye, Maarif Vekilliğinin 1939’dan itibaren yılda üç defa yayımladığı Güzel Sanatlar Dergisi’nde de yer verilir. Türkiye’de ilk defa renkli röprodüksiyonları basan bu dergi, özellikle kapak resmi, kâğıt ve baskı kalitesi açısından dikkat çekici niteliktedir. Derginin amacı, yerli ve yabancı güzel sanat hareketlerini sanatseverlerle kavuşturmak ve tanıtmak, dünya sanat etkinlikleri üzerinde toplu bir görüş sağlamaktır (Çıkar, 1998, s. 80)”.

“Ardından, Yücel’in de katıldığı Ankara Halkevi idare salonunda çalışmalarına başlayan yirmi yedi üyeli Tercüme Encümeni Raporu Kongre Umumi Heyeti’nde görüşülür. Kongrece kabul edilen eserler listesi sonradan Tercüme Bürosu’nun çalışma programının esasını teşkil etmiştir. Tercüme Bürosu ilk toplantısını Ankara’da 28 Şubat 1940 tarihinde, Hasan-Âli Yücel’in başkanlığında yapmıştır. Yücel bu görevi daha dilimizin bile doğru dürüst yerleşmediği bir dönemde, bir yabancı dili iyi bilenler parmakla gösterilirken üstlenir. Toplantıdan kısa bir süre sonra, dünya edebiyatı klasiklerinin çevirisine başlanır ve 1946 yılı sonuna değin 496 eser Türkçe’ye çevrilir. İlk üç yılda yayımlanan 109 eserin 39’u Klasik Yunanca’ dan, 38’i Fransızca’ dan, 10’u Almanca’ dan, 8’i İngilizce’ den, 6’sı Latince’ den, 5’i Şark ve İslam Klasiklerinden, ikisi Rusça’ dan ve bir tanesi de İskandinav edebiyatındandır (Çıkar, 1998, s. 82-83)”.

“Tercümelerin ilk baskılarında yer alan önsözde Yücel “Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesinin, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başladığını savunarak, sanat şubeleri içinde edebiyatı, bu ifadenin zihin unsurları en zengini olanı olarak tanımlar. Bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesini; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde arttırması, canlandırması ve yeniden yaratması olarak betimler” (Akt.Çıkar, 1998)”.

“Dünya kültür tarihinde sınıf edebiyatının olmadığını savunarak, sınıf edebiyatı diye bir şey aramanın faydasız ve yersiz bir dogmatizm yapmak olduğunu öne süren Yücel’in, özgürlükçü bir düşün dünyası ile imzasını attığı reformlarda “ Ulusaldan evrensele bir arayış vardır. Sanat ve edebiyatın önce muayyen bir cemiyet yani millet içinde doğduğunu ve bir eserin zati kuvveti nispetinde milli, milli oluşundan aldığı değerle de üniversal olduğunu savunan Yücel’in tüm bu çabalarında gördüğümüz bir başka nokta, ülkenin aydınlık geleceğine duyduğu inanç ve tutkudur. Ülkesinin insanına duyduğu güvendir. Oğlu Can Yücel’in edebiyat tarihimizin bir klasiği olan “Hayatta Ben En Çok Babamı Sevdim” şiirindeki, “En son teftişine çıkana değin/ koştururken ardından o uçmaktaki devin” dizelerinde olduğu gibi Hasan-Âli Yücel, koşan, arayan ve uygulayan bir insandır (Kocabaş, 2011, s. V.)”.

“Yücel döneminin önemli kazanımlarından olan tercüme bürosunun çevirileri ülkenin düşün dünyasında çok önemli zenginlikler üreten, bir anlamda insanlarımıza dünyanın kapılarını açan bir aydınlanma penceresi olmuştur (Kocabaş, 2011, s. V.)”.

“Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren milli eğitim ilgilileri altı yaş üzerindeki nüfusun % 80’inin yaşadığı köylerin eğitim sorunlarına yöneldiler. Bu amaçla 1937 yılında köyde hem eğitim işlerini görecektir, hem de tarımı tekniğine uygun bir şekilde köylüye öğretecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için “Köy Eğitimcileri Yasası” çıkarıldı. Bu doğrultuda 1937-1938 yılında İzmir-Kızılcıllu ve Eskişehir Çiftelerde iki öğretmen okulu açıldı. Bu okulları yurt çapında yaygınlaştırmak amacıyla, 17 Nisan 1940’ta “Köy Enstitüleri Yasası” çıkarıldı. Bu tarihi izleyen yıllarda Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç’un öncülüğünde ülke genelinde ilkokuldan sonra beş yıllık bir öğretimin yapıldığı 21 enstitü kuruldu. (Erdoğan, 2002, s. 7)”.

Yücel Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmasında; Enstitülerin özelliğine ve daha önceki kuruluşlardan farklılığına vurgu yaparak, enstitü kelimesinin Frenklerin telâffuz ettiği tarzda alındığını ve buna alışıldığını, köy enstitüsünün sadece nazarî tedrisat yapılan bir müessese olmadığını, içerisinde ziraat sanatları, demircilik, basit

marangozluk gibi ameli bir takım faaliyetlerinde bulunduğu için okul değil, enstitü olarak isimlendirdiklerini ifade eder (Çıkar, 1998).

“Meclisteki tartışmalardan sonra 17 Nisan 1940’ta Köy Enstitüleri Yasası çıkartılarak, köy okullarında görev alacak olan öğretmenleri yetiştirmek üzere kent ve kasabalardan uzak, geniş arazisi bulunan uygun yerlerde köy enstitüleri kurulmaya başlanır. Köy enstitülerinde devletin az bir yardımı ile öğretmen adayları iş içinde çalışarak, hem kendi barınaklarını, dersliklerini ve diğer gereksinimlerini, çalışma yerlerini yapmışlar; hem de gereken genel kültür ile mesleki bilgileri ve tarım çalışmaları yaparak köy için gerekli olan beceriyi kazanmışlardır. Bunlar, işi bilen öğretmen ve usta öğreticilerin rehberliği altında gerçekleşmiştir (Çıkar, 1998, s. 91). Sayıları 21’i bulan köy enstitüleri 1944’ten itibaren yılda ortalama 2000 öğretmen mezun etmeye başlar. Köylere gönderilen öğretmenlere tarım araç ve gereçleri ile üretimde bulunmak ve gelirinden yararlanmak üzere tarla ve irat hayvanları verilir. Öğretmenlerin ödevleri 1942 yılında çıkan Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanununda belirlenmiş, okul ve kurslarla ilgili işler ile köy halkını yetiştirmekle ilgili işler diye ikiye bölünmüştür. Ulaşılacak istenen hedef, Atatürk’ün halkçılık ilkelerine uygun olarak, geniş halk kitlelerinin eğitim düzeyini yükseltmek, böylece reformların yerleşmesi için gerekli koşulları yaratmak, halkın politik, ekonomik ve kültürel yaşama aktif olarak katılmasını sağlamak ve aynı zamanda kendi hakları konusunda bilinçlendirmektir. Enstitüler geniş halk kitlesine ulaşan bir eğitim ve kalkınma etkinliği olması dolayısıyla ülkenin gelişmesinde en büyük katalizör olarak görülebilir (Çıkar, 1998, s. 92)”.

Yücel, “Bir Amerikalı Gözü İle Köy Enstitüsü” başlıklı makalesinde, “Middle East Report” ismiyle Washington’da çıkan bir gazetede “Türk Köylere Öğretmen Yetiştirme” başlıklı, Frank Tachau’nun kaleme aldığı, 30 Eylül 1955’de yayınlanan yazısının metnini aynen yayımlar. Tachau yazısında, Çifteler İlk öğretmen Okulu’nu, Türkiye gibi bir memlekette, modern şehirler ile geri kalmış köyler arasında neler yapılmakta olduğunu gösteren iyi bir örnek olarak tanımlar. Bu Okulda yedi hafta boyunca misafir kaldığını, asıl amacının Türkçe öğrenmek olmakla birlikte kazancının bundan fazla olduğunu belirtir. Gerçek bir Türk öğrenci-öğretmen topluluğunun çalışma ve oyun hayatına şahit olduğunu, geleneksel Türk misafir severliği ile cömertçe

ağırlandığını yazar. Üzerinde en fazla etki bırakanın, öğretmenlerin işlerine fedakârca bağlılık duyguları olduğunu ifade eden Tachau, bu öğretmenlerin hepsinin şehir çocukları olmasına rağmen, köy hayatının mahrumiyetlerine şikâyet etmeden katlandıklarını belirtir. Öğretmenlerin bu davranışını da, üzerlerine aldıkları işin taşıdığı önemin böyle gerektirdiğini hissettikleri için yaptıklarını açıklar.

Bu enstitülerin Türk hükümetinin memleketi geliştirme gayretlerinden biri olduğunu önemle vurgulayan yazar, enstitülerin sadece köylerdeki ilkokullara öğretmen yetiştirmek için değil, aynı zamanda öğrencilere modern hayatı mümkün olduğu kadar tanıtmak, böylece onları bütün toplum için yenilik yaratıcı kimseler olarak köylerine göndermek amacıyla kurulduklarını ifade eder.

Yazar, Çifteler Okulunu kendi kendine yeten bir topluluk havası içinde yaşayanlar olarak tanımlar ama komşu köyle temasının az olduğu eleştirisinde bulunur. Okuldaki günlük hayatın önceden belirli bir programa göre düzenlendiğini, programa göre çalışmak, ders görmek, dinlenmek ve uyumaktan oluştuğunu belirtir. Öğretmenlerin okulun evlerinde kira vermeden yaşadıklarını bildiren yazar, günlük ihtiyaçlarını da okulun kooperatifinden karşıladıklarını, okulun 530 öğrencisinden hemen hepsinin Eskişehir’e yakın köy ve şehirlerden geldiklerini, okula kabul edilen öğrencilere yeni elbiseler verildiğini, okulda pişen yemeklerin sağlık şartlarına uygun olduğunu, gıda maddelerinin birçoğunun okulun bahçe, tarla ve bostanlarından geldiğini belirtir. Bilhassa çok lezzetli olan ekmeğin okulun kendi fırınında pişirildiğine dikkat çeken yazar, genel olarak öğrencilerin çoğunun daha önceleri görmedikleri derecede temiz ve sıhhatli bir hayat sürdüklerini vurgular. Okul müdürü Avni Özbenli’nin kendisine öğrencilerin, demokrasinin haklarla birlikte vazifeler rejimi olduğunu, herkesin ortak bir işte hissesine düşeni sonuna kadar yapması gerektiğini öğrenmelidirler dediğini, Türkiye gibi bir memlekette bu sözlerin insanı ümitlendirdiğini ifade ederek yazısını bitirir.

“Daha başlangıç noktasında kalan bu eğitim modelinin başarısı, 1946’ya kadar köylerdeki öğretmen açığını kapatan 16.400 kadın ve erkek öğretmen ile 7300 sağlık memuru ve 8756 eğitimci yetiştirmiş olmasıdır. Mezunlar arasında Mehmet Başaran (doğ.1926), Talip Apaydın (doğ. 1226), Fakir Baykurt (1929-1999) ve Mahmut Makal (doğ.1933) gibi yazarlarda bulunmaktadır. Şiir, hikâye ve romanlarında köy sorunlarını

işleyen bu yazarlar, sosyal, kültürel ve siyasal etkinliklerde göstererek köy insanının dünyası için bilinç yaratmışlardır (Çıkar, 1998, s. 93). Yücel'in başarısı, bu projeyi Büyük Millet Meclisi'ndeki şiddetli eleştirilere karşın gerçekleştirmiş olmasıdır (Çıkar, 1998, s. 93)".

Hasan-Âli Yücel'in başkanlığında; 6 Haziran 1941'de Birinci Coğrafya Kongresi toplanır. Üç Komisyondan oluşan bu kongre, ilk, orta ve lise müfredat programları ile ders kitapları, coğrafya terimleri ve coğrafi isimlerin yazılması, Türkiye coğrafyasının ana hatları ve yerlerin adlandırılması üzerinde çalışmalar yapar (Çıkar, 1998). Söz konusu çalışmalar sonucunda coğrafya kitapları hazırlanır ve günümüzde de güncelleştirilen bu kitaplar okullarımızda okutulmaktadır.

"Ardından Gramer Komisyonu toplantıya çağırılır. Yücel 1940'ta Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili Doçenti Tahsin Banguoğlu'nu Türkçenin kendi yapısına özgü bir gramer kitabı yazmakla görevlendirmiştir. Bu çalışma sonucu, "Ana Hatlarıyla Türk Grameri" adlı kitap 1940-41 ders yılında öğretmenlerin ve uzman kişilerin kullanımına, eleştiri ve önerilerine sunulur. Gramer Komisyonu eseri inceleyerek, okullarda okutulacak gramerlere temel olmak üzere kabul eder (Çıkar, 1998, s. 99)".

"14 Kasım 1944 tarihinde yapılan toplantıda C.H.P Meclis Grubu, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun dil açısından incelenmesi için bir komisyon kurulmasına karar verir. Bu komisyonun hazırladığı anayasa tasarısı 10 Ocak 1945 tarihinde kabul edilir ve böylece devlet dili Türkçeleştirilir (Çıkar, 1998, s. 102)".

"Yoğun kurul çalışmaları sonunda; İmla Kılavuzu 1941, Gramer Terimleri 1942, Coğrafya Terimleri 1942, Felsefe ve Gramer Terimleri 1942, Hukuk Lûgatı 1944, Türkçe Sözlük 1944 hazırlanarak basılır. Yine aynı yıllarda halk ağızları ile diğer Türk dilleri üzerine yapılan çalışmalar yoğunlaştırılır ve eski eserlerin taranmasıyla meydana getirilmiş olan "Tanıklarıyla Tarama Sözlüğünün" ilk ciltleri yayımlanır (Çıkar, 1998, s. 102-103)".

Yücel, “Öz Türkçeyi; açık, düşünceleri kolay anlatan, Osmanlıca da olduğu gibi farklı anlam taşımayan bir dil olarak tanımlayarak, her sözün bir düşünüşün kalbi, ulusun birbirleriyle anlaşmasının sesi olması gerektiğini ve Atatürk dil değişiminin anlattığı en büyük gerçekliğin, kafayı işletmek, düşünmek (Yücel, 1998b) olduğunu savunur. Bu düşünceler ışığında; “Türk Dil Kurumunca hazırlanan bilim terimleri 1939 yılından başlamak üzere, bütün orta derecedeki okullarda kabul edilmiş ve Arapça terimlerin kullanılması yasaklanmıştır. Böylece yeni terimlerin derslerde her gün kullanılmak suretiyle dile girmesinin kolaylaştırılması amaçlanır. Ayrıca okul kitaplarının basılması ve yurdun her köşesine aynı zamanda dağıtılabilmesi için bir teşkilat kurulur (Çıkar, 1998, s. 103)”. “1940 yılında yayımlanan “Ders Kitapları Düzeltme Kılavuzları” da ders kitaplarına verilen önemin bir göstergesidir (Çıkar, 1998, s. 104)”.

“1924 yılında Ankara-Cebeci semtinde Musiki Muallim Mektebi kurulur. Bunu izleyen yıllarda Mustafa Kemal, reformların müzik eğitimi alanında da gerçekleştirilmesini ve bir konservatuar kurulmasını istediğini belirtir. Bu istek ve “Sanat her şeyden çok kanaatten tiksindir. Güzeli bulmak ve en güzel şekilde onu ifade etmek, ancak güç beğenebilmek melekesini kazanmakla olur” (Yücel, 1998b, s. 306) düşüncesiyle, 20 Mayıs 1940’ta Yücel tarafından, Devlet Konservatuarının kuruluş yasası çıkarılır. Müzik ve Temsil olarak iki ana bölümden oluşan Devlet Konservatuarı’nın amacı, Türkiye’de müzik, tiyatro, opera ve bale kültürünü ve sanatını işlemek ve yetenekli öğrenciler yetiştirmektir (Çıkar, 1998, s. 94)”.

“Bu dönemde ayrıca, ilk resmi ansiklopedi olan İnönü Ansiklopedisi için ön çalışmalar yapılır. Yabancı dilde yazılmış ansiklopediler incelendikten sonra 1941 yılı başlarında Ansiklopedi Bürosu kurulur. Büro “Larousse du Vingtième Siècle” ansiklopedisini örnek alarak proje çalışmasına girişir ve 1943’den itibaren, 1951’den sonra adı Türk Ansiklopedisi olarak değiştirilen, İnönü Ansiklopedisinin ilk ciltlerini yayımlar. Ansiklopedi’nin önsözünde Yücel şunları yazmaktadır. “İleri milletlerin hepsinde, insanlığın bütün bilgilerini o milletlerin ihtiyaçlarına göre ve hayat anlayışlarına uygun bir şekilde özünü çıkararak kısaltan ansiklopediler vardır. Her gün yeni bir meseleyi incelemek ihtiyacı karşısında güçlükleri gidermek için bu türlü eserlere başvururlar. Medeni hayatın doğurduğu ihtiyaçlar ve davalar ne kadar çok olursa, fertlerin bu ana

kitaplara başvurma zorunlulukları da o kadar artar. Türkiye’de aynı ihtiyaçla ansiklopediler neşrine teşebbüs edilmiş ve küçük mikyasta özel teşebbüslerin başarıları da görülmüştür. Yalnız bir memlekette belli bir görüşe göre bir ansiklopedi vücuda getirilebilmesi için bu ihtiyaçla beraber onun bütün maddelerini yazacak ve o memlekete has olan milli vasıftaki noktaları oradan buradan alma suretiyle değil, zati incelemeler halinde tespit edecek bilim ve düşünce adamlarının yetişmiş bulunması da lâzımdır. Bu kadar da yeter değildir; pek büyük emek ve esaslı teşkilât isteyen bu çalışmaları sonuna varacak şekilde devam ettirmek için, çok kereler resmi bir otoritenin mevcudiyeti ve bu otoritenin manevi yetkisiyle beraber maddi fedakârlıklardan da çekinmeyecek bir iktidara sahip bulunması şarttır. Memleketimizde şimdiye kadar bu şartlar bir arada ve aynı zamanda bulunmamış olduğu için, Tanzimat’tan beri geçen bir asır içerisinde tamam bir Türk ansiklopedisi yapamadık” (Akt.Çıkar, 1998, s. 86-87)”.

“1942’de Grand Memento Laousse’un çevirisine başlanmış fakat bitirilememiştir. 1943-1954 yılları arasında Celâl Esat Erseven’in hazırladığı beş ciltli Sanat Ansiklopedisi yayımlanmıştır. Bunlardan başka Neşriyat Kongresi’nde alınan kararlar uyarınca, çeşitli dergilerin de yayımlanmasına başlanmıştır. İlköğretim 1939, Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi 1939, Teknik Öğretim 1940, Tercüme Dergisi 1940, Tarih Vesikaları 1941, Kadın-Ev 1943, Köy Enstitüleri 1945 gibi hemen hemen eğitim ve kültürün tüm alanlarını kapsayan dergiler çıkar. Yücel’in Paris’te bulunduğu yıllarda yayımlanmakta olan Fransız dergilerinden etkilendiği görülür. Bütün bunların İkinci Dünya Savaşı yıllarının büyük ekonomik güçlükleri karşısında gerçekleştirilebilmesi gerçekten dikkate şayandır (Çıkar, 1998, s. 89)”.

Mesleki eğitim alanında Cumhuriyet’in ilk önemli kararı, 1927 yılında meslek okullarını yönlendirme, geliştirme ve denetleme görevlerinin il ve belediye idarelerinden alınarak bir yasayla Maarif Vekâletine verilmesidir. 1933 yılında, meslek okullarının işlerini yürütmek üzere Maarif Vekilliği bünyesinde Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulur. 1941 yılında meslek okullarının nerelerde açılacağı, okullarda hangi meslek dallarının bulunacağı ve akşam okulları ile gezici köy kursları hakkında ayrıntılı bilgiler içeren bir uygulama planı hazırlanır. Mesleki ve teknik okullarının yurt düzeyine yaygınlaştırılmasında ve mevcut okulların takım, makine ve malzemelerinin günün

koşullarına göre yenilenmesinde en büyük katkısı olan kanunlardan biri 14 Ağustos 1942 tarihinde kabul edilen 4304 numaralı Mesleki ve Teknik Okullarının Açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi Hakkındaki Kanun'dur. Bu Kanun mevcut ve yeniden açılacak meslek okullarının geliştirilmesini, mesleki ve teknik yükseköğretim kurumları ile meslek okulu mezunlarının çalışacakları staj fabrikalarının (olgunlaşma enstitülerinin) kurulmasını, istimlâk, inşaat ve makinelerin temininde gerekli harcamaların karşılanmasını öngörmektedir. Planın uygulanması sonucunda mesleki ve teknik eğitim ülke düzeyine yaygınlaştırılmış ve 1942-43 yılında okul sayısı 113 iken 1949'da 275 olmuştur. Aynı yıllarda kurs sayısı da 42'den 470'e çıkmıştır.

“Cumhuriyet Halk Partisi'nin kontrolü altında bulunan Türk Spor Kurumu, sporun siyasi parti faaliyetinin dışında kalmasını uygun bulan Atatürk'ün isteği üzerine parti yönetiminden uzaklaştırılarak devlet yönetimine devredilmiş ve 22 Ekim 1933 günü Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 29 Mayıs 1942'de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Maarif Vekâletine bağlanır (Çıkar, 1998, s. 107)”.

“Gençliğin eğitiminde sporunda önemini vurgulayan Yücel, 18 Şubat 1946'da Beden Eğitimi ve Spor Şûrasını toplar. 24 Şubat 1946 tarihine kadar süren Şûra'ya beden eğitimi ve sporda ana prensipleri gözden geçirmek, eksiklikleri belirlemek ve yeni bir program hazırlamak üzere doktorlar, subaylar, sosyologlar, eğitimciler, sporcular, dernek başkanları, mimarlar, spor yazarları ve gazeteciler katılırlar. Şûra'da incelenen konuları şöyle özetleyebiliriz (Çıkar, 1998, s. 107-108) :

Okulda, orduda, kulüpte beden eğitimi spor meseleleri,

Beden eğitimi sporla ilgili mevzuat, teşkilat, tatbikat, kontrol ve mükellefiyet meseleleri, İzcilik,

Öğretici ve idareci kadro, saha, tesis, malzeme meseleleri,

Sporda moral meseleleri (profesyonellik, amatörlük, spor adaleti vb.)

Şûra'da alınan kararların istenildiği şekilde gerçekleştirilmemesine karşın bu geniş kapsamlı toplantıyla Türk sporunun sorunları ve eksikleri belirlenmiş ve ileride yapılacak çalışmalar için bir zemin hazırlanmıştır.”

“İkinci Milli Eğitim Şurası 15-23 Şubat 1943 tarihleri arasında Ankara’da Başbakan Şükrü Saraçoğlu ve Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel’in açılış konuşmaları ile başlayarak sekiz günlük çalışmayı içermektedir.

Şûra’nın ana konuları şunlardır (Sönmez, 2000, s. 48):

- 1- Okullarda ahlâk eğitiminin geliştirilmesi,
  - a) Türk ahlâkının toplumsal ve kişisel ilkelerinin belirtilmesi,
  - b) İlk ve orta dereceli okullarda bu ilkelerin gerçekleşmesini sağlayacak tedbirlerin düşünülmesi ve mesleki teknik okullarda aynı ilkelerin iş ahlâkına tatbiki,
  - c) Bu tedbirlerin programa bağlanması,
  - d) Ortaöğretim kurumlarındaki toplum, bilim ve ahlâk dersleri programının sözü geçen ilkeler bakımından incelenmesi,
  - e) Yükseköğretim gençliğinde ahlâk ilkelerine bağlılığın işlenmesi,
  - f) Talebenin okul dışı durumlarının murakabesi meselesinin incelenmesi,
- 2- Bütün öğretim kurumlarında anadili çalışmalarının veriminin artırılması,
  - a) Türkçe ve bilhassa yazma öğretiminin daha verimli hale getirilmesi için gereken tedbirlerin saptanması
  - b) Okullarda ve resmi, özel yayın alanında imla birliğini kolaylaştırma yollarının tayini,
  - c) Türkçe terimlerin yükseköğretimde yayılması yollarının kesin bir esasa bağlanması,
- 3- Türklük eğitiminde tarih öğretiminin metot ve vasıtalar bakımından incelenmesi,
  - a) İlk ve ortaokul tarih kitaplarının hazırlanmasında bilim ve pedagoji yönünden dikkate alınacak noktaların saptanması,
  - b) Lise tarih kitaplarının mükemmelleştirilmesi yolundaki mütalaaların belirtilmesi”

İkinci Milli Eğitim Şurası sonunda Ahlak Komisyonu Raporu, Anadili Komisyonu Raporu, Anadili Komisyonu Terim Raporu, Program ve Tarih Komisyonu raporu yayımlanmıştır (Taşkesen, 2006). Bu raporlar doğrultusunda kararlar alınarak uygulamaya konulmuştur. Günümüzde de bu raporlardan yararlanılmaktadır.

“Eski eserlerin onarımı ve müzelerin kurulması, Atatürk’ün eski eserlere ve müzelere gösterdiği ilgi nedeniyle onun zamanında başlamıştır. 1939’da Halkevlerinde, Tarih ve Müze Kolu denen bölümler açılır ve tarih, sanat eseri ve müze zevki yaratmak ve halkı

aydınlatmak amacıyla bu kollarda görev yapanlar tarafından kılavuz kitaplar hazırlanır (Çıkar, 1998, s. 110)”.

“1944 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü kurulur. Aynı yıl içerisinde, Yücel’in başkanlığında İstanbul’un Fethi’nin 500’üncü Yıldönümü Hazırlık Heyeti oluşturularak, tören ve şenlikler bir programa bağlanır. Programın ana hedefleri, Milletler arası İstanbul Sergisi düzenlenmesi, olimpiyat oyunlarının 1954’te İstanbul’da yapılması,

Fatih’in ordugâhının sur dışında canlandırılması ve bunun bir bölümünün olimpiyat köyü yapılması, Sultanahmet meydanının Marmara’ya doğru genişletilerek görkemli bir taraça ve burada bir inkılâp abidesi tesis edilmesidir. Ancak yetkililer tarafından böyle bir projenin ve hazırlığın Hıristiyan âleminin Türkiye aleyhine dönmesine yol açabileceği ileri sürülerek, proje onaylanmaz (Çıkar, 1998, s. 110-111)”.

16 Şubat 1945’te, 12 müzecilik uzmanının katıldığı Eski Eserler ve Müzeler Danışma Komisyonu toplanır. Yücel açılış konuşmasında; Türkiye topraklarının eski dünyanın üç kıta kavşağında bulunduğunu söyler. Bu nedenle topraklarımızda, tarih ve sanat değeri olan çok sayıda eserin yer aldığını, kültür denem bütünü yalnız okula inhisar ettiği zaman o memlekette kültür bütünlüğünün olmadığını ve kütüphanesiz, müzesiz, tiyatrosuz bir şehirde, okul içi kültürün kuvvetli olamayacağını belirterek, kendisinin de müzeleri başlı başına bir okul saydığını ifade eder. Ayrıca, 19 Ağustos 1945’te, büyük değer verdiği Tevfik Fikret anısına Aşiyen Müzesi (Edebiyat-ı Cedide Müzesi)’ni açar.

Üniversiteleri dünü tespit eden, bugünü gören ve geleceği yaratan bilgi kuşağı olarak (Yücel, 1998b) tanımlayan Yücel’in bakanlık yaptığı dönemde, Ankara Fen Fakültesi (1943), İstanbul Teknik Üniversitesi (1944) ve Ankara Tıp Fakültesi (1945) kurulur. Dört yıl süren bir hazırlıktan sonra 13 Haziran 1946’da 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkarılır. Bu Yasa’nın getirdiği en önemli yenilikler şunlardır.

Üniversiteler, fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş, özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir.

Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde, o üniversiteyi oluşturan fakülteler de, bu kanun hükümlerine göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğine sahiptir.

Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar ve yükseköğretime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk devriminin ülkelerine bağlı ve milli karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.

Memleketi ilgilendirenler başta gelmek üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip, derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarda ilgili milli bilim ve araştırma kurumları ile ve yabancı veya uluslararası benzer kurumlarla işbirliği etmek.

Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri Hükümetle ve kurumlarla elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını umumun faydasına sunmak ve Hükümetçe Milli Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.

Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak; yardımcılara, doktor adaylarına ve öğrencilere yaptırmak.

Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözlü ve yazılı ile halka yaymak.

Kısaca; “Hasan-Âli Yücel dönemi ülkede sanatın, kültürün yaygınlaşması anlamında yoğun emek harcanan bir dönemin adıdır. Yücel; bu yıllarda yaptıklarıyla hümanist bir hareketin öncüsü olmuştur (Kocabaş, 2011, s.75)”. Yücel, Türkiye adına 4 Kasım 1945 tarihinde UNESCO’nun kuruluşuna Londra’da imza atar.

“28 Aralık 1938 ile 29 Mayıs 1945 yılları arasında altı defa hükümet kuruldu. Kurulan hükümetlerde Yücel aralıksız, hepsinde Milli Eğitim Bakanı olarak görev aldı. Yücel’in siyasal yaşamını üç dönemde incelemek mümkündür. Birincisi Atatürk’ün sağlığındaki dönem, 1935-1938 arası, ikincisi bakanlığı dönemi, üçüncüsü ise bakanlıktan ayrıldıktan sonra 1946-1950 arasındaki dönemdir (Sönmez, 2000, s. 103)”.

“Yücel’in eğitim politikası, geniş çaplı bir yatırımla ve devlet öncülüğüyle ilk kez batının düşün dünyasının halka sunulduğu, gerçek bir demokrasi için temel atıldığı ülkesinin geniş anlamda dünyaya açılışı olarak tanımlanabilir. Başta dünya edebiyatından çeviriler ve Devlet Konservatuvarı olmak üzere, bütün atılımların özünü hümanizma fikri oluşturmaktadır. “ Kültür tanışıklığının fikri manzarası, her zaman ve her yerde, dil ve yazılı eser alışverişi ile olmuştur” diyen Yücel’in Dünya Edebiyatı hakkındaki görüşleri, bu kavramı ilk defa kullanan Goethe’nin düşünceleriyle tamamen örtüşmektedir. Yücel, Goethe’nin hümanizmasını benimsemiş ve onu Türk hümanizmasına esas almıştır (Çıkar, 1998, s. 121)”.

“Wilson ve Başgöz, Yücel dönemini; “Yücel devri gerçekten de harcanan emeklerin meyvesinin toplandığı bir devir olmuştur. (...) Türk eğitim tarihinde, uzunluğu bakımından rekor olan bu zaman dahi, tek başına kararsızlık devrinin bittiğini göstermektedir. (...) Bu devir Türkiye’de “Eğitim Seferberliği Devri” olarak anılmaya hak kazanmıştır. (...) Eğitim Bakanlığının böyle dinamik bir çalışma havasına girmesi, Türkiye’de onu ya çok sevilen veya nefret edilen bir bakanlık haline getirmiştir. Çeşitli gruplar, sosyal sınıflar ve fikir temsilcileri ya fikirlerinin en iyi yayıcısı ve yardımcısı veyahut en tehlikeli düşmanı olarak Eğitim Bakanlığını görmüşlerdir. Bu sebeptendir ki, Türkiye çok parti devrine girip devrimlerden tavizler verilmeye başlayınca hücum edilen Eğitim Bakanlığı ilk hedef olmuştur. (...) birçok bakımlardan Türk eğitimini en iyi bir biçimde bu devir temsil etmektedir” (Çıkar, 1998, s. 124)” şeklinde tanımlamaktadır.

3.2. Hasan-Âli Yücel’in Bakanlık Sonrası Çalışmaları ve Yapılan Eleştirilere Karşı Savunması

Demokrat Partinin İzmir’deki propagandalarından rahatsız olan Yücel, 1946 yılında Milli Eğitim Bakanlığı görevinden istifa eder. İstifasının ardından gazeteciliğe geri dönerek Ulus gazetesinde yazmaya başlar. 1950 yılında da hem Cumhuriyet Halk Fırkasından hem de Ulus gazetesinden istifa eden Yücel, 1950-60 yıllarında Cumhuriyet Gazetesinde yazılarını yazmaya devam eder. Ayrıca, 1955-60 yılları arasında İş Bankası Kültür Yayınlarının yöneticiliğini yapar. Yücel, 1958 yılında

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Genel Kurulu üyeliğine, 1961 yılında ise Kurucu Meclis üyeliğine atanır (Kocabaş, 2011).

“Cumhuriyet döneminde vazife almış olan tüm eğitim bakanlarının, başbakan ve cumhurbaşkanlarının eğitim sorunları üzerine yapmış oldukları konuşmaları toplu halde yayımlar (Çıkar, 1998, s.121)”. Kendisini zümre adamı olarak hissetmediğini, toplum adamı ve hizmetkârı olarak gördüğünü ifade eden Yücel, aktif politikadan çekilmenin hiçbir zaman vatandaşlıktan ve insanlıktan istifa manasına gelmediğini, köşesinde olmasına rağmen ruhunun bu cemiyetin ve milletin içinde olduğunu belirtir (Akt.Çıkar, 1998).

“Yücel, Bedii Faik (Doğ. 1921) ile yaptığı bir sohbet sırasında ona karşı yapılan haksızlıklardan üzüntü duyduğunu bildiren Faik’e “...balta ormana girdi diye, ağaç olduğuna pişmanlık duyanlardan değiliz biz” cevabını verir. Yaşamının bu döneminde de Yücel insanları aydınlatmaya çalışır (Akt. Çıkar, 1998, s. 134)”.

Hasan Ali Yücel, Kenan Öner davası Yücel’in kendisine hakaret edildiği iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Savcılığına 17 Şubat 1947 tarihinde başvurması üzerine açılır. Bu davanın açılmasına yol açan olay devrin İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer’in 29 Ocak 1947 tarihinde TBMM’de yaptığı konuşmasındaki; Türkiye’de komünistlerin demokrasinin geliştirilmesi yönünde CHP tarafından atılan her adımdan yararlanmaya kalkıştıkları, Demokrat Parti kurucularıyla bağımsız milletvekili Mareşal Fevzi Çakmak’a çengel attıkları iddiasıdır. Sökmensüer’in bu iddiasına cevap olarak Fevzi Çakmak basına, daha iş başında iken eski bir Milli Eğitim Bakanı’nın bu faaliyeti destekleyen hareketinden dolayı Hükümet’i resmen ikaz ettiğini ama kimsenin kulak asmadığını ve sonra Hamidiye Köy Enstitüsündeki komünist yuvasından bahsedildiğini açıklayan bir demeç verir (Akt.Taşkesen, 2006).

Çakmak’ın bu beyanı üzerine Hasan-Âli Yücel 7 Şubat 1947 günü Ulus Gazetesinde Fevzi Çakmak’a yönelik olarak bir Açık Mektup yayımlar ve demecinde belirtilen eski bir Milli Eğitim Bakanı’nın kendisi olup olmadığını, hangi komünistlerin nasıl desteklendiğini, kendisinin bu konuda hükümeti zamanında uyarıp uyardığını sorar.

Fevzi Çakmak'ın bu sorulara cevap vermemesi üzerine ikinci bir Açık Mektup ile bu soruları tekrar eder (Akt. Taşkesen, 2006).

Yücel'in bu sorularına cevap olarak Nihal Atsız'ın avukatı ve Demokrat Partinin İstanbul İl Başkanı olan Kenan Öner, 'Yeni Sabah' gazetesinin 11 Şubat 1947 tarihli sayısında "Evet O Maarif Vekili Sizsiniz" başlıklı bir açık mektup ile cevap verir. Yücel bunun üzerine Kenan Öner'e dava açar. Başlangıçta Yücel'in açtığı bir hakaret davası olan bu dava daha sonra bir anlamda, Hasan Ali Yücel'in bütün bakanlık iddialarının hesaba çekilmesi ve sorgulanmasına dönüşür (Akt. Taşkesen, 2006).

Yücel, kendisinin şikâyetçi olduğu bir davada sanık durumuna düşürülür. Ancak kendisi hakkındaki komünistleri korumak gibi bütün iddialara tek tek cevap verir. Hasan Ali Yücel kendisine isnat edilen Tercüme Bürosu tarafından çevrilen kitaplardan Köy Enstitülerine ve adları Komünistlik ve Komünistleri koruma iddiasında geçen kişilere kadar bütün iddiaları tek tek çürütür ve davayı kazanır. Bu davanın sürdüğü dönemde yazmış olduğu Allah Bir (Yücel, 1961) adlı şiir kitabını iddialara karşı korktu ve savunmak için yazdı denmemesi için ölünceye kadar yayınlatmaz. Bu kitap ancak ölümünden sonra 1961 yılında yayınlanır. Başka bir baskısı da yapılmaz (Taşkesen, 2006).

"Şengör bilimsel titizlikle yaptığı incelemesinde Hasan-Âli Yücel'i seçkin bir ozan, örnek bir eğitimci, ayrıca özgürlükçü düşünceye sahip alçakgönüllü ve gerçekçi bir devlet adamı olarak ele almakta ve haklı olarak onun komünist olması hususundaki söylentileri belirgin bir biçimde çürütmektedir (Şengör, 2003, s. I)".

Kendine millet denilen hudutlu ve şuurlu camiaya bağlılık duymayanlar, büyük hayat yolunda sağa, sola sapırlar (Yücel, 1998b, s. 137). Yücel'in tek başına bu söylevi bile onun sadece Atatürk milliyetçisi olduğunun kanıtıdır. "Yücel, öğrencilik yıllarında İstanbul'un emperyalistler tarafından işgaline tanıklık etmiştir. Bu yüzden anti-emperyalist ve ulusçudur. Ulusal bilince ulaşmak için ise Batı düşüncesinin benimsenmesi, özümsemesinden yanadır. Yücel'i Turancılar; üniversitelerde ve bakanlığı bünyesinde komünistleri barındırmak ve korumakla suçlar. Ama Yücel

yazılarında Marksizm'i ve komünizmi eleştirir. Marks'ı tarih metafizikçisi olarak nitelerken, komünizmi sınıf diktatörlüğü olarak görür (Sönmez, 2000, s. 2)".

"Yücel aşırı sosyalist, komünist anlayışın birey ve toplum ilişkilerinde, toplumu ön plana aldığını, bu bakış açısının bireyin gelişmesine engel olduğunu öne sürerek, oysa temel alınması gerekenin birey olduğunu, bireylerin gelişmesiyle toplumun da gelişeceğini iddia etmektedir. Böyle bir anlayışın özgürlüğü ortadan kaldırdığını, "ben yok biz varız" anlayışının hatalı olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta Birinci Dünya Savaşı'nda Türk gençlerinin kıyıma uğramasının altında bu anlayışın yattığını örnek vermektedir (Sönmez, 2000, s. 136-137)".

"Komünizme getirdiği tanımda da Yücel'in bakışı olumsuzdur. Onu, "Komünizm sınıf diktatörlüğüdür. Aynı zamanda totaliterdir. Kişinin değeri başta bulunan birkaç kişiye göre değerlendirilir. Asıl değer kalabalıktır. Kişinin önemi yoktur. Komünizmin amacı dünya hegemonyasıdır. Bu amaç için harcanmayacak değer yoktur. Kişiler bu uğurda kolayca harcanabilir. Düşünme biçimi de bir tek mantığa dayandırılmıştır. Onun dışında düşünce yürütmek yasaklanmıştır" şeklinde tanımlayan Yücel, yine bu tür sistemlerin karşısında insanlık için ideal olanın demokrasi olduğunu ortaya koyar (Sönmez, 2000, s. 137)".

"Hasan-Âli, kendisini uzun yıllar komünist yapmaya uğraşanlara seslenerek, kesinlikle komünist olmayacağını belirtir. Dinle Benden' deki komünist tasviri, bu konuda Hasan-Âli'nin en açık ve aynı zamanda en sivri tavrıdır (Akt.Şengör, 2003, s. 71)".

"Dedikodu denilen bu bulaşıcı hastalık,
Öyle nüksetmişti ki vermiyordu aralık.

Bu korkunç hastalığın çıkmıştı şaheseri,
Kolay kolay görülmez başka yerde benzeri.

Türkiye'de benmişim komünizmin bânisi,
Biraz daha hafifi: komünistler hâmisi!..

Biri çıktı, dedi ki: Ben buna inanmışım,
Allahın birliğine iman gibi kanmışım.

Bu söz yargıç önünde söylendi çekinmeden;
Allahın huzurunda şimdi neyler söyleyen.

Lâfta kalmadı bunlar, geçti hepsi yazıya;
Kötü ruhlar şahlandı gemi aldı azıya.

Kimmiş bu, denilmedi; Haktan çekinilmedi;
Millet hizmeti bile bir an düşünülmedi.

Kafalar işlemeden bol bol dır dır edildi;
Bu ne biçim ağızdı, bu ne zehirli dildi?

Kaç kişi bilir bizde, komünist kime derler?
Komünizmi bilmeden boşuna lâf ederler.

Komünistler bağlanır gizli bir topluluğa;
Damladır, nerden gelir bilinmez bu oluğa.

Her tarafta bulunur bu kırmızı çekirdek,
Kapalı bir anbarda ürer filizlenerek,

Merkezinden yollanır anbarın anahtarı,
Anahtarı kullanır komünist ajanları.

Açıklamazlar bunlar komünistliklerini,
Emniyetten başkası bilmez onun yerini.

Tanınması çok güçtür kalabalık içinde,

Yaparlar işlerini pek ustalık içinde.

Milliyet duygusundan koparmaktır fertleri,
Sonra komünist yapma, emelleri, dertleri.

Komünist olunca da Ruslaştırırlar onu,
Memleketi bırakıp kaçmadır bunun sonu.

Bilirsin, nasıl çıktı bizden de böyleleri,
Kendi kendilerine diyorlardı, ileri!..

İleri diye diye çok ileri gittiler,
Kazanan kimdir bilmem, bizim için bittiler.

İkilik çıkarmaktır birinci kasıtları,
Koparmaktır milleti bağlayan kayıtları.
Bu dinlidir, bu dinsiz; bu namuslu, bu hırsız;
Bu Türktür, bu Türk değil; bu iyi o hayırsız.

Dilekleri, sadece parçalamak milleti;
Millet bölününce de kökten yıkmak devleti.

Onlarca her vasıta bu uğurda helâldir;
Birliği bozdular mı sonrası ihtilâldir.

Komünist ne düşünür, anladın mı şimdi sen?
Her önüne geleni suçlar mısın bilmeden?

Sürülürse ezberden vatandaşa bu leke,
Komünistlik o zaman olur büyük tehlike.

“Yücel için kültür milliyetçiliği de, eğitimimizin temellerinden birini oluşturur. Kültür milliyetçiliğinin bel kemiği de Türk dilidir (Sönmez, 2000, s. 17)”. “Yücel, Batı’nın kaynaklarının, içinde bulunduğumuz medeniyet dünyasının kökünün eski Yunan’da olduğunu, bu ilkenin ifadesi olan hümanizmanın iyi anlaşılmadıkça, düşünce zenginliğinin olamayacağını, bu nedenle Yunan uygarlığı bilinmeden bugünün ileri yaşayışını tümü ile kavramanın mümkün olmadığını savunur. İslam medeniyetinin de eski Yunan’dan yararlanılarak kurulduğunu, ancak, bir kısmı alındığı için İslam medeniyetinin bir mazi olduğunu belirtmektedir. Bu medeniyeti yaratanların bizim topraklarımızda yaşadığını, onların bizim toprakdaşlarımız olduğundan sahip çıkmamız gerektiğini de vurgular (Sönmez, 2000, s. 126-127)”.

“Yücel’e bazı çevrelerin karşı durmalarının nedenleri, köy kalkınmasını çıkarlarına engel görmelerindedir. Köyü sömürülmekten kurtaracak bir eğitim seferberliği açılmış, köy enstitüleri kurulmuş, öğretmenler köylere gitmeye başlamış, toprak ağalarının, din bezirgânlarının, softaların rahatı kaçmış, politika çıkarıcıları korkuya düşmüştür; oysa, Yücel ve arkadaşları köyü kurtarma savaşındadırlar. Temel atarlar, dağlara, düzlere insanları salarlar. O’nu bunun için yıkmaya uğraşmışlardır. Ama O yıkılmamış, dipdiri ayakta kalmıştır. Tüm yaptıklarının hesabını da yiğitçe vermiştir. Bugün unutulmaz hizmetlerinden hangisiyle karşı karşıya kalsanız, gördüğünüz eserler onun kişiliğini bir kat daha gözünüzde yüceltir. Tüm hayatı boyunca emeğini, bilgisini, sanatını milletine coşkun bir aşkla vermiştir (Sönmez, 2000, s. 69)”.

Yücel, 1952 yılında, kendisi ile Nadir Nadi (1908-1991) arasında bağlantı sağlayan yakın arkadaşı Prof. Muzaffer Şevki Yener’in yardımıyla Cumhuriyet gazetesinin “Köşemden” adlı köşesinde yazılar yazmaya başlar ve kendisine tahsis edilen sütunları, kendisi için fikir ve hayat âlemine açılmış birer pencere olarak tanımlar (Çıkar, 1998).

“Ankara İlahiyat Fakültesinde dersler vermekte olan Prof. Annemarie Schimmel ile tanışır. Onun Muhammed İkbâl üzerine yaptığı çalışmaya büyük bir ilgi gösterir ve ondan “Câvidnâme” yi Türkçeye çevirmesini rica eder. Çeviri sırasında Yücel’le birlikte çalışan Prof. Schimmel ise onu şöyle anlatır: “Yücel, kültür ve düşün alanındaki konulara son derece ilgi duyan, sevimli ve olağanüstü yardımsever bir insandı. Ve İslam

tasavvufuna, özellikle Mevlâna ve Yunus Emre'ye büyük bir hayranlık duyardı. O, ideallerini gerçekleştirmeyi başarabilecek yetenekte bir insan olduğu için Türk kültürünün biçimlenmesinde bu derece etkili olabilmıştır” (Akt. Çıkar, 1998, s. 139)”.

Yücel, Atatürk'ün Nutkunu; Bugün yaşayanlara ve uzun yarınlarda yaşayacak olanlara vatan, millet ve devlet davalarında tereddüde düştükleri ve düşünüp karar aldıkları zamanlarda kendilerine yön verecek ana fikirlerle dolu, ölmez bir ders kitabı olarak tanımlar (Yücel, 1998b, s. 2), kendisinin de yaptığı çalışmalarda Onu kılavuz olarak ele aldığı görülür.

“Yücel, 1960 ihtilali sonrasında yapılanlara katkı sağlamak için eğitimle ilgili öneriler geliştirir. Ulusça kurtuluşumuzun ana şartları” başlığıyla sunduğu öneriler şunlardır (Okçabol, 2011, s. 415) :

1. Mahkemede ve hükümet organlarında “namus” ve “adalet”.
2. Devlet işlerinde millettten gizli bir noktanın bulunmaması
3. İftiralara ve haksızlıklara yol açan muhatabı meçhul arkadan muamelelerin kalkması; suçların açık, suçlulukların ancak mahkemelerde yargılanır olması; savunmasız hiçbir vatandaşın hiçbir hükme konu olmaması.
4. Okuryazarlığın yüzde yüz gerçekleşmesi ile başlayacak medeni seviyeye yükselmesi.
5. Müspet bilimin ve aklın her türlü düşüncelere hâkim olması.
6. Müslümanlığın asıl kaynaklarına gidilerek, milletçe ne olduğunun anlaşılması.
7. Atatürk devrimlerinin sarsılmaz prensipler olarak günün iktidarlarınca samimi surette kabul edilmesi.
8. Türk milletinde, yeniden bir kurtarıcı aramama bilincinin uyanması...
9. Bu şartların gerçekleşmesini düzenleyecek bir anayasa ve ona göre kurulacak normal demokratik idare...”

“ Bugün ve her zaman Türk aydınına düşen başlıca görev, düşündüğünü düşündüğü gibi söyleyip yazmaktır. Bu kadarına cesareti yoksa susmak! İtikadımca başımıza gelen belaların kaynağı, aydınların düşündüklerinden gayrısını söyleyip yazmalarındır

(Kocabaş, 2011, s.77-78)”. Görüldüğü gibi, Yücel yaşamı boyunca toplumun aydınlanmasına çalışmış bir eğitim lideridir.

“1960 yılının Eylül ve Ekim aylarında Yücel, Milli Eğitim Plânının hazırlığı ile ilgili görevli komisyonun çalışmalarına katılır. 14 Ağustos 1958’de çalışmalarına başlayan Milli Eğitim Komisyonu, önce Türkiye’de yapılacak incelemeler ile gezi programı belirlenmiş ve eğitimle ilgili meseleleri yerlerinde araştırmak için 4 Ocak 1959 – 2 Şubat 1959 tarihleri arasında bir yurt içi gezisi yapmıştır. Elde edilen neticeler değerlendirildikten sonra Komisyon, 14 Şubat 1959 tarihinde Japonya’ya hareket etmiş ve sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri’nin, Fransa’nın, İngiltere’nin, Batı Almanya’nın ve İtalya’nın eğitim sistemlerini, okullarını ve eğitim çalışmalarını incelemiştir. Eğitim Milli Komisyonu raporunu, 18 Temmuz 1959’da Bakanlığa sunduğu halde, rapor kamuoyundan gizli tutulmuş ve ancak 15 Temmuz 1960’ta yayımlanmıştır. Bundan altı ay sonra, Eğitim Milli Komisyonu’nun raporunu incelemek üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 11 üyeden oluşan bir komisyon kurulur. Komisyonun görevi şunlardır (Çıkar, 1998, s. 144).:

Eğitim Milli Komisyonu raporunu incelemek, tümü ve her bölümü hakkında görüşlerini bildirmek, uygun görülmeyen veya eksik sayılan tarafları belirtmek, tamamlayıcı tavsiyeler yapmak veya yeni tekliflerde bulunmak, kısaca raporu değerlendirmek.

Yeniden Türkiye Milli Eğitimine hâkim olacak eğitim ilkelerini tespit edecek ve bunların ışığında maarif sistemimize önümüzdeki yıllarda verilmesi gereken doğrultuyu gösterecek bir planın hazırlanma yollarını belirtmek, bu plan içine girecek ve her konuda ele alınacak meseleler, bu meselelerin çözümüne yarayacak teklifleri sıralamak”

“Yücel, komisyon çalışmalarının yanı sıra Bedii Faik’in yardımıyla Dünya gazetesinde yazılar yazmaya başlar. Hasan-Âli Yücel, yazılarıyla tüm hayatını ortaya koymuş ve halk karşısında etkinliklerinin hesabını vermiştir (Çıkar, 1998, s. 149)”.

Kalp ve şeker hastası olan Yücel, UNESCO’nun ikinci Genel Kurul toplantısına katılmak için 1961 yılı Kasım ayında Paris’e gider ancak, 26 Şubat 1961 sabahı Paris’te vefat eder. Ülkesine getirilen Yücel’in naaşı, 2 Mart 1961 tarihinde düzenlenen bir törenle Cebeci Asri Mezarlığı’nda toprağa verilir (Taşkesen, 2006).

BÖLÜM IV

4. HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN ESERLERİ

4.1. Eserleri

4.1.1 Araştırma İnceleme Türündeki Eserleri

Mantık ve Metodoloji (1928). “Yücel bu kitapta tarih yöntemi üzerinde durmuş ve “Tarihte Metot” sorununa özel bir yer vermiştir. Tarihin doğuşu ve gelişmesi üzerinde durmuş, ilkçağdan XX. Yüzyıla kadar tarih biliminin belli başlı aşamalarını gözden geçirmiştir. Ünlü İslâm tarihçisi İbni Haldun üzerinde önemle durmuştur (Arıkan, 2011, s.147)”. “Yücel’e göre İbni Haldun “Müslümanlık âleminde ilk olarak hikâyeci tarihten, olgucu tarihe yükselip olayları nedensellik yönünden gören ilk tarihçi” dir. Hasan-Âli Yücel, İbni Haldun’un tarihsel gelişmelerde toplumsal altyapıyı öne çıkararak bakış açısına eleştirel bir tavırla yaklaşırken, tarihsel maddeciliği “determinist” ve “metafizik” tanımlarıyla özdeşleştirerek karşı ve öznel bir duruş gösterir (Akçam, 2011, s. 139)”.

Tevfik Fikret: Tarih-i Kadim ve Doksan Beşe Doğru “(T. Fikret’ten, yeni harflerle baskıya hazırlayan Hasan-Âli Yücel, Numune Matbaası, 1928, 21 s.) (İlk defa 1321 (1905) yılında basılmıştır). Yazı devriminden sonra Latin harfleriyle basılan ilk üç kitaptan biridir. (Çıkar, 1998, s. 157)” “Tarih-i Kadim Doksan Beşe Doğru’ya yazdığı notta şöyle diyordu Yücel, “ Fikret, bütün yaşamında baskılara, her türlü zorbalığa, dinsel, siyasal, dünyasal, ahretsel tutsaklıklara isyan etmiş bir şairimizdir. “Doksan Beşe Doğru” ile “Tarihi Kadim” , yerdeki taçla gökteki tahtın saldırgan baskılarına başkaldıran bir coşkunluktur. Ona imansız diyenlerden çok daha inanmış olan Fikret’i, öfke duyduğu ermişliklerin yıkıldığı bu devirde hatırlamamak günah olur. Bu iki manzumeyi yayınlamamın nedeni yalnızca yakın bir geçmişteki durumumuzu hatırlamak ve bu vesileyle içinde bulunduğumuz dönemin en mutlu olanaklarla dolu olduğunu bir kez daha düşündürmektir. Bunlara bir de kendi manzumelerimden birini eklemeye cesaret ettim. Çünkü o da aynı duygularla yazılmıştı; şu farkla ki ben aziz şairin yetişemediği kurtuluş gününü görmek mutluluğuna ulaşmıştım (Yağcı, 2011, s. 233)”.

Mevlana'nın Rubailerini “(Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1932, 126 s.) Mevlâna'nın dörtlüklerinin Türkçeye çevirilerini içeren eseridir (Çıkar, 1998, s. 158)”.

Goethe, Bir Dehanın Romanı “(Remzi Kitaphanesi, İstanbul 1932, 399 s. resimli). Kitap Abdülhak Hamid'e ithaf ve takdim edilmiştir. Hasan-Âli'nin bu çalışması, Goethe'nin ruhsal gelişmesi ile karakterini ele alan bir “biyografik roman” olarak değerlendirilebilir. Anlatımın durgun olduğu ve sık sık kesildiği romanda yazar, çeşitli bakış açılarına yer verebilmek için Goethe'nin şiirlerini, mektuplarını zikrederek ve eserlerinden alıntılar yaparak bunlar arasında bağlantı kurmaya çalışır. Bundan başka anlatımın akıcılığını kesen pek çok kişi ve yer betimlemelerine yer verilir. Bu biyografik roman, kısa öykülerden oluşan bir mozaik olarak da nitelendirilebilir. Hasan-Âli Goethe'yi yazarken sadece Fransızca kaynaklardan faydalanmıştır. Çalışmada herhangi bir kaynak gösterilmemiştir (Çıkar, 1998, s. 158)”. “Hem bilgiye dayalı bir monografi hem de hikâyeli anlatımıyla roman olarak değerlendirilebilir (Kerimoğlu, 2011, s. 258)”.

Askerlik ve İdare İçin İstilah Olabilecek Türkçe Sözcükler “(Maarif Vekâleti Basımevi, Ankara, 1933, 5 s.), (Ahmet Caferoğlu ile birlikte yazılmıştır) (Çıkar, 1998, s, 161)”.

Askerlik, İdare ve Siyaset İçin İstilah Olabilecek Türkçe Sözcükler “(Maarif Vekâleti Basımevi, Ankara, 1933, 6 s.), (Ragıp Hulûsi (Özden) ile birlikte yazılmıştır). Aynı yıl (1933) 4 ve 5 sayfalık aynı isimle çıkarılan iki kitap daha yayımlanmıştır (Çıkar, 1998, s. 161).”

Fransa Maarif Teşkilatında Müfettişler “(Devlet Basımevi, İstanbul 1934, 23 s.) (Çıkar, 1998, s. 162)”.

Fransa'da Kültür İşleri” (Devlet Basımevi, İstanbul, 1936, 255 s. , 128 resim) (Çıkar, 1998, s. 162)”.

Bir Türk Hekimi ve Tıbbı Dair Manzum Bir Eseri “(Devlet Basımevi, İstanbul, 1937, 29 s. , 4 s. Faksimile), (Doktor ve Şair Şeyhi Hakîm Sinan'ın biyografisi ve “Nazm'üt-

tebayi” adlı eserinin tanıtımı). Kısa bir monografi çalışması olan bu kitapta Yücel, doktor ve şair Şeyhi Hâkim Sinan’ın (15.yy.) etkisi üzerinde genel bir bakışla durarak onun hem faksimile hem de transkripsiyonlu olarak metnini verdiği “Nazm’üt-tebayi” adlı eserini tanıtır. Yücel, Şeyhi’nin eserinin önemini, gerek bir Divan Edebiyatı ürünü olması ve o dilde yazılmış bulunması gerekse, yeme, içme ve giyim geleneğini anlatan kaynak bir eser olması dolayısıyla vurgular (Çıkar, 1998, s. 162)”.

Fazıl Ahmet Hayatı ve Eserleri “(Cumhuriyet Kitaphanesi, İstanbul, 1937, 64 s. , 1 resim), Fazıl Ahmet Aykaç (1884-1967) üzerine yazılmış olan bu kısa monografi iki bölümden oluşur. Birinci bölüm Fecr-i Âti şair ve yazarının kısa biyografisini içerir. Burada Yücel, Aykaç’ın başlıca özelliklerinden biri olan tenkitçiliğinden bahseder (s. 8-9). Aykaç’ın son eseri “Fâzıl Ahmet’i (1934) değersiz bulur. Özellikle şiirlerin Meşrutiyet devri gibi tarih olduğunu savunur. Ancak Yücel, Fâzıl Ahmet’in özellikle iğneleyici bir mizah ile yazılmış olan düz yazılarını över. Monografinin ikinci bölümünde, birinci bölümdeki değerlendirmelere örnek olarak, Fâzıl Ahmet’in şiirlerinden seçmeler ve düz yazılarından kısa parçalara yer verilir (Çıkar, 1998, s. 163)”.

Türkiye’de Orta öğretim “(Devlet Basımevi, İstanbul 1938, 704 s. + 106 s. , albüm bölümü , “1937-1938 Yılı liselerin, orta ve öğretmen okullarının yerlerini gösterir harita”), (Türkiye’de ortaokul ve liselerde okutulan dersler üzerine kapsamlı bir araştırma. Atatürk’e ithaf edilmiştir). Yeni baskısı 1994. Türkiye’deki ortaokul ve liselerde okutulan dersler üzerine kapsamlı bir araştırma olan bu kitap, “Ortaöğretimin tarihçesi”, “Kanunlar” ve “Lise tarihçeleri” olmak üzere üç kısımdan oluşur. Yücel, II. Abdülhamid döneminin, Meşrutiyet döneminin ve Cumhuriyet döneminin eğitim sistemini çeşitli açılardan inceler. Bu kitapta birçok istatistikler, çizelgeler, yasa maddeleri ve çeşitli okulların fotoğrafları bir araya getirilmiştir. Yücel’in eğitimdeki mevcut eksiklikleri gidermek amacıyla önerdiği reformlar ve yapıcı eleştirilerini özellikle belirtmek gerekir (Çıkar, 1998, s. 165).”

Ebedi Şef “(Maarif Basımevi, İstanbul, 1939, 2 s. , ayrı basım) (Çıkar, 1998, s. 166)”.

Dr. Refik Sağlam/Hasan-Âli Yücel: Birinci Türk Neşriyat Kongresinin açılışında Sayın Başvekil ile Maarif Vekili tarafından söylenen nutuklar “(Devlet Basımevi, İstanbul, 1939, 12 s. , ayrı basım). Ankara’da 2- 5 Mayıs 1939 tarihlerinde Başbakan ve Maarif Vekilinin söylediği nutuklardır (Çıkar, 1998)”.

Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel’in 1939 Maarif Şurasını Açış Nutku “(Maarif Matbaası, İstanbul, 1939, 15 s. , ayrı basım) (Çıkar, 1998, s. 166)”.

Şükrü Saraçoğlu / Hasan Âli Yücel: 1943 Maarif Şurası Açılış Töreninde Sayın Başvekilimiz Şükrü Saraçoğlu’nun ve Sayın Maarif Vekilimiz Hasan-Âli Yücel’in Nutukları “(Maarif Basımevi, Ankara, 1943, 18 s.) (Çıkar, 1998, s. 166)”.

Sayın Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel’in Fen Fakültesi Temel Atma Törenindeki Söylevi ve Üçüncü İç Hastalıkları Kliniği Açış Söylevi “(Kenan Basımevi, İstanbul, 1943, 5 s. , ayrı basım) (Çıkar, 1998, s. 167)”.

İsmet İnönü / Hasan-Âli Yücel: 19 Mayıs 1944 Gençlik ve Spor Bayramında Cumhurreisimiz İsmet İnönü ve Maarif Vekilimiz Hasan-Âli Yücel’in Söyledikleri Nutuklar “(1944) (Çıkar, 1998, s. 167)”.

Üniversitenin 11. Ders Yılına Başlama Töreninde Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel’in Mesajı “(Kenan Basımevi, İstanbul, 1944, 8 s. , ayrı basım) (Çıkar, 1998, s. 167)” .

Zonguldak’ta Maarif Vekili Hasan-Âli Yücel’in Söylevleri “(Karaelmas Basımevi, Zonguldak, 1944, 11 s.) (Çıkar, 1998, s. 167)”.

Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri “(3. C, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1946, 1202 s. , Yeni baskısı: 1993). Yücel konuşmaları ve albümden oluşmakta. Üç ciltten oluşan bu toplu basım kitabı, 1921-1947 yılları arasında kültür ve eğitim üzerine yapılan konuşmaları içerir. İkinci ciltten itibaren konuşmalar tarih sırasına göre verilmiştir. Bu eser, Türk eğitim politikasının gelişim doğrultusunun ve zaman içerisinde akışının açıkça

görüldüğü son derece değerli ve önemli bir kaynaktır. Milletvekillerinin soruları ve tepkileri de yazıya geçirilmiş, böylece belli konulara ilişkin tek tek görüşler saptanmıştır. Buraya kaydedilen konuşmalar, reform uygulamalarında karşılaşılan zorlukları ve karşıt düşünceleri de göstermektedir (Çıkar, 1998, s. 168)”.

Dâvam “(Ulus Basımevi, Ankara, 1947, 155 s.). Kenan Öner’le ilgili davanın savunması. Yücel kitabında, başlangıcından 13’üncü duruşmanın yapıldığı 11 Ekim 1947 tarihine değin dâvanın tüm gelişimini anlatır. “İddianame” sini, daha çok ağır saldırılar karşısında kendisini korumak zorunda olduğu bir savunma yazısı olarak sergiler. Burada büyük bir dikkatle incelediği tüm tanık ifadeleri ve suçlamalar sıralanır ve bunlarla ilgili belgeler verilir. Yücel, ona karşıt olanların kısa bir tanıtımını yaparak davanın politik karakterini ortaya koyar. Yücel’in komünizme karşı görüşte olduğunu kanıtlamak için kendi şiirlerine yer vermesi ve kendi yazılarından alıntılar koyması, kitabın belirtilmesi gereken bir özelliğidir. İddianameler herhangi bir polemik içermez (Çıkar, 1998, s. 168)”.

Hasan-Âli Yücel’in Açtığı Davalar ve Neticeleri “(Ulus Basımevi, Ankara, 1950, 256 s.). Bu kitap Dâvam adlı kitabın devamı olarak 11 Ekim 1947’de açtığı dâvanın başından itibaren 22 Aralık 1949’a değin süren duruşmaların mahkeme tutanaklarıyla, yine Yücel tarafından açılmış olan öteki altı dâvanın yargıç kararlarını belgeleyen mahkeme tutanaklarını içerir (Çıkar, 1998, s. 168)”.

Edebiyat Tarihimizden I “(Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1957, 307 s. , 16 resim) İkinci baskısı 1989 yılında yapılmıştır. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Seri I, No. 6 (Çıkar, 1998, s. 171). Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nu eksen alarak, onun yetiştiği yıllar içindeki edebiyat hareketlerini, yapıtlarını değerlendirirken karşıt ve yandaşı olduğu görüşleri de inceleyen Hasan-Âli Yücel böylece, “özellikle 1908’den sonraki değişimlerin getirdiği hareketli ortamı yansıtmaya” amacına ulaşıyor (Yağcı, 2011, s. 244). Yakup Kadri’yi merkeze alan bir monografi olmakla birlikte dönemin edebiyat anlayışını da değerlendiren bir eserdir. Yücel bu kitabında amacının; Yarım asırlık hayatının eksik de olsa bulunduğu açıdan görebildiği kadarıyla bir tablosunu vermek

olarak açıklar. Eser “I. Cildin sonu” ifadesiyle bitse de ikinci cilt yayımlanmamıştır (Kerimoğlu, 2011, s. 258)”.

Fecr-i Ati Hareketinin Geniş Tarihi (1957).

Kâtip Çelebi ve Keşf- El Zunun “(Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1957, 7 s. , ‘Katip Çelebi’den ayrı basım) (Çıkar, 1998, s. 171)”.

Kıbrıs Mektupları “(TTKB, Ankara, 1957, IX + 127 s. , 8 resim.), (Türkiye İş Bankası Kültür Cep Kitapları, S 5). Yücel, Kıbrıs Mektupları’ nda son derece güncel olan Kıbrıs sorunlarını ele alır ve eleştirel bir yaklaşımla irdeler. Duygusal ve ulusçu bir anlatımla adanın “Türk karakterini” ortaya koymaya çalışan Yücel, dünya politikası içinde Kıbrıs sorununu tartışır ve Yunanistan’ın saldırgan politikasını yererek Piskopos Makarios’ı demagoji yapmakla suçlar (Çıkar, 1998, s. 171)”.

İngiltere Mektupları “(TTKB, Ankara, 1958, XIX + 160 s. , 25 resim), (Türkiye İş Bankası Kültür Cep Kitapları, S 8)”. “Yücel “İngiltere Mektupları” nda, İngiltere ile Türkiye arasındaki politik ilişkileri tartışarak İngiltere’de bulunduğu sırada edindiği izlenimleri aktarır. Modern ve çalışkan İngiliz halkına duyduğu hayranlığın yanı sıra İngiltere’nin çıkarıcı ve bencil politikasına duyduğu antipatiyi de dile getirir. Yücel İngiltere sosyalistlerini, özellikle Hitler ve Mussolini’nin yanı sıra İkinci Dünya Savaşı’nın çıkmasından sorumlu tuttuğu Lloyd George’u eleştirir. İngiliz özgürlük savaşı ve kazanılmış olan demokrasi, onun için Türkiye’nin de örnek alabileceği bir model niteliği taşır (Çıkar, 1998, s. 172)”. “Yücel, “Mektuplara başlarken bizim İngilizlerle olan münasebetlerimizin” bir çerçevesini çizer. Türkiye’de İngilizler üzerine yapılan araştırmaların bir bibliyografyasını verir. Ayrıca; Yücel burada; İngiliz ruhu, İngiltere tarihi, İngiliz vatanseverliği, İngiliz tarih severliği, İngiliz muhafazacılığı, İngiltere savunma sistemi, İngiliz sanayii ve daha pek çok ayrıntıyı işlemiş ve sergilemiştir. Türk-İngiliz ilişkilerini sözün tam anlamıyla bir uzman kimliği ile ele almaktadır (Arıkan, 2011, s. 156-159)”.

Atatürk “(Hazırlayanlar; Salih Omurtak, Hasan Âli Yücel, İhsan Sungu, Enver Ziya Karal, Faik Reşit Unat, Enver Sökmen, Uluğ İğdemir, 1000 Temel Eser: 25, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970, 308 s. , 1 albüm) 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanan İslam Ansiklopedisi’nin 10. sayısından aynen alınmıştır (Çıkar, 1998, s. 174)”.

4.1.2. Şiirleri

Dönen Ses (Remzi Kitaphanesi, İstanbul, 1933 89 s. , 33 şiir). “Yücel’in şiirinin en dikkat çeken özelliği, “anlatan” bir şiir olmasıdır. Siyasal bakışı gibi yazınsal yaklaşımları da halk kavramı üzerine kuruludur. “Halkı, halka, halkın edebiyat zevkine uygun anlatmak” biçiminde özetleyebileceğimiz bir çizgiyi takip etmiştir. Yücel’in şiirinde birkaç temanın öne çıktığını görüyoruz: Ülke ve ulus sevgisi, Atatürk ve Cumhuriyet, tasavvuf, politika (Kerimoğlu, 2011, s. 253)”.

Sizin İçin. Çocuklara Şiirlerim (Ülkü Basımevi, İstanbul, 1937, 11 s. , 1 resim, 42 şiir). “Çocuklar için yazdığı şiirlerde yeni bir dünya kurulurken bu dünyanın yeni insanının çizgilerini de verir. Atatürk, vatan, halk, çalışmak önem verdiği temalardır (Kerimoğlu, 2011, s. 253)”.

Dört Hayvan, Bir İnsan (1943).

Mevlâna “(Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 17.12.1952, 1 Tablo) (Çıkar, 1998, s. 169)”.

Dinle Benden (İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1960, 88 s.).Yücel bu kitabını Tonguç’un ruhuna armağan etmiştir. 1947’de yazılmış, 1960’da yayımlanmıştır. Yücel’in yaşamını ve çektiği acıları duygusal bir biçimde anlattığı bu eseri, onun kamuoyundaki ve özellikle kırsal kesimdeki olumsuz ününü gidermek için yayımladığı son bir denemesi olarak değerlendirilebilir. Savunma yazısında Atatürk’ün devrim ilkelerine ve laiklik anlayışına dayanan bir idealin geleceğe dönük, umut verici olduğunu gösterir. Yücel

Türkiye'deki gelişmeleri ve başından geçen olaylardan sorumlu tuttuğu siyasi çevreleri ağır bir şekilde eleştirir. Askeri darbenin hemen ardından yayımlanan savunma yazısının son bölümünde Demokrat Parti rejimi ile esaslı bir biçimde hesaplaşır (Çıkar, 1998). Beyitler halinde yazılan eser, Yücel'in bir anlamda vasiyeti, bir anlamda da hesaplaşması ve halkına yaşamının hesabını vermesi olarak tanımlanabilir (Yağcı, 2011).

Allah Bir (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1961, 59 s.). 1948'de yazılmış manzum bir eserdir. Ölümünden sonra Canan Eronat tarafından yayına hazırlanmıştır. Yücel'in acılı yıllarında yazdığı eseridir. 1947-50 yılları arasındaki ruhsal durumunu açıkça gösterir (Çıkar, 1998). "Mistisizmin daha etkili olduğu kitapta Yücel'in Tanrı'ya seslenişleri tasavvuf edebiyatı kavramlarıyla yer alır (Kerimoğlu, 2011, s. 256)".

4.1.3. Deneme ve Makaleleri

Pazartesi Konuşmaları (Remzi Kitapevi, İstanbul, 1937-1998, 320 s.). Bu kitapta Yücel'in 1924-1938 yılları arasında Akşam gazetesinde yazdığı 74 yazı bir araya getirilmiştir. Güçlü bir yurt sevgisi ve ulusçuluk anlayışı ile kaleme alınmış olan yazılarında Yücel, Osmanlı İmparatorluğu'ndan kesin kopuşu destekler ve Kemalizm'in, batıya yönelişin propagandasını yapar (Çıkar, 1998).

İçten-Dıştan "(Ulus Basımevi, Ankara 1938, 109 s. , 52 fıkra). Yücel'in toplumsal eleştirilerini içeren bir kitaptır. Yücel, Osmanlı döneminden miras kalan ve tutum ve davranış biçimlerini eleştirir ve batıya yönelişin propagandasını yapar. Yazar, bunu insanlar arasındaki ilişkileri bozan ve toplumsal yaşamı güçleştiren yanlış geleneksel görgü ve davranış usullerini içeren kısa öykülerle göstermeye çalışır. Yücel'in asıl amacı, barış içinde insana yaraşır bir toplum yaşamını mümkün kılmak için eğitim yoluyla sosyo-kültürel düzeyi yükseltmektir. Toplumsal ve kültürel açıdan yüksek düzey, onun idealindeki toplumun simgesidir (Çıkar, 1998, s. 165)".

Sizin İçin “(Maarif Matbaası 1942, 21 s. , resimli). Çocuklar için yazılmış bir fabl kitabıdır. Kitabın içeriği ile resimlemesi arasında tam bir uyum bulunmaktadır. Yücel, büyük bir olasılıkla Paris’te bulunduğu sıralarda orada gördüğü çocuk kitaplarından esinlenmiştir (Çıkar, 1998, s. 166)”.

Kültür Üzerine Düşünceler (İş Bankası Yayınları, Ankara, 1952, 238 s. , 1 resim). Yücel, Kültür Üzerine Düşünceler isimli kitabına, eğitim sistemine vurgu yaparak başlar. Okulun veya öğretmenlerin öğrencilerin başarısızlıklarında kusurun ailelerde veya silsile yoluyla bir üst okuldaki öğretmenlerin kendilerine gelene kadarki öğretmenlerde bulduklarını, ailelerin ise bu konuda okulu suçladıklarını belirten Yücel, kimsenin kendini bu konuda sorumlu hissetmediğinden yakınır. Gerekli çabanın gösterilmediği eleştirisinde de bulunan Yücel, Üniversite hocalarının şikâyet ettiği öğrencilerin öğretmenlerini, kendilerinin yetiştirdiğini belirterek, bu konuda bir kısır döngünün varlığına dikkat çeker. Yücel, ilmi aramak ve yeni buluşları takip etmek açısından, yabancı dergi ve gazetelerin her koşulda Ülkemize gelmesi ve aydınların okuması gereğini vurgular. Terbiyeye büyük önem veren Yücel, öğretmenlerin de iyi yetiştirilmesinin önemine değinerek, hedefin herkesi okur-yazar yapmak olması gerektiğini savunur. Bunu da ilköğretim Davası olarak tanımlar. Eğitim sisteminin bulunmadığını öne süren Yücel, çocukların zekâ ve kabiliyetlerini ölçerek, onların muhtaç oldukları bilgi ve terbiyeyi verecek bir sistemin kurulmasını önerir.

“Yazıları, Türk eğitim sisteminin günümüzde bile aynı şekilde sürmekte olan zayıf noktalarını ortaya koymakta ve Yücel’in bakanlıktan istifasından sonra da kendi eğitim ideallerine sadık kaldığını göstermektedir (Çıkar, 1998, s. 175)”.

Hürriyete Doğru “(İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1955, 302 s.). Buradaki tüm yazılar “Hürriyet Gene Hürriyet I” adlı kitapta da yer alır (Çıkar, 1998, s. 169)”.

İyi Vatandaş - İyi İnsan (TTKB Ankara 1956, VIII + 287 s.), (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları S. I, No. 2, Yeni baskıları:1962, 1971, 1993). Hasan-Âli Yücel, mühim olanın şu veya bu olmak değil, kendimizin ne olduğunu bilmek olduğunu vurgulayan mısralarıyla başladığı “İyi Vatandaş İyi İnsan” isimli kitabına, kendisinin yanlış anlaşıldığı için sitemini içerir “Bizim İnsanımız” başlıklı girişle devam eder.

Goethe'nin "Hayat ve hürriyetlerimizi, hatta bazen fikri şeref ve beşeri haysiyetlerimizi korumak için her gün yeniden mücadeleye ve durmadan kendi hakikatimizi savunmaya mecbur oluyoruz" deyişine atıfta bulunur. Goethe'nin Shakespeare ile nefes birliği ettiğini, Shakespeare'in; "Vazgeçtim bu dünyadan, tek ölüm paklar beni", dizesi ile başlayan 66.Sone başlıklı şiirini örnek vererek ifade eder. Kendisinin de böyle diyebileceğini fakat demediğini belirterek, Shakespeare'in de söylemediğini vurgular. Shakespeare'in 66.Sone başlıklı üzüntülü şiirini Fuzuli'nin üslûbuna benzeten Yücel, şiirin sonunda Shakespeare'in de söylediklerine pişman olduğunu belirtir. Bunu, Shakespeare'in şiirindeki son dizelere atıfta bulunarak Şair'in; "Seni yalnız komak var, o koyuyor adama...!" Dizesindeki "sen" diye hitap ettiğinin kim olduğunu bilmediğini ancak, kendisinin bizim insanımız olduğunu açıklar. Böylece kendi milletine verdiği önemi dile getirerek, doğru bildiklerini paylaşmaktan geri durmayacağını altını önemle çizer.

Büyük bir zevk ve merakla okunulan ve çok akıcı bir dille yazılmış olan " İyi Vatandaş İyi İnsan" isimli kitabında Yücel, gününün koşullarında bilinmesi gereken neredeyse tüm genel kültür bilgilerine yer verir. Kitabının bir giriş, dört kapı ve bir çıkış üzerine tertip edildiğini belirten Yücel, yukarıda belirtilen kısa bir girişle kitabına başlar. Yücel birinci kapı diye isimlendirdiği birinci bölüme "En Eski Üç Ahlakçı" ismini vererek; Bu bölümde, Buddha, Konfüçius ve Sokrates'i ele alır, felsefelerini ayrıntılı bir şekilde incelemiş olduğu anlaşılan öğretilerine yer verir. İkinci bölümü "Üç Büyük Din" olarak tanımlayan Yücel, bu bölümde, Musevilik (Yahudilik), İsevilik (Hıristiyanlık) ve Muhammedilik (İslamlık) , yani üç semavi dine genel hatları ile yer vermektedir. Bu dinler hakkında bilgi verirken, üç büyük peygamber olan Hz. Musa ve Musevilerin kutsal kitabı Tevrat, Hz. İsa ve Hıristiyanların kutsal kitabı İncil ve Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed ve İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'e de genel olarak yer ayırır. Üçüncü bölüme "Tek İnsan ve Üç Çevre" ismini verir, bu bölümde aile, okul ve meslek kavramları üzerinde durur. Dördüncü bölüme "Topluluklar ve Toplulukların Birliği" adını verdiği Yücel, bu bölümde ise; Millet, Devlet ve İnsanlık kavramlarını açıklar. Çıkış bölümünü de "Hak ve Vazife" olarak adlandırır. Yücel, bu bölümde kısaca insan olarak haklarımızı bilmemiz ve vazifelerimizi yapmamız gerektiğini, böylece hürriyetin kendiliğinden gelebileceğini

savunur. Çıkış bölümünde Yücel ayrıca, milli varlığımıza ve milletlerarası bütüne saygı göstermemizi ve ona hizmet etmemizi önerir. Barışın bitmeyecek bir harbin sonu değil, aksine ak günlerin başı olduğunu belirterek, barışa verdiği önemi de vurgular. Yücel “İyi Vatandaş İyi İnsan” isimli kitabını iyi vatandaş, iyi insan olma yolunda bulunalım sözleriyle tamamlar.

Hürriyet Gene Hürriyet “(1. cilt: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960, XXXI + 671 s., 1 resim)(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Seri I, No.14 Yücel’in 1950-1961 yılları arasında “Ulus”, “Cumhuriyet” ve “Dünya” gazetelerinde yazdığı yazılarının büyük bir bölümü bir araya getirilmiştir. Bu yazılarda Yücel, Özgürlük ve demokrasi konularını ele alarak dogmacı ve baskıcı politikasını şiddetle kınadığı Demokrat parti rejimini alabildiğine eleştirir. Bunun yanı sıra Köy Enstitüleri’nin kapatılmasına ve Demokrat Parti’nin dili tekrar Arapçalaştırma politikasına duyduğu öfke ve kırgınlığı ifade eder (Çıkar, 1998, s. 172)”.

Hürriyet Gene Hürriyet “(2. cilt., Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1966, 985 s.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Canan Eronat tarafından yayına hazırlanmıştır (Çıkar, 1998, s. 174)”.

Öğretmen Öğrenci Köşesi (T.T.K Basımevi, Ankara, 1995, 611 s., D.Fikri Sağlam’ın yazdığı önsöz ve Canan Eronat’ın kaleme aldığı sunuş bölümlerini içerir).

Öğretmen-Öğrenci Köşesi, Hasan-Âli Yücel’in 15 Haziran 1952 tarihinden 5 Şubat 1958 tarihine kadar Cumhuriyet Gazetesindeki “Öğrenci-Öğretmen” isimli köşesinde “Eski Bir Öğretmen” imzası ile yayımlanan 192 adet yazısı ile Öncü Gazetesinin “Fikir Alanı” köşesinde 23 Ocak-26 Şubat 1961 tarihleri arasında “Eski Öğretmen” imzası ile yayımlanan son altı yazısını içeren ve Canan Eronat tarafından derlemesi yapılan bir eserdir (Yücel, 1995, 1952-1961). Bu yazıların 45 adedi 1974 yılında çıkan “Kültür Üzerine Düşünceler” adlı kitapta yer almıştır.

Okuma küçük çağlardan başlayarak bir alışkanlıkla sürüp giden ihtiyaç olmalıdır düsturu ile “Genç Arkadaşlarım” başlığı adı altında öğrencilerine seslendiği ilk yazısında Yücel, doğum yaşı ile bilgi yaşının denk gitmemesi halinde, geçirilen ve geçirilecek olan ömrün hiçbir kıymetinin olmayacağını savunur. Böylece bilginin

önemine vurgu yapan Yücel, tatilde gezip gördüğünü, okuyup öğrendiğini, daha çok tecrübe edindiğini belirtir. Gençlere tatilde kitap, gazete okumalarını ve radyo dinlemelerini öğütler. Bazı köylerde gazete bulmanın zor olduğunu ancak istenirse bulunabileceğini de satırlarına ekler. Her şeyin okulda öğrenilmeyeceğini, gazete okuyarak ve radyo dinleyerek içinde bulunulan zamanda neler olup bittiğinin öğrenilebileceğini dile getirir. Ayrıca; öğrencilere derslerini günü gününe yapmalarını, tek kitapla yetinmeyip, başka kitaplara da göz atmalarını, kütüphanelere gitmelerini öğütler. Boş zamanlarında da roman okumalarını, manevî varlığın okuma ile beslenip büyüdüğünü, okumanın yanında yazmanın da önemini vurgulayarak yazmalarını, hiç değilse günlük tutmalarını tavsiye eder. Var olmaya devam edebilmenin yolunun çalışmaktan geçtiğini belirterek yazısını tamamlar. Gerek öğrencilere gerekse yetişkinlere hitap ettiği yazılarında eğitim ile ilgili görüşlerine yer verirken, okurlarından gelen eleştirilere de yanıt vermekte, okuyucularının her türlü taleplerini köşesinden duyurmaktadır.

Geçtiğim Günlerden (İletişim Yayınları, İstanbul 1990, 197 s., Can Yücel'in yazdığı bir önsöz ve bir albüm). (Baskıya hazırlayan Canan Eronat) Bu kitap birçok kaynakta gezi yazısı olarak tanımlanmasına rağmen, Hasan-Âli Yücel'in çocukluk ve gençlik anılarını içerir. Kitap, Hasan-Âli'nin oğlu Can Yücel'in babasını anlattığı bölümle başlar. "Masalımıza Başlarken" başlığıyla Hasan-Âli Yücel'in yazdığı giriş ile de devam eder. Yücel, bu girişin adını, her ömrün hikâyesini bir masal olarak tanımladığı için koyduğunu belirtir. Çocukluğundan kırk yaşına kadar adeta evde iki anneanne ile yaşadığını belirten Yücel, birinin öz anneanesi, ikincisinin ise Habeş asıllı olan dadısı Gülşen Bacı olduğunu dile getirir. Annesini büyüten Gülşen dadısı kendisini de büyütüştür. Yücel dadısı Gülşen Bacıyı çok sevdiğini kitabının çeşitli bölümlerinde yineler. Gülşen Bacı bir Habeş Kafilesi Reisinin kızı iken, 8-10 yaşlarında kaçırılarak, esir pazarında satışa çıkarılır. Yücel'in anneannesinin dayısı, Bahriye Miralay Şükrü Bey (Süveyş Kanalı açıldığı zaman, oradan ilk geçen Türk gemisinin kaptanı) Yemen kıyılarına yaptığı seferlerden birinde Gülşen Bacı'yı esir pazarından satın alır ve Yücel'in anneannesine hediye eder. Yücel, Gülşen Bacının anasından, babasından ve yurdundan ayrı kaldığı için üzüntü duyuyor olsa da yaşadığı evlerinde mutlu olduğunu ifade ettiğini de satırlarına ekler.

4.1.4. Çevirileri

Ruhiyat Elifbesi (Edebiyat Fakültesi Neşriyat Encümeni, 1923, 218 s.), (“Armand Cuvier’in A.B.C. de Psychologie” isimli eserinin çevirisidir), (Ruhiyat Alfabetesi adıyla 1930 yılında yeniden basılmıştır). (Taşkesen, 2006).

Sanat Musahebeleri “(İstanbul Devlet Matbaası 1928, 53 s. Eski harflerle basılmıştır.) (Jean- Marie Guyau’nun biyografisi ile eserlerinin çevirisidir). Hasan-Âli’nin bu çalışması iki bölümden oluşur. Giriş bölümünde Jean –Marie Guyau’nun biyografisi ve kaynakça bulunmaktadır. Çalışmanın ana bölümünde ise Guyau’nun eserlerinden seçilmiş metinlerin çevirileri yer alır (Çıkar, 1998, s, 157)”.

4.1.5. Ders Kitapları

Suri ve Tatbiki Mantık “(İstanbul Milli Matbaa 1926). Lise kitapları: III. Sınıf, 297+ 7 s. , resimler ve şemalar. Yeni baskıları: 1926, 1929, 1934, 1935, 1938, 1939. (Buradaki özetleme 1939’daki baskıya göredir.) Kitap, biçimsel ve uygulamalı mantık olmak üzere iki bölümden oluşur. Birinci bölümde Yücel, tüm kavramların özelliklerini konu edinen ‘sur’i mantık’ ı ele alır. Genişçe yer verdiği ikinci bölümde ise kavramların tanımlanması, kanıtlanması ve yöntem öğretisini içeren ‘tatbikî mantık’ konusu üzerinde durur. Verilmek istenen bilgiler kısa ve anlaşılır bir şekilde yazılmış olup, kitap son derece açık bir yöntemle konulara göre bölümlenmiştir. Her konunun sonunda içeriğin anlaşılıp anlaşılmadığını denetleyen özlü sorular yer alır. Bundan başka kitapta pek çok şematik açıklamalar da bulunmaktadır. (Çıkar, 1998, s. 156)”. “Yücel bu kitabında tarihi, “mekânı zamanlaştıran ilim” olarak tanımlamaktadır. Burada yalnızca biçimsel dizgeci, mantıkçı bir tutum değil, aynı zamanda özdeksel, ontolojik bir yaklaşımda söz konusudur (Topuz, 2011, s. 138)”.

Türk Edebiyat Numuneleri “(Birinci cilt Hıfzı Tevfik Gönensoy ve İhsan Hamamizade ile birlikte hazırlanmış (İstanbul Milli Matbaa, 1926 400 + 5 s.). Liselerin ikinci devre ikinci sınıfları için kabul edilmiştir (Çıkar, 1998, s. 157)”. “Eski harflerle yazılmıştır.

Antolojik bir inceleme olmakla birlikte yer yer teorik bilgiler verir. Yücel'in edebiyat eğitimini amaçladığı çalışmalarındandır ve bu nedenle derinlemesine açıklamalar yer almaz (Kerimoğlu, 2011, s. 257)".

Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış "(Birinci kitap, Remzi Kitaphanesi, İstanbul 1932, 159 s., "Yaşayan Edebiyatları Türk Edebiyatı ile Karşılaştırır Cetvel"). Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Heyetinin dört numaralı ve 26 Ekim 1933 tarihli kararı ile lise sınıflarının Edebiyat derslerine yardımcı kitap olarak kabul edilmiştir. Divan edebiyatına genişçe yer verilen bu kitapta Hasan-Âli, Halk, Tekke ve Divan edebiyatlarını toplu bir bakışla sergileyerek edebiyatı, Türk halkının düşünme yapısını geliştirme, dilin kendi özelliğini koruma ve milli şuuru uyandırması açısından inceler. Burada, halkı yansıması dolayısıyla yapısını doğal ve gerçekçi bulduğu Halk Edebiyatı'nı özellikle över. Divan edebiyatını eleştirir. Kitap 1941 yılında Oskar Rescher tarafından Almancaya çevrilmiştir. Bizde "Türk Edebiyatı Tarihinin Tarihi" adıyla ikinci bölümünün hazırlanması planlanmış olmakla birlikte yazılamamıştır. Hasan-Âli, kitabın bibliyografya bölümünde, ikinci cildin sonuna konulacak etraflı kitabiyet listesinden bahsetmektedir (Çıkar, 1998, s.159-160)". "Bu çalışma Yücel'in ilk derli toplu edebiyat araştırmasıdır. Fuat Köprülü'nün Türk Edebiyatı adlı ünlü eserine -sınıflandırma ve kaynaklar bakımından – yakın bir çizgide yazılmış bir inceleme olarak değerlendirilir (Kerimoğlu, 2011, s. 257)".

Türk Edebiyatı "(Başvekâlet Müdevvenat Basımevi, Ankara, 11 s.). Abdülkadir ile birlikte yazılmıştır (Çıkar, 1998, s. 162)".

Türk Edebiyatı "(Devlet Basımevi, İstanbul, 1934, 15 s.). Abdülkadir ile birlikte yazılmıştır (Çıkar, 1998, s. 162)".

Mantık "(2 fasikül, Maarif Basımevi, Ankara 1942, 1943, 144 s.; 4 fasikül, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1946, 328 s.) (Çıkar, 1998, s. 166)".

Bilimler Felsefesi Mantık "(MEB Ankara, 1947, IX + 336 s.). Yeni baskıları: 1948, 1949, 1950 (Çıkar, 1998, s. 168)".

Mantık Dersleri “(İstanbul, 1952, 111 s.) Liselerin son sınıfları için. Yeni baskıları: 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1971, 1980 (Çıkar, 1998, s. 169)”.

Felsefe Dersleri Metafizik, Ahlâk, Estetik “(Maarif Basımevi, İstanbul 1954, 127 s., resimli), Liselerin Edebiyat Kolları için yazılmıştır. Yeni baskıları: 1954, 1955, 1956, 1959, 1962, 1966, 1967, 1968, 1969, 1980 (Çıkar, 1998, s. 169)”. “Yücel kitabının “Giriş” bölümünün ilk cümlesine Aristoteles’in Metafizik adlı kitabında dile getirdiği düşüncesiyle başlar. “Bütün insanlarda yaradılıştan bilmek isteği vardır”. Yücel’e göre felsefi düşünüş, Eski Yunandan

Önce Mısır’da, Çin’de, Hint’te, Mezopotamya’da ve “tarihin ışığına çıkmamış diğer yerler ve zamanlarda din ve sanatla karışık bir surette var olmuş bulunabilir”. Daha belirgin izler bakımından ve daha belirli olarak felsefeye Yunan’da rastlanmaktadır. Sokrates’e kadar doğayı araştırma konusu yapan filozoflar sorgulamalarını, Sokrates’le birlikte insana yönelik olarak yapmaya başlamışlardır. Ahlakı akılsal temeller üzerine kurma girişimi Sokrates’le başlayıp, Eflatun ve Aristoteles’le devam etmiştir. Yücel eserinde İbni Sina’ya da bu geleneğin içerisinde yer verir (Erdem, 2011, s.481)”.

Yurttaşlık Bilgisi-İlkokul Sınıf 4 “(Atlas Yayınevi, İstanbul, 1955, 96 s., resimli). Rakım Çalapala ile beraber yazılmıştır. Düzeltilmiş baskıları: 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967 (Çıkar, 1998, s. 169)”.

Yurttaşlık Bilgisi-İlkokul Sınıf 5 “(Atlas Yayınevi, İstanbul, 1955, 112 s., resimli). Rakım Çalapala ile beraber yazılmıştır. 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967 (Çıkar, 1998, s. 169)”.

BÖLÜM V

5. HASAN-ÂLİ YÜCEL’İN EĞİTİM VE EĞİTİM YÖNETİMİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

5.1. Eğitim-Öğretim Konusundaki Görüş ve Önerileri

“Hasan-Âli Yücel’in felsefi tutarlılık ve özgünlük anlamında sistemleştirilmiş bir eğitim felsefesi bulunmamaktadır. O, eleştirel akla ve sentezci düşünceye önem vermiş; böylece benliğini hiçbir ideolojiye teslim etmemiştir. Onun eğitim anlayışına Mustafa Kemal Atatürk’ün düşünceleri ile birlikte hümanizm, özgürlük, milliyetçilik ve dil kavramları yön vermiştir. Yücel’e göre eğitim, ülkenin vatandaşlarına “ilk ahlak kuralı” olarak varlıklarını ulusun yoluna koymayı, çalışmalarını ulusun ilerlemesine hasretmeyi, ulusuna daha yararlı olacak şekilde kendini yetiştirmeyi ve görev zamanı geldiğinde hiçbir özveriden kaçınmamayı öğretmelidir (Aksu, 2011, s. 110)”.

Hasan-Âli eğitim programlarına el atmış ve gençleri her şeyden ve her şeyden önce bilimsel düşünce tarzını gerçekten özümsemiş bireyler olarak yetiştirmemiz gerektiğini idrak etmiştir. Bu programları yaparken filozof Hasan-Âli eğitim politikasının ana hatlarının doğa bilimi temellerinde çizilmesi gerektiğini tespit etmiş, felsefeci ve bilim adamı Hasan-Âli fen ve felsefe eğitimini, sanatkâr ve musikişinas Hasan-Âli sanat programlarını, bilim ve edebiyat tarihçisi Hasan-Âli de edebiyat programlarını belirlemiş, bir zamanların coğrafya asistanı ilk Türk Coğrafya Kongresini toplayarak bir coğrafya kurumunun kurulmasına vesile olmuştur. Bütün bu işler ve daha buraya yazmadığım niceleri O’nun kafasındaki uygar Türkiye’nin bileşenleriydi. Okuyarak, öğrenerek, deneyerek, tartışarak dünyanın en ileri ulusu olacağımızdan hiç kuşkusu yoktu (Şengör, 2001).

“Hasan-Âli Yücel, kitapla ve edebiyatla bütünleşmiş, anlam kazanmış bir yaşama sahip olan insanlar yaratmayı düşleyen; yarattığı bu insanları birbiriyle buluşturarak kaynaştırmayı amaçlayan; yaşamı anlamlı kılmayı bir toplumun tümüne yaygınlaştırma çabasına ömrünü veren bir insandı. Üstelik bu insanın çabası sonuç almıştı. Kul olarak, ümmet olarak yaşayan insanlar topluluğu, Cumhuriyet’in özgür yurttaşları olarak ve

insanlık değerleriyle bütünleşmiş yerel ve ulusal değerleriyle toplum ve ulus haline gelme sevdasını yaşamaya; özgürleşme, çağdaşlaşma atılımlarını sürekli kılmak için savaşımlara girmeye başlamıştı (Yağcı, 2011, s. 225)”.

“Yücel Londra Konferansında Milli Eğitimimizin temel ilkelerinden de söz ederek şöyle der “ Biz bütün dünya uluslarını tanımak ve anlamak istiyoruz. Hepsine karşı saygılıyız. Kapalı bir kültürde mahpus kalmayarak insanlığın ortak kültür kaynaklarına uzanmak istiyoruz. Yurttaşlar arasında ırk, din, dil ve sınıf ayrılıkları gözetilmesine de karşıyız” (Akt. Topuz, 2011, s. 132)”. “Biz, yarınların insanlarıyız. Emeklerimizi, bilgi ve duygularımızı, yaptığımız bütün işleri bizden sonra geleceklere bir miras değil bir vasiyet olarak terk ediyoruz” diye seslenen Yücel ayrıca; “Dört kelime ile tekrar edeyim diyerek, Biz milliyiz. Türk olarak resimde ışığımızı, musikide sesimizi, edebiyatta duygumuzu ve fikrimizi söylemek istiyoruz ve yaptığımız müesseselerde bunun tohumunu atıyoruz”(Akt. Yağcı, 2011, s. 221)”; vurgusu ile Hasan-Âli eğitim ve öğretim konusundaki düşüncelerine ayna tutmaktadır.

Yücel, bir memlekette ilköğretim ve halk öğretimi yayılmadıkça, ekonomik kalkınmanın olamayacağını ifade ederek, Türkiye’de ilköğretim davasını; Türk milletinin ilerleme, kurtuluş hamlesinin ruhu olarak tanımlamaktadır. Hürriyetin, demokrasinin ve medeniyetin ilköğretime ve halk eğitimine dayandığını savunan Yücel, öğretime bütün milletçe sırt verilmesi gerektiğini vurgulayarak, ekonomik kalkınmaya da maarif davasının kaynak olabileceğini öne sürmektedir. Hedefin, herkesin okur-yazar olması gerektiğini ifade etmektedir (Yücel, 1995). “Yücel, geniş halk kitlelerine sadece okuma yazma öğretmenin yeterli olamayacağını; onları Türk Cumhuriyetinin sağlıklı, ulus ve memleket davalarının dikkatli adamı, ekonomik yaşamda verimli bir yurttaş durumuna getirmek ve bu durumda tutmak ve günlük yaşamlarındaki kazançlarını arttırabilmek için yurdun en uzak köşelerine değin düzenli yayılan bir yayın aracına gereksinim olduğunu belirtmiştir (Başar, 2011, s. 278)”. “Yücel Milli Eğitim Bakanlığı görevini, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk ulusuna hedef olarak gösterdiği “Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmak” ülküsünün gerçekleştirilmesi yolunda hiçbir özveriden kaçınmadan sürdürmüştür. Bu amacın gerçekleştirilmesi doğrultusunda önemli kararların alınması konusunda Türk’ün ortak aklına (Türk toplumunun

güzidelerini toplayarak) başvurmayı asla ihmal etmemiştir. İşte onun eğitim yönetimindeki başarısının arkasında bu yönetsel becerisi yatmaktadır (Başar, 2011, s. 280)”.

Yücel’in yaptığı çalışmalar ve eserleri incelendiğinde milletin gelişimine önem veren ve doğru bildiklerini paylaşmayı kendine görev edinen bir eğitim lideri olduğu görülmektedir. Yücel’e göre üzüm üzümüne baka baka nasıl kararıyorsa, feyz almak için de kıymetli olanları aramak, tanımak ve onların yolunda ve izinde gitmek gerekir. Gerek eserleri gerekse bakan olduğunda yaptığı uygulamaları ele alındığında Yücel’in öncelikle Atatürk’ün izinde gittiği ve Nutuk kitabını kendine kılavuz olarak seçtiği gözlenmektedir. (Yücel, 1998b)

Yücel’in ayrıca; II. Meşrutiyet döneminde etkili olmuş düşünürlerin her birinden etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Bunları kısaca toparlayacak olur isek Emrullah Efendiden ilköğretim konusunda değilse bile Aydınlar eğitimi konusunda, Tevfik Fikret’ten haksızlığa ve baskıya karşı gelme, hürriyet sevdası konularında, Satı Bey’den ilköğretim ve metodoloji konularında, Ziya Gökalp’ten Türklük şuuru, kongreler ve dil konularında, İsmail Hakkı Baltacıoğlu’ndan üretime dayalı okul, köy enstitüsü uygulamaları konularında etkilendiği görülmektedir (Taşkesen, 2006).

Hasan Ali Yücel bu bahsettiğimiz düşünürlerin fikirlerinin “kör bir taklitçisi” değildir. Gençlik dönemlerinde kişiliği ve kimliğinin belirlendiği bir dönem olan gençliğindeki bu tartışmalardan etkilenmiş ancak bunları kendi içinde ulaştığı senteze göre uygulamaya geçirmiştir (Taşkesen, 2006).

Yücel için en önemli sorun eğitim sistemidir. Her yeni gelen Milli Eğitim Bakanı, eğitim sisteminde değişiklikler yapmakta, bu da Yücel’e göre verimsizliği oluşturmaktadır. Eğitim konusunda okulların merkez teşkilatından daha iyi işlediğini öne süren Yücel, merkezden gelen müdahalelerin azaltılmasını talep etmekte, Milli Eğitim Bakanının meslekten olması halinde daha verimli olunacağını belirtmektedir. Özellikle lise müfredatının önemli bir kısmının; ortaokulda okunan maddelerin tekrarı olduğunu, öğrencinin yaşı göz önünde tutularak pek çok maddenin iki kere okutulması

yerine bir kere fakat doğru dürüst okutulmasının daha gerçekçi olacağını ifade eder. Yücel lüzumsuz nazari bilgi verme usulünün kaldırılıp, yerine gözlem, deneme ve ihtiyaç karşılama metodunun konularak, öğrencinin hayata aktif bir insan olarak hazırlanmasını, müfredatta genel kültüre önem verilmesini önermektedir. Kısaca Yücel, Çocukların zekâ ve kabiliyetlerini ölçerek, onların ihtiyacı olan bilgi ve terbiyeyi verecek bir sistemin kurulmasını savunmaktadır (Yücel, 1995).

Öğrencilerin başarısızlıklarında kimsenin kendini sorumlu hissetmediğinden ve gerekli çabanın gösterilmediğinden yakınan Yücel, Üniversite hocalarının şikâyet ettiği öğrencilerin öğretmenlerini, kendilerinin yetiştirdiğine değinerek, bu kısır döngünün bitmesi için veliler dâhil tüm tarafların elinden gelenin en iyisini yapması gerektiğini savunmaktadır (Yücel, 1995).

Yücel'e göre eğitime, sağlığa, sanata ve bunların kurumlarına harcanan para kesinlikle heba olamaz. O'na göre bu binalar yalnız mensuplarının değil, bütün milletin malı olduğu için gerekli harcamalar yapılmalıdır (Yücel, 1995). "Yücel, yaşamına her biri ayrı bir önem ve değer taşıyan on bir kamusal görev sığdırmıştır. Bunlardan biri olan Bakanlık görevinde yaptığı hizmetleri, var olan ve İkinci Dünya Savaşı yıllarının getirdikleriyle katlanılan sıkıntı, yokluk ve zorluklar ortamında gerçekleştirilmiştir. Onun Bakanlık dönemi yeni bir sanatsal-müziksel-eğitimsel aydınlanma ve insancılaştırma dönemidir. Çağdaş Türk müzik ve sahne sanatları eğitimi ona çok şey borçludur (Uçan, 2011, s. 352)".

Okul müfredatında resim ve müzik gibi sanat derslerine yer verilmesini öneren Yücel, Üniversitelerinde özerk olmasını savunmaktadır. Yücel'e göre tarih eğitiminde önemli günlerin ezberletilmesi yerine öğretilmesi gerekmektedir. Dil birliğine çok önem veren Yücel, vatandaşın azınlığı, çoğunluğu olmaksızın ancak millet birliğinin olabileceğini savunmaktadır. Fransa'da, İngiltere'de hele Amerika'da kimse kimsenin aslını sormadan vatandaş olduğunu, bunun da tek yolunun, o ülkenin dilini ve kültürünü benimsemek olduğunu, millet bütünlüğünün oluşmasının en önemli etkilerinden birinin dil olduğunu vurgulamaktadır (Yücel, 1995).

“Yücel gördüğü eğitimin başlangıcından itibaren öğretmenlerince erken keşfedilmiş, bilinçli yönlendirilmiş, özenle yetiştirilmiştir. Okullarda üstün yetenekleriyle kendini belli etmiş, dikkatleri çekmiş ve yükseköğrenimini bitirirken gösterdiği olağanüstü başarısı Darülfünun Emîni’nce dönemin Maarif Nezaretine bir yazıyla bildirilmiştir. En başta Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin eğitim yönetimince de erken keşfedilmiş, doğru yönlendirilmiş, özenle yetiştirilmiş, tam donanımla, yerinde ve zamanında üst görevlere getirilmiştir (Uçan, 2011, s. 333)”. Branş derslerinin önemli olduğunu, İlkokul öğretmenlerinin branş derslerine girebilmeleri için yeterlik sınavından geçirilmeleri gerektiğini belirten Yücel’e göre, eğitim konusunda eğitilmiş kişilerin harici meslek sahiplerinin branş öğretmeni olarak görevlendirilmemesi, öğrencilerin özellikle üniversite öğrencilerinin, bir yabancı dili çok iyi öğrenmeleri gerekmektedir (Yücel, 1995). “Hasan-Âli Yücel erken yaşlarda bilinçlenerek gelişmiş ve olgunlaşmış, donanımlanmış, deneyimlenmiş ve birikimlenmiştir. Onun Felsefe ve Türkçe öğretmenliği öbür tüm görevlerine temel oluşturmuş; öbür tüm görevleri bu temel üzerine kurulmuş, bu temele dayanmış bu temel üzerinde gelişmiştir. Yaptığı her kamusal göreve önceden çok iyi hazırlanmış ve tam donanmış, bu nedenle her görevinde çok etkili, başarılı ve verimli olmuştur (Uçan, 2011, s. 328)”.

Şengör’e göre, “Yalnız felsefe okuyup, felsefe öğretmenliği yapmakla kalmamış, gerçek anlamda, bağımsız felsefe üreten bir filozof” olan Yücel, yazdığı ders kitaplarıyla, diğer yazılarıyla, Bakan olarak gerçekleştirdiği uygulamalarla, çeşitli yer ve ortamlardaki konuşmalarıyla bilim kavramını soyut bir kavram olmaktan çıkarmaya çalışmış ve büyük ölçüde de çıkarmıştır. Bilim ve bilimsellik anlayışını, şüpheyi, eleştiriyle, iradeyle, özgürlükle, gerçeklikle, toplumsallıkla, evrenselle, sanatla, vicdanla, ilerlemeyle ve neredeyse yaşamın her alanıyla ilişkilendirmeyi bilmiştir. Her ortamda ve durumda bilimselliği elden bırakmadığını göstermiştir. “Yücel’e göre bilimi bilim olmayandan ayıran üç özellik vardır. Birinci özellik, bilimsel ifadelerin, bir hacim oksijenle iki hacim hidrojenden meydana gelmesi gibi, belirli bir kesinliği olmasıdır. İkinci özellik, ifadenin genelliliği, her ortamda geçerli olmasıdır. Üçüncü özellik de, bilimsel ifadelerin belli bir yöntemle çalışılarak elde edilmiş sonuçları dile getirmesidir (Akt. Okçabol, 2011, s. 418)”.

“Yücel, temel bilimleri hayatın dayanağı sayan, temel bilim yöntemini iliklerinde hissedip onu kendi felsefesinde ve eğitim çalışmalarında daima kullanan bir kişidir. Böylesine sağlam bir temele sahip olduğu için, Türkiye’nin Cumhuriyetle başlayan aydınlanma sürecine gerçek damgasını vurabilmiştir. Her ilerlemenin, kuşkusuz, pozitif bilimlerin ışığı altında olduğuna derinden inanmıştı Yücel; bu inancını belirtip, geçmişte sadece zekâyâ güvenmek, yalnız sağduyularla yetinmek, deneme esasını kabule yanaşmamak gibi kötü alışkanlıklardan kurtulmamız gerektiğini vurgulamıştır (Aydın, 2011, s. 445)”.

“Hasan-Âli Yücel her şeyden önce bir söylem ve eylem insanıdır. Çok yönlü bir bütünsel kişiliğe ve çok dinamik bir bütünsel yapıya sahiptir. Çevresiyle ilişkileri çok yönlü, çok boyutlu ve çok geniş bir yelpaze oluşturur. Çünkü ilgi alanı kültür, sanat, bilim, teknik, felsefe, siyaset, spor ve eğitim öğeleriyle örülüdür. Çevresi kültür, sanat, bilim, teknik, felsefe, siyaset, spor ve eğitim insanlarıyla sarılıdır. Bu ortam içinde insanı tüm yönleriyle bir bütün olarak görür, tanır, tanımlar, çözümler ve değerlendirir. Yücel “insan bir bütündür” der. Onun bütünsel kişiliğinin temelleri felsefe, bilim ve sanat olan üçlü bir yapıya odaklanır. Bu yapının sanat boyutunda müzik erken yaşlarından itibaren güçlü ve köklü bir düşkü olarak çok önemli bir yer tutar. Onun bu özelliği öğretmenliğine ve yürüttüğü devletin müzik eğitimi işlerine de yansır (Uçan, 2011, s. 330-331)”.

“Yücel, kendisinden önce başlanmış işlerin değerini belirttiği gibi, işin başında bulduğu Tonguç’u da tutarak, destekleyerek, onunla birlikte bunları geliştirmiş, olgunlaştırmış, büyümüştür. Bu, Türk bürokrasisinde örneği pek az olan bir davranıştır (Tonguç, 2011, s. 65)”. “Yücel, Bakanlıktan ayrılmasından çok sonraki bir söyleşide, kurduğu kadro konusunda şöyle konuşmuştur: “Yapılacak en iyi hizmet, örgütün fosilleşmiş zihniyetten arındırılarak işler duruma getirilmesidir. Bu da bir ekip işidir. Ben ekibimle gelmişim bakanlığa. Epey uğraştık ve düzeltmeye çalıştık (Akt. Aksu, 2011, s.112)”. “Kendi döneminden önceki tüm çalışmaları değerlendirmesi (ilköğretim dışındakileri de), Cumhuriyet Türkiye’si Milli Eğitiminin ana çizgisini, doğrultusunu, temel ilke ve yöntemlerini yakalaması, özümseyip geliştirmesi, bence Yücel’i büyük yapan başlıca özelliklerinden biridir (Tonguç, 2011, s. 65)”. “Türk eğitim sisteminin çeşitli sorunlarını

o alanların yetkili uzmanlarına incelettirerek kararların alınmasını sağlaması ve bunlarında önemli bir bölümünü uygulamaya koyması, Yücel'in Bakan olarak bilimsel yöneticilik anlayışının ve eğitim yönetiminde ortak aklın etkilice kullanıldığının en önemli göstergelerinden biridir (Başar, 2011, s. 277)".

"Hasan-Âli Yücel bir eğitim ve kültür insanı olarak çok boyutlu bir reformcudur. Şairdir, yöneticidir, yazardır, bestekârdır ve bir eylem adamıdır. Kendisini sürekli geliştiren, aşan hümanist bir Cumhuriyet Devrimcisi, yazılar yazan, mantık ve felsefe gibi ders kitapları yazacak kadar birikimli bir aydınlanmacıdır. Eğitim ve kültür alanlarında yaptıklarıyla, başardıklarıyla efsaneleşen, yaşamıyla, duruşuyla, ışık saçan bir Milli Eğitim Bakanı'dır. Çok genç yaşta ülkenin eğitim ve kültür sorunları üzerine yoğunlaşan, makaleler, kitaplar yazarak kendisini Cumhuriyet yönetim kadrolarına hazırlayan, Mustafa Kemal'i çok iyi anlayan ve yaptıklarıyla Mustafa Kemal'i yaşadığı yıllara taşıyan, aktaran bir eylem adamıdır. Yirmili yaşlardan itibaren adım adım ülkenin sorunlarıyla ilgilenmiş, ülkedeki yetişmiş insan potansiyelini yakından tanıyarak, onların yeteneklerine göre bakanlık çalışmalarında katkılarını almayı başarmıştır. Milli Eğitim Örgütü, Köy Enstitüleri ve İlköğretim seferberliği, Ortaöğretim, Yükseköğretim, Mesleki Teknik Eğitim, Öğretmen yetiştirme ile çok boyutlu kültür politikaları onun döneminin temel uğraşlarıdır. Yücel'in tüm bu çalışmalarda en önemli özgünlüğü ve başarısı kendisinden önce başlayan çalışmaları sürdürme ve geliştirmesi ve Müsteşar İhsan Sungu, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, Teknik Öğretim Müsteşarı Rüştü Uzel gibi zengin, birikimli bir kadro ile çalışması gerçeğinde yatmaktadır. 1940'lı yıllardaki Tercüme Bürosu, Neşriyat Kongresi ve pek çok atılım ülke insanlarının düşünme sistemini dönüştürme çabalarıdır. Yücel 1940'lı yıllarda "dil, düşünme eylemini" hayata geçiren halkçı bir aydıdı (Kocabaş, 2011, s. 69)".

"Prof. Dr. Tefik Sağlam; "Yücel'in muazzam bir karakteri olduğunu, En bariz tarafının insan sevgisi ile dolu olması ve bu sevginin onun bütün ruhunu sarması olduğunu ifade eder. Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden Ahmet Hamdi Tanpınar Yücel'i, Vekilken el attığı her işi takip eden, yaptıran kişi olarak tanımlar ve lise meselesinde çok hassas olan Yücel'in döneminde liselerin çoğaldığını belirtir. Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal 1940'lı

yıllarda Ankara’da bir Hasan-Âli Yücel havasının estiğini ve her kültür-eğitim etkinliklerinde hep onun var olduğunu, bu etkinliklerde Yücel’in öne çıkardığı insancıl dünya görüşünün egemen olduğunu, çok alçakgönüllü bir kişiliğe sahip olduğunu, bakanlığı sırasında arada bir Kızılay Meydanı ile Sıhhiye Meydanı arasındaki bulvar yolunu yaya olarak gezdiğini, sağa sola sevgi dolu davranışlarda bulunduğunu ifade eder (Akt. Kocabaş, 2011, s. 69)”.

Ayrıca; “Prof. Dr. Hamit Nafiz Pamir, Yücel’i lise hocalığından tanıdığını belirterek, onu nadir rastlanan bir zat olarak tanımlar. Varlığını büyük ideale kurban etmedikçe büyük adam olunmaz sözünün Yücel’e ait olduğunu belirten Pamir, Köy Enstitüleri, klasikler, teknik okulların, hepsinin bu hizmet aşkının ifadesi olduğunu savunur. Hasan-Âli’yi Doğu’yu çok iyi bilen, Batı’ya müteveccih bir adam olarak nitelendirir. Atatürk’ü en iyi tanıyanlardan birinin Yücel olduğunu ve en büyük eserlerinden birinin de üniversite özerkliği olduğunu savunur. Halit Vedat Fıratlı’ da Yücel ile sadece dost olmadığını, Maarif Vekâletinde beraber çalıştıklarını ifade ederek, Hasan-Âli’yi insan bir adam, seven bir adam olarak tanımlar. Yücel’in bütün lise müdürlerini, pek çok öğretmenleri tanıdığını, ortaöğretimde ne varsa onun eseri olduğunu, objektif sınav usullerinin onun zamanında konulduğunu belirtir. Kendisinden önce ve sonra gelen Maarif Vekilleri gibi sadece okul açıp, öğretmen tayin etmediğini, Türk milletinin her bakımdan kültürce gelişmesi, yükselmesi için çalıştığını vurgular (Akt. Kocabaş, 2011, s. 83)”.

“Yücel, bakanlığı dönemindeki eğitim ve kültür reformları ile ülkenin düşün dünyasında yeni aydınlık pencereler açılmasını sağladı. Dönemin düşünsel tartışmalarını izlemesi, sentezlemesi, Doğu-Batı kültürel zenginliklerinden beslenmesi, kişiliği, Hasan-Âli Yücel’in çok erken yaşlarda genç cumhuriyetin yönetim kadroları arasında yer almasını sağladı. Hasan-Âli Yücel, eğitim ve kültürde kurumsallaşmanın temellerini atan, Mustafa Necati’nin, Reşit Galip’in, Saffet Arıkan’ın Milli Eğitim Bakanlığında başlattıkları tüm atılımları sürdüren, takipçisi olan ve geliştiren Milli Eğitim Bakanındır (Kocabaş, 2011, s. V.)”.

“ Demokrasiyi bir ahenk sistemi olarak nitelendiren Yücel’e göre, memleket içinde her makam, her meslek ve birey özgür olmalıdır. Atatürk döneminde öğretmenlik, müfettişlik, yöneticilik, Türk Dili çalışmalarında üyelik yapan Hasan-Âli Yücel, O’nun ölümünden sonra, bakanlığı döneminde köy eğitimine, halk eğitimine, sanat ve teknik eğitime, kültür atılımına (klasikler), devlet operasına, tiyatroya verdiği hizmetlerle Cumhuriyet döneminin en ileri adımlarını gerçekleştirmiştir (Sönmez, 2000, s. 38-39)”.

“Yücel, Cumhuriyet Devri’nin eğitim bakanları içinde yurda en çok hizmet eden, bu yüzden de bütün yıldırımları üstüne çekmiş bir aydıdı. Yücel’in içten, insancıl ve kültürlü bir kişi oluşu, onu bakanlığın başında bir diktatörcük olmaktan kurtarmış ve ekip çalışmasına itmiştir. Bugün ülkemizde (sonradan bozulmuş olsa da) eğitim düzeni adına bir şey varsa, bu Yücel’in zamanında çeşitli dalları unutulmadan kurulan düzendir (Sönmez, 2000, s. 68)”. Yücel’ in “Türk milleti ne zaman kurtarıcı arama ihtiyacını duymayacak hale gelirse o zaman kurtulmuş olur” anlayışı Bakanlık döneminde ve tüm hayatında bir yol gösterici olur. Bakanlık dönemindeki tüm eğitim hamlelerinde Cumhuriyetin genç kuşaklarının devrimlerin aydın birer taşıyıcıları olmaları için çaba gösterir. Kendi ulusunun kültürel değerlerini öğrenip öğretirken, evrensel değeri de bunun bir parçası haline getirmenin gerekliliğine inanır ve kültürün en önemli ögesi olan dille yola koyulur (Gül, 2011, s. 311).

“Hasan-Âli Yücel’in eğitim ve kültür hamlelerinin başında milli kültürün dil boyutu öne çıkar. Hasan-Âli Yücel daha müfettişlik döneminde, öncelikle “yazı ve dil sorunları” üzerine çalışmalara başlar. Bakan olduktan sonra Yücel, Türkçenin bilim dili olarak yaygınlaştırılması, eğitim materyallerinin dillerinin sadeleştirilmesi ve Türkçeleştirilmesi, eğitimin yaygınlaştırılması ve örgütlenmesi üzerinde çalışmalar yürütür. Türk Dil Kurumu’nun yönetim ve denetimi altında yürütülen dil çalışmalarıyla ders kitaplarının standartlaştırılmasını koşutluk gösterir. Dil Kurumunca hazırlanan bilim terimleri 1939 yılından başlamak üzere, bütün orta derecedeki okullarda kabul edilmiş ve Arapça terimlerin kullanılması yasaklanmıştır. Böylece yeni terimlerin derslerde her gün kullanılmak suretiyle dile girmesinin kolaylaştırılması amaçlanır. Ayrıca; Hasan-Âli Yücel’in kültür politikasının odak noktası, modernleşmenin sağlam

temellere dayanması için, dünyanın en meşhur edebi ve felsefi eserlerinin Türkçeye kazandırılmasıdır (Gül, 2011, s. 312-313)”.

“Sebahattin Eyüpoğlu göre; Hasan-Âli Yücel, özü sözü bir, hoş görülü, kin tutmaz, kişisel hınçlara kapılmaz bir insandır ve “O, bütün arkadaşlarına saygılı olmakla kalmaz, hepsini var gücüyle çalıştırmanın yollarını bilir. Onun Bakanlığa getirdiği çalışma hızının olağanüstü olduğunu sonraki yıllar gösterecektir. İşleri yürütmek için kaş çatıp surat asmanın şart olmadığını, ciddiliğin, titizliğin güler yüzle de sağlanabileceğini kanıtlamış bir yöneticidir. Yücel, bir işin yürümesi için nereye, ne zaman, nasıl başvurulacağını bilir, çözümez sanılan düğümleri bir anda çözüveren bir bakandır.” Ayrıca yine Eyüpoğlu’na göre Yücel, çağdaş aydının bütün sorunlarını memleket açısından ele alır, her düşünceye memleketinde uygulanabildiği ölçüde değer verir; bu yüzden dünya açısından düşünen dostlarıyla çatışır, dar görüşlü olmaya razı olurdu. Gündelik yaşayışında bile Yücel, ayağının memleket gerçeklerinden, yurttaşlarının zevk ikliminden kesilmesini istemezdi. Her düşüncesi, her savaşı hiçbir sınır tanımayacak kadar açıktı. Her türlü insana herkesten çabuk yaklaşmasını bilirdi. İnsanlığın sözünü etmenin kolay ama her insanla halleşmenin zor olduğunu belirten Eyüpoğlu, Yücel’in ayağı kaydırılmak, arkasından vurulmak pahasına her insanın düşünce sofrasında içebildiğini belirtir. Gömlek değiştiren yurdumuzda iş görmenin ilk şartının kendi kabuklarını kırmak olduğunu savunan Eyüpoğlu, kabuklarını Yücel’den daha çok kıran, ondan daha yeni düşüncelere ulaşanların olduğunu ancak, kendi kabuklarını kırmanın başka, kendisiyle birlikte on binlerin, yüz binlerin kabuklarını kırmanın başka şeyler olduğunu ifade eder ve Yücel’in, bir kişinin atabileceği dev adımdan çok, bin kişinin atacağı insan adımlarını istediğini” (Akt. Karakuş, 2011, s. 101- 102)” belirtir.

“Hasan-Âli Yücel’le ilgili okudukça onun Doğu ile Batı’nın bileşimini doğru yaptığını, kendisini gerçek bir insan yapan süreci, bilinçli yaşadığını gördüm. İnsan olmanın erdemi kendini bilmekten geçiyordu. O da öğrendikçe, öğrenmesi gerekenlerin yanında ne kadar yetersiz olduğunu görüyor, öğrendikçe daha bir alçak gönüllü, daha bir çelebi ama daha bir disiplinli oluyor. Çünkü düşünmeyi öğreniyor, Mustafa Kemal’i anlıyor, her adımını ülke gerçeklerine göre atıyor; izlencelerini, kişileri bu gerçekleri

değiştirmeye girişiyor; daha gönenç bir toplum yaratmak için imece başlatıyor. Yücel, aydın olmanın bütün gereklerini yerine getirmiş bir Bakandı (Karakuş, 2011, s. 104)”.

“Önce Çifteler ve daha sonra Hasanoğlan Köy Enstitüsü’nde müdürlük yapan Rauf İnan’da, son kitabının adını “Atatürkçü Destansal Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel” koymuş; “durmuyan adam” olarak nitelediği Yücel’in hizmetlerini yeni kuşak öğretmenlere tanıtmak için eğitim fakültelerini göreve çağırıştır. Apaydın anılarında Yücel’i, yerinden kıyılamaz bir çarkın başına geçen ve eğitim tekerini en uzak dağ başı köyüne doğru süren bir aksiyon adamı olarak tanımlar. Ona göre gücünün kaynağı kültürü, yurtseverliği, heyecanı ve ulusun durgunluğundan duyduğu rahatsızlıktır (Akt. Aksu, 2011, s. 110)”. “Bilgiye dayalı küresel ekonomi, daha fazla araştırmayı, yenilikçiliğe, yetenekli ve teknolojiyi etkin kullanabilen işgücüne ihtiyacı arttırmıştır. Bu durum mesleki ve teknik eğitimin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla mesleki eğitimin düzenlenmesinde Hasan-Âli Yücel döneminin uygulamalarından, İsmail Hakkı Tonguç’un üretim süreçlerinde uygulamalı eğitim ve öğretim felsefesinden ve Köy Enstitüleri deneyiminden günümüze çıkarımlar yapmak, çözüm üretme çabalarına katkı sağlayacaktır. Yetenek kazandıran, orta öğretim aşamasında mesleki yönlendirmeyi sağlayan, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere daha fazla yer veren bir eğitim anlayışının yerleşmesine yardımcı olacaktır. Sınav odaklılıktan kaynaklanan çarpıklıkların giderilmesinde, dershaneler karşısında devlet okullarının ciddiyetinin ve öneminin artırılmasına olanak verecektir (Gül, 2011, s. 298)”. “Köy Enstitüleri, yüzde sekseni köyde yaşayan bir toplumda, öğretmen yetiştirmenin eğitimin en önemli sorunu olduğu düşüncesiyle geliştirilmiş, çok etkin bir çözüm olmuştur. Bu bağlamda da Köy Enstitüleri deneyimi, çözüm üretmede dikkate alınması gereken önemli bir örnektir (Gül, 2011, s. 299)”.

“Sadece olanakları olanların eğitim almaları, insan haklarına ve onuruna aykırı bir durumdur. Ayrıca yaratıcılık, yenilikçilik, sıkı ve disiplinli çalışma sadece varlıklı olanlar ve onların çocuklarında olan yetenekler değildir. Aksine çalışma enerjisi ve azmi, zor yaşam koşullarında yetişmiş, alt gelir grubu üyesi kişiler arasında daha fazladır. Dolayısıyla, ülkenin her köşesinde var olabilecek yeteneklere ulaşabilmek, onlara eğitim ve fırsat eşitliği sunabilmek, hem onlara hem de topluma önemli katkı sağlayacaktır.

Bunu sağlamak ise her şeyden ve herkesten önce sosyal devletin ödevidir, sorumluluğudur (Gül, 2011, s. 300)”. “Eğitime erişim sorunlarının giderilmesi, sosyal devlet anlayışı ve eğitim hakkı temelinde çözüm üretmeyi zorunlu kılmaktır. Köy Enstitüleri, erişim sorununu aşmak için ülkenin tüm bölgelerini kapsayacak şekilde konumlandırılarak açılmıştır. Bunun yanında Köy Enstitüleri, öğretmen açığına, eğitimdeki fırsat eşitsizliklerine, mesleki eğitim sorunlarına, Cumhuriyet, demokrasi, özgürlük ve anlayışları yerleştirme sorunlarına, spor ve sanat eğitimi sorunlarına, doğa ve çevre duyarlılığını yerleştirme sıkıntılarına zamanında etkin çözümler üretmiştir. Bu nedenle bir kez daha vurgulamak gerekir ki; Köy Enstitüsü modeli ve felsefesi, 1930’ların ve 1940’ların koşullarında, o günün toplumunun ve ekonomisinin gereklerine ve gereksinimlerine uygun çok özgün bir model olarak, bugünün eğitim sorunlarına çözüm üretmede temel alınacak özgün bir deneyimimizdir (Gül, 2011, s. 299)”.

“Şengör’e göre Hasan-Âli âdeta Milli Eğitim ve Kültür Bakanı olmak için doğmuş; bu Bakanlığın gerektirdiği bilgi dallarının hepsinde yayın yapmış bir uzman olarak kendini bu istikamette hazırlamıştır. Bu enerjik bakan açılış, kongre, toplantı ve tören arasında koştururken kafasında sürekli projeler geliştirmiş; adeta Atatürk’ün vasiyeti doğrultusunda Anadolu köylüsünün bilgiye ve refaha kavuşturulabilmesi için özgün modeller üretmiştir. Onun bilgi ve zekâsı zamanında yeterince anlaşılmamışsa da, bugün tarih kendisini bir dâhi olarak selamlamaktadır (Aksu, 2011, s. 110)”.

“Yücel’in asıl amacı barış içinde insana yaraşır bir toplum yaşamını mümkün kılmak için eğitim yoluyla sosyo-kültürel düzeyi yükseltmektir. Toplumsal ve kültürel açıdan yüksek düzey, onun idealindeki toplumun simgesidir (Çıkar, 1998, s.165)”.

5.2. Din Bilgisi Konusundaki Görüş ve Önerileri

Okullarda öğretilen hiçbir bilginin dine aykırı olmadığını, gerçeğin dine aykırı olamayacağını savunan Yücel, dini; gerçeğin, güzelliğin ve iyiliğin kaynağı olarak tanımlamaktadır. Yücel din ve ilim adamlarının öz görevinin de Müslümanlığı bu gözle görüp, göstermek olduğunu, din eğitiminin sert müeyyidelerle değil, sevgiye ve telkine dayandırmanın yolunun bulunması gerektiğini belirtmektedir. Yücel’e göre, hedefi Tanrı sevgisi ve bu yoldan ahlâk ve vicdan temizliği olan dinin, kendindeki bu kuvveti

cazibeden daha tesirli bir Őeye muhtaç değildir. Yücel, Türk çocuğunun, Allah'ını ve Peygamberini tanıyarak sevmesini ve severek tanınmasını istemektedir. Müslümanlığın çalışmaya, bilgiye ve hayati yetenekleri geliştirmeye yönelik esaslarının iyi öğretilmesini önermektedir. Yücel gençlerden din adına uydurulmuş hurafelere, yalanlara kulak asmamalarını ister. Gençlerin müspet bilimlere inanıp, onu öğrendikleri takdirde, dini ve onun sahibi olan Allah'ı daha iyi anlayacaklarını savunur (Yücel, 1995).

“Yücel hayatının her döneminde laiklikten yana tavır koymuştur. Din ile devlet işlerinin ayrı olmasını, inançların kişinin doğrudan vicdanında bulunmasını savunmuştur. Bunun en açık örneği ise, laikliği savunurken; şiir kitabına “Allah Bir” adını vermesidir (Sönmez, 2000, s. 146)”. Dini, gerçeğin, güzelliğin ve iyiliğin kaynağı olarak tanımlayan Yücel, din ve ilim adamlarının öz görevinin de Müslümanlığı bu gözle görüp göstermek olduğunu savunur. İlahiyat Fakültesinin kıymetli yayınlara başladığını, Fakültenin yayınlarını takip ettiğini belirten Yücel, satırlarında bu yayınları okuyucularına da tavsiye eder. Ayrıca Fakülte yetkililerine, aldıkları yeni öğretim unsurları ile gün günden kuvvetlenen ve ilmi bir objektiflikle Müslümanlığı Türk irfanına tanıtacak olan İlahiyat Fakültesini başladığı bu verimli yolda yürür gördüğü için takdirlerini belirtir (Yücel, 1995).

“Atatürk devrimlerinin Müslümanlığa karşı değil, yobazlığa, akılsızlığa, anlayışsızlığa, geriliğe, medeniyet düşmanlığına karşı olduğunu belirten Yücel; ülke yönetiminde görev alanların dinli ya da dinsiz olsun, bu konuları göz ardı etmemeleri gerektiğini, devrimlerin Müslümanlığa karşı olmadığının ortaya konmasının bir vatan görevi olduğunu bilmesi gerektiğini belirtmektedir (Sönmez, 2000, s. 145)”.

“Din psikolojisinin ve sosyolojisinin ayrıntılarıyla incelenmesi, yayınlanması, dinin her yönüyle ele alınması gerektiğini savunan Yücel, din başka, bilim başka, sanat başka anlayışının yanlış olduğuna vurgu yapar. Bu nedenle bazı din adamlarının pozitif bilime yan baktığını, sosyal ve ekonomik kanunları hiçe saydıklarını ileri sürer. Buna karşılık pozitif bilim adamlarımızın da manevi bir takım unsurların varlığından habersiz gördüklerini; nedenlerinin ise aydınların genel kültürleri başka başka kaynaklardan

almasından kaynaklandığını belirtir. Medreselerin dönemin bilimlerine kapılarını kapadıklarını, bu yüzden çağlarının gerisinde kaldıklarını, din üzerine düşünmektense dinin kurallarını ezberleten kurumlar haline geldiklerini ifade eder. Yücel'in vurguladığı düşünce, dinin toplumsal boyutlarının göz ardı edilmemesi gerektiğidir. Dinin bilimsel bir anlayışla ortaya konması gerektiğini belirtir (Sönmez, 2000, s. 145-146)".

Sonuç olarak "Yücel; dini insan yaşamında inanma gereksinimini karşılayan bir kurum olduğunu belirtmektedir. Müslümanlığın akla dayandığını, bu yüzden pozitif bilimlerle çelişmediğini vurgulamaktadır. Öte yandan politikaya alet edilmesini eleştirmektedir. Siyasal bir söylemle, şeriatın devlet yaşamına yansıtılmasına karşı çıkmaktadır (Sönmez, 2000, s. 146)".

5.3. Öğretmen Konusundaki Görüş ve Önerileri

Öğretmeni, cemiyetin hamurunu yoğuran insan olarak tanımlayan Yücel'e göre öğretmenler özgür olmalıdır. Ayrıca öğretmeni varlıkların en nazlısını fakat en kıymetlisini yetiştiren bir bahçıvan olarak nitelendiren Yücel, öğretmenin tek merkezden yetişen akademik bir unsur olması gerektiğini savunmaktadır. Yücel, öğretmenin insanı yetiştirdiğini, yeryüzünde insandan daha aziz, daha mükemmel bir varlığın olmadığını ileri sürerek, en büyük öğreticilerin ise ömürlerinin sonuna kadar öğrenci kalabilenler olduğunu belirtmektedir. Öğüt vermenin tehlikeli terbiye şekli olduğunu düşünen Yücel'e göre öğretmenler davranışlarıyla öğrencilerine örnek olmalı, onlara zorlama yoluyla değil, inandırma, alıştırmaya, ilgi uyandırma yoluyla ders anlatmalıdır. En üstün hizmetin ilim olduğunu savunan Yücel, üniversite hocalarının siyasete bulaşmayıp, kendilerini yapmalarını önermektedir. Yücel, Öğretmenlerin, öğrencilerine sevgi ile yaklaşmalarını salık vermektedir. Yücel'e göre kitap bir sınav aleti olmaktan çıkıp, bir öğrenme ve zevk alma aracı olarak sınıfa girmelidir (Yücel, 1995).

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 1942 yılında yaptığı bir konuşmada Yücel, Köy Enstitüsü mezunu öğretmenleri istisnasız çalışkan, tatile bile gitmek istemeyen, kendisine verilecek işi bekleyen ve yapan, ahlaklı, yalan söylemeyen, hırsızlık etmeyen, civarında bulunan kız arkadaşlarının şeref ve haysiyetini kendi kardeşi olarak muhafaza etmek şuurunda, liyakatinde ve iktidarında olan kimseler olarak betimler (Akt. Aksu, 2011, s.115)”.

5.4. Öğrenci Konusundaki Görüş ve Önerileri

Öğrencilere Atatürk’e bağlılığın, onun fikirlerine bağlılıktır vurgusunu yapan Yücel, Atatürk’ün başlıca fikirlerinden birinin çalışmak, kendini kıymetlendirmek, böylece başarıya ulaşmak olduğunu belirterek, onlara çalışmayı ve ahlâklı olmayı önermektedir. (Yücel, 1995)

Yücel’e göre öğrenciler derslerinin yanında kitap, gazete okumalı, radyo dinlemeli, kütüphaneye gitmeli, boş zamanlarında da roman okumalıdır. Manevi varlığın okuma ile beslenip, büyüdüğü, okumanın yanında yazmanın da önemli olduğunu vurgulayan Yücel, gençlerden yazmalarını, hiç değilse günlük tutmalarını da istemektedir (Yücel, 1995).

Hasan-Âli Yücel’in ömrünün ilk yirmi altı yılı Osmanlı yönetiminde, son otuz sekiz yılı Cumhuriyet döneminde geçer. Onun her iki devri de bilmesi, yeniye açık kafası, ümmetçi bir toplumun uluslaşmasında bütün yüreğiyle Atatürk’e, Cumhuriyet’e bağlanmasına neden olur. O dönemde yazdığı çocuk şiirlerinde hep eğitici, hep Kurtuluş Savaşının, hep Türklüğün, hep Cumhuriyet’in erdemlerini anlatan bir görev adamı kimliğiyle görüyoruz. Yurt çocuklarını da kendi çocukları bilen Yücel, yazdığı bütün şiirlerinde onlara Türk olmanın, çalışkan olmanın, yurdu, ulusu sevmenin, bağımsız olmanın, özgür olmanın Cumhuriyet’le gerçekleşeceğini söyler. Şiirlerinde eskiye karşı yeninin, Osmanlı düzenine karşı Cumhuriyet’in yanında olmaları gerektiğini vurgular.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç:

Araştırma Sonucu, Hasan-Âli Yücel'in hümanist, vatansever, milliyetçi kişiliğe sahip bir bilim adamı, bilim tarihçisi, eğitimci, şair, yazar, bestekâr, gazeteci, filozof, çevirmen ve Mevlevi dervişi olduğu, bu kadar kimliği bir arada pek az insanın taşıyabileceği kanaatine varılmaktadır.

Ancak tüm bu kimliklerini gölgeleyen asıl başarısı, 28 Aralık 1938 tarihinden, 5 Ağustos 1946 tarihine kadar yedi yılı aşkın bir süreyle yaptığı Maarif Vekilliği, günümüzdeki adıyla, Milli Eğitim Bakanlığının yanı sıra Kültür Bakanlığıdır.

Cumhuriyet Döneminin 21. Milli Eğitim Bakanı olan Yücel'den önce ve 25.01.2013 tarihinde göreve başlayan günümüz Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Nabi Avcı'ya kadar görev yapan Milli Eğitim Bakanlarının görev süresi en fazla dört yıldır.

Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı zamanında; Birinci Neşriyat Kongresi, Birinci Maarif Şurası, Tercüme Heyetinin Toplanması, Birinci Coğrafya Kongresi, Gramer Komisyonu Toplantısı, Felsefe Terimleri Toplantısı, Dördüncü Dil Kurultayı, İkinci Maarif Şurası, Üçüncü Türk Tarih Kongresi, Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonunun Toplantısı, Beden Eğitimi Spor Şurası vb. şura, kurultay ve kongreler düzenlenir.

Eğitim sistemi ele alınarak Üniversiteler kanunu çıkarılır, Ankara Fen Fakültesi ile Ankara Tıp Fakültesi kurulur. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Üçüncü İç ve Birinci Dış Hastalıkları Klinikleri açılır. Orta öğretimde Ticaret Okulları, Teknik Okullar açılarak, ders kitapları standartlaştırılır. Latince dersleri verilmeye başlanır. Özellikle kırsal kesimde halk eğitimine önem verilerek; Köy Enstitüleri kurulur ve Köy Gezici Kadın ve Erkek kursları açılır. Dil çalışmalarına ağırlık verilerek, ana hatları ile Türk grameri çalışmaları üzerinde durulur. Devlet dilinin özellikle de Anayasa'nın Türkçeleştirilmesine önem verilerek, bilim dilinin de Türkçeleştirilmesinin yanı sıra

derleme ve tarama çalışmaları yapılır. Ayrıca güzel sanatlara da büyük önem verilerek, sergiler açılır, Ankara Devlet Konservatuvarı Müzik ve Temsil bölümü ile Halkevlerinde tarih ve müze kolları kurulur. Bunların yanı sıra, Aşyan'da Edebiyat-ı Cedide Müzesi ile Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü kurulur. Bu dönemde açılan sergiler; On Yıllık Neşriyat sergisi, Halkevi sergisi, Birinci Devlet Resim ve Heykel sergisi ve İngilizce Kitaplar sergisidir. O dönemde yine Tercüme Bürosu kurularak, Dünya Edebiyatlarından tercüme yapılır. İlköğretim, Tercüme, Tebliğler, Güzel Sanatlar, Teknik Öğretim, Tarih Vesikaları, Köy Enstitüleri, Kadın-Ev isimli dergiler, İnönü Ansiklopedisi, İslam Ansiklopedisi ve Sanat Ansiklopedisi ile Grand Memento Larousse'un çevirisi yayınlanır. Ayrıca; Türk Hukuk Lûgatı, İmla Kılavuzu, Felsefe ve Gramer Terimleri, Coğrafya Terimleri ve Türkçe Sözlük yayınlanarak, çeşitli bilimsel araştırmalar da yapılır. Bu araştırmalardan bazılarının konuları; Tanzimat, 1923-1943 Dönemi Türkiye Cumhuriyeti Maarifi ile Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin gelişmesidir (Kocabaş, 2011).

Hasan-Âli Yücel'in Hukuk Fakültesinden ayrılarak, kaydını Eğitim Fakültesine alması hayatının dönüm noktası, eğitim liderliğinin başlangıcıdır. Bakan olduğu zaman, zaten maarif teşkilatından gelen bir eğitimci olan Yücel, bakanlığın çeşitli kademelerinde görev almış, eğitim konusunda birçok kitap yazmıştır.

Üstlendiği her görevden sonra, deneyimlerini ve elde ettiği sonuçları bir kitap halinde yayımlamak, Hasan-Âli' Yücel'in değişmez prensibi olmuştur (Çıkar, 1998).

Onun zamanında 496 klasik edebiyat eseri Türkçeye çevrilmiş, yazdığı çocuk şiirlerinden kimileri bestelenerek okullarda seslendirilmiştir. Diğer şiirleri de bestelenerek, İstanbul'un ünlü gazinolarında söylenmiştir. Bütün dallarda ders kitapları hazırlamış, "Yurttaşlık Bilgileri", "Mantık Dersleri" ve "Felsefe Dersleri" adlı kitapları onun ölümünden sonra bile uzun yıllar okullarda okutulmuştur. Yücel, her ilerlemenin pozitif bilimlerin ışığında olduğuna derinden inanmış bir aydıydı. Hasan-Âli'yi başarılı bir eğitim lideri yapan en önemli unsurlardan biri de eğitim çalışmalarında, "müspet ilimlerin" kılavuzluğunu benimsemesidir.

Gerçek bir eğitim lideri olan Hasan-Âli Yücel, Atatürk'ün düşüncelerini ve devrimlerini çok iyi özümseyerek, attığı bütün adımlarda bunları uygulamıştır. Eğitimin zorla değil sevdirilerek verilebileceği kanaatini benimseyen Yücel, tüm çalışmalarında özgürlüğü birinci ilke kabul etmiştir.

Bir memlekette ilköğretim ve halk öğretimi yayılmadıkça ekonomik kalkınmanın olamayacağını belirten, Türkiye'de ilköğretim davasını, Türk milletinin ilerleme ve kurtuluş hamlesinin ruhu olarak tanımlayan Yücel, Hürriyet'in, Demokrasi'nin ve medeniyetin, ilköğretim ve halk eğitimine dayandığını, öğretime bütün milletçe sırt verilmesi gereğini vurgulayarak, ekonomik kalkınmaya da maarif davasının kaynak olabileceğini savunur.

Yücel'in 1932 yılında, Goethe üzerine Türk dilinde yapılan çalışması Türkçede ilk olması nedeniyle, Goethe madalyasıyla ödüllendirilmiştir.

“UNESCO 1997 yılını bütün dünyaya Hasan-Âli Yücel Yılı olarak duyurmuştur. Hasan-Âli Yücel'in doğumunun 100. yılında bunu gerçekleştiren UNESCO gerekçesinde; Hasan-Âli Yücel' in (Akt. Kocabaş, 2011) ;

- Türk Milli Eğitiminde önemli reformlar gerçekleştirdiğini,
- Köy Enstitülerinin kurucusu olduğunu,
- Dünya Klasiklerinden çeviriler programının öncüsü olduğunu,
- UNESCO Kuruluş Sözleşmesini imzalayan Milli Eğitim Bakanlarından olup, UNESCO Türkiye Milli Komisyonunun kurulmasına öncülük ettiğini belirtmektedir.”

Varlığını büyük bir ideale kurban etmedikçe büyük adam olunmaz düşüncesiyle halkına hizmet etmeyi görev sayan Yücel, haksızlığa ve kayırmacılığa da asla prim vermeyen bir kişiliğe sahiptir. Yaşamak ve yaşatmak bizim işimiz düsturuyla Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenliğe başlayan Hasan-Âli Yücel, yaptığı çalışmalarla yeni Türkiye'nin kuruluşuna hizmet etmiş, Türk Milli Eğitimine getirdiği yenilikler Ülkemizin aydınlanmasına büyük katkı sağlamıştır.

“Sene 1943, Ankara Atatürk Lisesinin birbirleriyle can ciğer, en pırıltılı iki öğrencisi; devlet bursuyla yurt dışına eğitime gidebilmek için, Milli Eğitim Bakanının makam odasına girerler. Bakan bakar çocuklara, “sen oğlum fazlasıyla hak ettin, gideceksin” der. Sonra öbürüne döner, “Sen oğlum fazlasıyla hak ettin ama gönderemem kalacaksın” der. Çocuklar çıkar odadan. “Kalan” elini cebine sokar, yıllardır biriktirdiği harçlıklarını “giden” e uzatır. Al bunu lütfen, hiç olmazsa amacımı kısmen gerçekleştireyim der... Kucaklaşır, vedalaşır iki arkadaş. Giden Gazi Yaşargil, kalan Can Yücel. Milli Eğitim Bakanının oğlu (Aksu, 2011, s. 115).” Çok başarılı olduğu halde, sırf Milli Eğitim Bakanı, oğluna ayrıcalık yaptı dedirtmemek için, Can Yücel’i Devlet bursu ile okumak için yurtdışına göndermeyen bir Devlet adamına ancak saygı duyulur. Yaptıklarına sahip çıkılır.

Hasan-Âli Yücel sadece bir öğretmen ve siyasetçi değil aynı zamanda; şair, yazar, gazeteci, bestekâr, filozof, tarihçi, çevirmen ve Mevlana hayranı bir düşün adamı kimliği ile Bakanlığı süresince otoriter değil, hümanist bir tavır sergilemiştir.

6.2. Öneriler

Araştırmayı sürdürdükçe Hasan-Âli Yücel’in ülkesini ve ülkesinin insanını çok seven, tıpkı Atatürk gibi, Türkiye’nin çağdaş medeniyet seviyesine çıkarılması amacıyla tüm yaşamı boyunca emek veren bir kişiliğe sahip olduğu görülür. Hasan-Âli Yücel her an eğitim konusunda kafasını yormuş, yeni fikirler geliştirmiş bir düşün adamı, gerçek bir eğitim lideridir. Ülke insanın daha iyi koşullarda yaşaması için her türlü sıkıntıya göğüs germiş aydınlarımıza ve yaptıklarına sahip çıkılması, onlara hak ettikleri değerlerin verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Eğitim çalışanı veya eğitime ilgisi olan herkesin, öncelikle Hasan-Âli Yücel’in kitaplarını okuması, eğitim ile ilgili görüşlerini öğrenmesi tavsiye edilmekle birlikte, özellikle “İyi Vatandaş İyi İnsan” isimli kitabının güncelleştirilerek, genel kültür vb. isim altında, okullarda ders kitabı olarak okutulmasının eğitime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydoğan, M. (1997). *Hasan-Âli Yücel Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi İle İlgili Yazıları – Konuşmaları*, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara.
- Başaran, M. (2006). *Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Başaran, M. (2006). *Kuşatılmış Yaşam Günaydın Aşk*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Çıkar, M. (1998). *Hasan-Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, İ. (2002). *Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2010). *milli eğitime dair*, Nobel Yayın Dağıtım Tic.Ltd. Şti. Ankara.
- Eronat, Y.,C. (Derl.) (1999). *Hasan Âli Yücel'in TBMM konuşmaları ve İlgili Görüşmeler I-II*. C, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları no:87-88, TBMM Basımevi, Ankara.
- Kocabaş, K. (Edt), *Yaşamından Kesitlerle Hasan-Âli Yücel*, (s. 67-86); Akçam, A. “Batı” ve “Dođu” Kavramlarının Kültürel Geriliminde Anıtsal Bir Köprü: *Hasan-Âli Yücel*, (s. 135-144); Altunya, N. *Hasan-Âli Yücel ve Gazi Eğitim Enstitüsü*, (s. 89-98); Aksu, B., M. *Milli Eğitimimizin Eşsiz Bakanı: Hasan-Âli Yücel*, (s. 107-126); Arıkan, Z. *Hasan-Âli Yücel'in Tarihçiliđi ve Türk-İngiliz İlişkileri*, (s. 145-164); Aydın, Z., Z. *Hasan-Âli Yücel'in İftihar Listesi*, (s. 441-448); Başaran, M. *Adı Cumhuriyet Dönemi Eğitimi Aydınlanmacılığıyla Özdeşleşen Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel ve Köy Enstitüleri*, (s. 41-56) Baran, A., T. *Hasan-Âli Yücel ve Birinci Coğrafya Kongresi*, (s. 191-202); Başkan, S. *Hasan-Âli Yücel'in Genç Tıbbiyelilere Seslenişi*, (s. 449-4589); Başar, E. *Hasan-Âli Yücel ve “Türk Eğitim Yönetiminde Ortak Aklın Kullanımı*, (s. 265-282); Batur, B. *Tanzimatın 100. Yılında Hasan-Âli Yücel ve “Tanzimat I” Eseri*, (s. 469-477); Binyazar, A. *Klasikler ve Hasan-Âli Yücel*, (s. 203-220); Erdem, H., H. *Hasan-Âli Yücel ve Birinci Türk Neşriyat Kongresi*, (s. 167-176); Erdem, K., N., Erdem, H., H. *Hasan-Âli Yücel ve Liseler İçin Felsefe Kitabı*, (s. 479-485) Eronat, Y., C. *Babam Hasan-Âli Yücel*, (s. 23-32); Gül, H. *Atatürk ve Hasan-Âli Yücel Dönemi Eğitim Reformları ve Günümüze Çıkarımlar*, (s. 283-304); Gül, S., S. *Cumhuriyetten 1940'lı Yıllara Toplumsal Dönüşümler: Eğitim ve Hasan-Âli Yücel*, (s. 305-323); Gümüšođlu, F. *Bir Arşiv İki Mektup: 48 Yıl Önce Planlanan*

“Yücel’e Kitap” Hakkında Birkaç Söz, (s. 461-467); Karakuş, H. *Cumhuriyetin En Yetkin Eğitim Bakanı*, (s. 99-105); Kerimoğlu, C. *Hasan-Âli Yücel’in Dil ve Edebiyata Bakışı*, (s. 249-263); Kerimoğlu, T., H., Vural, K., M. *Maarif, Beden Eğitimi- Spor Şuraları ve Hasan-Âli Yücel*, (s. 179-189); Kocabaş, A. *Hasan-Âli Yücel Dönemi Sanat ve Müzik Anlayışı, Bestelenen Eserleri*, (s. 359-405); Makal, O. *Hasan-Âli Yücel ve Bir Film Yazısı*, (s. 407-413); Okçabol, R. *Hasan-Âli Yücel: Bilime Bakışı ve 1946 Üniversite Reformu*, (s. 415-439); Tonguç, E. *Yücel-Tonguç İşbirliği*, (s. 57-66); Topuz, H. *Hasan-Âli Yücel ve Unesco*, (s. 129-134); Uçan, A. *Hasan-Âli Yücel ve Türk Müzik Eğitimi Devrimi*, (s. 325-358); Yağcı, Ö. *Hasan-Âli Yücel, İnsan ve Edebiyat*, (s. 221- 248); Yücel, G. *Ben de Koşmaktayım O Devlin Ardından*, (s. 33-38), (2011) *Hasan-Âli Yücel*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Anma ve Armağan Kitaplar dizisi 31. Ankara.

Sönmez, Ş. (2000). *Eğitim ve Siyasette Hasan-Âli Yücel*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.

Sönmez V. (2010). *Eğitim Bilimine Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara

Şengör, A., M., C. (2003, 2001). *Hasan-Âli Yücel ve Türk Aydınlanması*, TÜBİTAK-Matbaası, Ankara.

Taşkesen, Ü., S. (2006). *Hasan Ali Yücel’in Eğitim Felsefesi ve Türk Milli Eğitimine Katkıları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya

Yücel, H., Â. (1995, 1952-1961). *Öğretmen Öğrenci Köşesi* T.T.K Basımevi Ankara.

Yücel, H., Â. (1993,1955) *İyi Vatandaş İyi İnsan*, T.C Kültür Bakanlığı- H. A. Yücel Külliyyatı II, Ankara.

Yücel, H., Â. (1960) *Hürriyet Gene Hürriyet*, T.T.K Basımevi Ankara.

Yücel, H., Â. (1974) *Kültür Üzerine Düşünceler*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Yücel, H., Â. (1990, 1998a). *Geçtiğim Günlerden*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yücel, H., Â. (1994). *Türkiye’de Orta Öğretim*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.

Yücel, H., Â. (1998b). *Pazartesi Konuşmaları*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.

Yücel, H., Â. (1998c). *Sizin İçin*, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.

Demir, Z., A. (2012) *Hasan-Âli Yücel Döneminde Dil ve Çeviri Çalışmaları*
Web site: <http://pralidemir.blogspot.com.tr/2012/05/hasan-ali-yucel-doneminde-dil-ve.html> , adresinden 03.03.2015 tarihinde edinilmiştir.

Karataş, E. (2014) *Hasan Âli Yücel: Modern Türkiye’nin Aydın Öncüsü* Web site: <http://www.giresunblog.com> adresinden 05.03.2015 tarihinde edinilmiştir.

Erfidan, H. (2011) *Öğretmenim Hasan Ali Yücel* Deniz Harp Okulu Pusula Dergisi
Web site: <http://www.dho.edu.tr/pusula/71/ogretmenim-hasan-ali-yucel.html> , adresinden 05.03.2015 tarihinde edinilmiştir.

